

Edasi!

RAPORT RIIGIKOGULE 2008/2009

ARENGUSEIRE

- Maailmatrendid
- Stsenaariumid ja visioonid
- Noored tulevikudebattidesse!
- Jagatud arusaam võimalustest

STRATEEGILISED ALGATUSED

- Eesti Era- ja Riskikapitali Assotsiatsioon
- Rahvusvaheline IT Akadeemia
- IT kasutuselevõtu teekaardid

UUS! KASVU- PROGRAMMID

- Käivitatakse majanduse kasvuvaldkondades
- Ühendab seiret, algatusi ja investeringuid
- Tulekul 2010+

RISKIKAPITALI INVESTEERINGUD

- Otseinvesteeringud
- SeedBooster - rahvusvahelise äri inkubaator
- Erakapitali aktiveerimine
- Riskikapitalituru arendamine

TEEME KOOS

Kasvuvisiooni 2018

ARENGUFOND
ESTONIAN DEVELOPMENT FUND

6 Majanduse
tulevikuvaated

49 Riskikapitali
investeeringud

Arengufondi üleskutse: teeme koos Eesti Kasvuvisiooni 2018

Kriis on tegude ja uutmoodi alguse aeg. Me peame andma endast parima, et Eestit võiks pidada nutikaks Skandinaavia väikeriigiks, kes on otsustanud targalt tegutsedes väljuda kriisist liidrite seas. Et ajakiri *The Economist* ei iseloomustaks meid ja teisi mõõna kogevasid Balti riike iroonilise sõnapaariga *Baltic blues*.

Uueks kasvuks ei piisa seniste asjade natuke paremini tegemisest. Ei piisa ka pelgalt eurost või mõnest üksikust programmist. Meil on vaja Suurt Plaani – ühist ja kaugelenägevat visiooni Eesti majanduse tulevikust ning sidusat tegevuskava selle elluviimiseks.

Me ei alusta tühjalt kohalt. Arengufond on pisut enam kui kahe tegevusaasta jooksul korraldanud hulga seireid. Need on aidanud meil avada sügavuti Eesti majanduse probleeme, tajuda globaalseid arengutrende ning tuvastada sedasi erinevate sektorite kasvuvõimalusi. Oleme Eesti võimaluste analüüsimisse kaasanud juba üle 1000 ettevõtja, otsustaja ja mõtleja nii Eestist kui ka väljastpoolt. Toimunud on pea 100 ajurünnakut, seminari ja konverentsi. Oleme strateegilise algatusena lükanud käima IT kõrghariduse rahvusvahelistamise projekti „Eesti IT Akadeemia” ning käivitanud 25 turuosalisega Eesti Era- ja Riskikapitali Assotsiatsiooni. Viimase 14 kuu jooksul on tehtud viis riskikapitaliinvesteeringut. Ettevalmistamisel on neli uut investeeringut ja viis värsket ambitsioonikat projekti on meie rahvusvahelise äri inkubaatoris SeedBooster küpsemas.

See kõik on andnud meile piisavalt põhjust ja ka kindlust, et alata projekt „Eesti Kasvuvisioon 2018”. Et sellest saaksid kasvada välja selgesihilised ja sidusad kasvuprogrammid, mida üheskoos ning mõjusalt ellu viia.

Hea Riigikogu! Mõtetele ja ideedele avatud innovatsiooniplatvorm on kasvuvisiooni eduka kokkupanemise eelduseks. Teie loodud Arengufond saab ja tahab olla selle eestvedaja. Kuid me ei saa ega tohi teha seda üksi. Meie väikeriigis ei ole ühelgi asutusel sellist ajupotentsiaali, et töötada üksi läbi kõiki valikud ning pakkuda välja ja viia ellu Eesti jaoks parimad otsused.

Seepärast teen ettepaneku astuda samm edasi, panna ühiselt kokku Eesti Kasvuvisioon 2018 ning hakata selle suunas liikuma. Õigupoolest pole meil teist valikut. Ka pragmaatiline Singapur, heaolumaa Soome ning paljude eeskujuks peetud Lirimaa on uut kasvulugu otsimas, suurtest riikidest rääkimata.

Pöördun Vabariigi Presidendi, Riigikogu ja Vabariigi Valitsuse, ministeeriumide ja ettevõtlusorganisatsioonide, haridus- ja meediajuhtide ning kolmanda sektori – kõigi Eesti liidrite poole. Arutame poole aasta jooksul Eesti valikud läbi ja paneme maha uue sisuka maamärgi. Seejärel viime kokkupandu üheskoos sihipäraselt ellu. Vaid nii saame loota Eesti uuele jätkusuutlikule eduloole, mis toob meie rahvale heaolu ja millest ka *The Economist* kirjutab kord kiitvaid lugusid – *The Rolling Estonians* on tagasi ja tugevamana kui kunagi varem!

Head värsked raportid lugemist ja koostööd soovides!

Mõtetele ja ideedele avatud innovatsiooniplatvorm on Eesti eduka kasvuvisiooni koostamise ja käimalükkamise eelduseks.

Ott Pärna, juhatuse esimees
ott.parna@arengufond.ee

Arengufondi nõukogu esimehe pöördumine

Hea seadusandja!

Sinu ees on Riigikogu poolt seadusega loodud Arengufondi korraline tegevusaruanne. Ajad meie majanduse jaoks aga on pisut erakorralised. Kui lahvatanud majanduskriis midagi õpetas, siis vajadust olla valmis ka negatiivseteks arenguteks, võimekust ette näha laiemaid trende ja tahet neid ära kasutada uuele eduloole aluse panekuks.

Riigikogu kutsus Arengufondi ellu kui oma mõttekoja ja riskikapitali just selleks, et eelõeldut teostada nii läbi seiretegevuse kui ka innovaatilise ja rahvusvaheliselt konkrentsivõimeka ettevõtluse tema kõige raskemas kasvufaasis toetamise kaudu.

Täna võib arutleda, et senine, Eestile edukas arenguperiood on läbi saanud. Vaja on nn „uut hingamist“ meie ühiskonnale tervikuna, kui eriti majandusele. Mis on meie eduka toimetuleku arendamise ratsionaalsed teed uuenevas konkurentsitihedamas maailmas? Kuidas tõsta meie inimeste individuaalset ja kollektiivset võimekust ja kuidas aidata kaasa meile potentsiaalselt kõige läbilöögivõimelisemate majandusharude ja ettevõtete edule?

Need ja teised küsimused seisavad meie kõigi ees täna ja veelgi enam homme. Katsugem siis nendele koos vastata nii mõtete kui tegudega Eesti Kasvuvisiooni loomisel ja innovaatiliste ettevõtete arengu toetamisel! Pidagem meeles, et just suurte kriiside ajal on alguse saanud väga paljud maailmamajanduse edulood. Õppigem neist! Ning ärgem laskem seda võimalust käest!

Raivo Vare

Eesti vajab üht eraldiseisvat organisatsiooni, kelle ülesanne on analüüsida ja teha ettepanekuid, kuidas toetada Eesti majandusarengut ja innovatiivsust.

Jaan Männik
Eesti Panga nõukogu esimees

Arengufond on nagu Šveitsi armeenuga, mitu asja ühes - majanduse strateegiliste arengute seiraja ja tuleviku kujundaja, kapitali ja ideede ühendaja, võimalik Eesti riigi edutamise rahvusvaheline tööriist.

Mart Laar
Riigikogu liige

Kõik viimased 18 iseseisvusaastat on Eestis räägitud sellest, et vajame uut impulssi kõrgtehnoloogilise ja innovaatilise uurimistöö ning sellest väljakasvavate tööstuslike rakenduste elavdamiseks. Eesti Arengufondi rolli selles protsessis näen tulevikuseiraja ja visioonikujundajana, sest väga oluline on suunata Eesti napid ressursid just meie jaoks perspektiivikatesse valdkondadesse.

Peep Sürje
Tallinna Tehnikaülikooli rektor

Juhan Parts
majandus- ja kommunikatsiooniminister

Peame Arengufondiga nui neljaks arendama Eesti riskikapitalitööstust. Samas tuleb olla realist - avalik kapital saab mängida pigem inspireerivat rolli. Teiseks, tuleb teha jõupingutusi, et otsustajad suudaks koos Eesti arengut suunata. Kas selleks on vaja raportit, tuua ettevõtjaid kokku või pakkuda aruteluplatvormi, peab ütlema Arengufond. Ta peab nii tark olema. Kindlasti peab Arengufond olema nähtavalt apoliitiline - seepärast loodi ta Riigikogu juurde ja kogu Eestile.

Arengufond peaks läbi arenguseire ja hoolikalt sihitud riskikapitali investeringute viima meie ettevõtteid tasemele, et tekiks loomulik vajadus ülikoolides oleva teadusliku potentsiaali rakendamiseks Eesti kõrgtehnoloogilise ettevõtluse arendamiseks.

Alar Karis
Tartu Ülikooli rektor

Fondi saatus on ülemäärased ootused tema suhtes. Objektivselt pole võimalust, et ta oma ressursidega suudaks pöörata Eesti majandusstruktuuri või olla selle juhtiv visionäär. Majanduspoliitiliste sõnumite esitamisel on ta osutunud pigem vastuoluliseks kui produktiivseks. Kuid innovatsiooni kui mõtteviisi levitamisel on tal tegevusruumi rohkem kui küll ja see peaks kõlama ka avalikkuses.

Jürgen Ligi
rahandusminister

Praegusel murranguperioodil on ülioluline, et oleks koht, kuhu kutsuda kokku Eesti majandusmõtlemise potentsiaal ja vajadusel eksperdid välismaalt ning kus sel baasil tekiks uued tegevusplatvormid. Mitte lihtsalt üksikettepanekud millegi operatiivse parandamiseks. Me oleme juba harjunud sellega, et Arengufond tegeleb arenguseirega, oluliste trendide analüüsiga. Taolise tegevuseta oleks võimatu midagi tõsiseltvõetavat välja pakkuda. Aga arenguseire pole eesmärk iseeneses vaid ainult abinõu. Eesmärk on ikka piisava mõjujõuga strateegiate ja strateegiliste algatuste väljapakkumine.

Erik Terk
aseesimees, TLÜ Eesti Tuleviku-uuringute Instituudi direktor

Majanduse tulevikuvaated

- 7** Suure plaani puudumine ei saa olla Eesti jaoks toimiv plaan
- 9** Kaksteist kuud hiljem: Eesti vajab nüüd struktuurimuutusi veelgi rohkem
- 14** Eesti teed kriisist välja
- 26** IT on kriisimurdja võimsaim tööriist
- 34** EST_IT@2018 aasta hiljem: teekaardid ja IT akadeemia
- 38** Tööstusvedureid tööstusharude tasandilt ei leia
- 46** Me vajame tulevikudebatti teenusemajanduse teemadel

Suure plaani puudumine ei saa olla Eesti jaoks toimiv plaan

Kitty Kubo, Eesti Arengufondi seirejuht

See raport esitatakse Riigikogule ajal, mil maailma seni kõige ulatuslikum majanduskriis tähistab oma esimest sünnipäeva. Möödas on aasta täis verd, higi ja pisaraid. Taas nähakse mõnel pool tärkamas lootusevõrseid, kuid paraku mitte kõikjal.

Kriisi väidetavas pöördepunktis võite ja kaotusi kokku lugedes on rahvusvaheline meedia Eesti ühes Läti ja Leeduga kimpu sidunud ja nad kõik langevateks tähtedeks tituleerinud. Hiljutist TIME'i

tsiteerides on kolm Balti riiki „maailmanurk, kus idee kasvu taastumisest jääb vaid kaugeks unistuseks“. Pärast paarikümneaastast edulugu on sellise tulevikupildiga raske leppida.

Selles olukorras tasuks kiigata eestlaste kõige armastatute võrdlusriikide - Singapuri, Soome ja Lirimaa - praeguseid tegemisi. Kui seni oleme soovinud rajada oma edu nende kogemusest saadud õppetundidele, siis võib olla kasulik teada, mida kavatsevad nemad käesolevas kriisis ette võtta ja kas sellest oleks ka meil midagi uut õppida.

Singapuri neli aastakümnet kestnud teekond kalurikülalt maailma konkurentsivõimelisemate riikide tippkolmikusse ei ole kulgenud käänakuteta. Just kriisid märgivad selle väikeriigi majandusarengus pöördepunkte, millest taaskord uuele kasvule on vedanud pikalt ettevaatav strateegiline planeerimine ja plaanide agar elluviimine. Nagu mitu korda varem, nii on sealne peaminister otsustanud ka seekordses, Singapuri jaoks siiski vähem valulikus kriisis kokku kutsuda 25-liikmelise *Economic Strategy Committee*. Avaliku sektori ja ärimaailma liidreid ühendava rühma aastase mõttetöö tulemusena pannakse paika Singapuri majanduse järgmise kümnendi kasvuvision.

Lama-kogemusega Soomes alustab Arengufondi sõsarorganisatsioon SITRA sel sügisel aastast programmi „*Wellsprings of Finnish Vitality*“, et tuvastada Soome tuleviku konkurentsivõime ja heaolu tugevdamise võtmetegurid. Seal leitakse, et tänasest kriisist tulevikku vaadates

tuleb küsimuse alla seada ühiskonnas sügavalt juurdunud mõttemallid ja seisukohad. 2010. aasta kevadeks plaanitakse jõuda eesmärgini kolme tulevikufoorumi kaudu, mis ühendavad eri sektorite liidreid ja maailma juhtivaid majanduseksperthe, kes teevad foorumite ettevalmistamiseks ära tõsise uurimistöö.

Majanduse pöördepunktides pole meie eeskujud tulevikku kunagi juhuse hoolde jätnud.

Iirimaa poliitika mõttekoda Forfás avaldas sel suvel tulevikuseire „*Sharing our Future: Ireland 2025*“ tulemused. Ligi kaks aastat kestnud seiretöö eesmärk oli aru saada, milliseid otsuseid tuleb teha, et Iiri majandus oleks jätkusuutlikult konkurentsivõimeline ka aastal 2025. Iirlased on minevikuski näidanud visioonikust ja eestvedamisvõimet: saavutanud konsensuse majanduse arendamise pikaajalise vaate osas, sellele vastavalt prioriteete seadnud ja investeerinud. Seekordse kriisi keskmes avaldatud visioonidokument kutsub nüüd, mil Iiri majandus on jälle hädas, üles näitama kõiki neid omadusi taas.

Majanduse pöördepunktides ei ole meie eeskujud tulevikku kunagi juhuse hoolde jätnud. Ka nüüdsel kriisiajal panustatakse aktiivselt just tulevikuteemalistesse aruteludesse, mõtestatakse arengut ümber ja seatakse uusi, kaugemaid sihte. Teistsugust käitumist ei saa need maailma majanduse esiliiga karmis konkurentsis olevad riigid endale lihtsalt lubada, sest nad teavad, et see tähendaks arengu pidurdumist ja mahajäämist.

Eestis on Arengufond valitsusasutustest sõltumatu mõttekojana loodud selleks, et arenguseire abil avada meie majanduse tulevikuperspektiive: analüüsida siin toimuvat, tuua maailma arenguid „koju“ ja alkatada nende teadmiste valguses avatud diskussioone. Oleme koondnimetuse „Eesti Kasvuvisioon 2018“ raames sadu eksperte ja praktikuid kaasates töötanud erinevate majandus-sektorite ja tehnoloogia väljavaadetega. Püüame sellele tuginedes eelseisvatel kuudel kokku traageldada koondpildi sellest, milline võiks konkurentsivõimeline Eesti majandus välja näha nüüd juba vähem kui kümnendi pärast ja mida selleni jõudmiseks tuleks ära teha. Singapurlaste, soomlaste ja iirlaste eeskuju näitab, et selline tulevikusihi seadmine on käimasoleva kriisi ajal varasemast veelgi olulisem.

Läbilõiget sellest, milliste mõtete ja ettepanekuteni me tänaseks jõudnud oleme, saate lugeda peatükist „Majanduse tulevikuvaated“. Olgu aga ette öeldud, et me ei anna siinsetel lehekülgedel lihtsalt tarbitavat vastust meie kõige sagedamini esitatavatele küsimustele: „Mis on need kolm sektorit, mis meid uuele kasvule veavad?“ või „Mis on need kolm asja, mida poliitikutel kohe teha tuleks?“.

Tuleviku määrab mõtteviisi muutus, mis vajab ühise arutelutee läbimist.

Olgem ausad – selliseid ülelihtsustatud vastuseid ei ole üha kiiremini muutavas maailmas ja keerukas, seosterikkas poliitikategemise protsessis olemas. Majandust ümber korraldada aitavad lahendused on palju mitmetahulisemad.

Aga kui ka oleks, ei aitaks sellised võluvastused meid eriti edasi. Lihtsaks pakendatud lahendustel on see viga, et ilma nendeni jõudmise teid mõistmata ei suudeta neid omaks võtta ja ellu viia. Lihtsa vastuse taga on sageli raske näha asja täit tuuma, millest arusaamine eeldab varasemaga võrreldes teistsugust mõtteviisi. Mõtteviis, nagu teada, ei muutu aga üleöö – see vajab aruteluteekonnal kaasa käimist ja kaasa mõtlemist-rääkimist. Kasvuvisioon 2018 pakub võimalust sellele teekonnale asuda ja jõuda koos lahenduste ja vastusteni.

Kasvuvisiooni kümneaastane ajahorisont võib esmapilgul tunduda ulmeliselt kaugel olevat. Samas on selleks ajaks buumiajal laenu eest ostetud Eesti perede kodud heal juhul vaid poolenisti päris enda omaks saanud. Ehk see, milliseks kujuneb Eesti tulevik, on meie kõigi huvi või teisiipidi, teadmatust ja passiivsus selles osas meie kõigi probleem.

Tuleviku võtmeks olev paljuräägitud majanduse ümberkujundamine nõuab SUURT PLAANI: ühist ja piisavalt ambitsioonikat visiooni ning sidusat pikaajalist tegevuste kava, mis on loodud avatud ja kaasavas protsessis. See on vajalik selleks, et TIME'i ennustatud tulevikuta tuleviku stsenaarium ei saaks Eesti puhul tegelikkuseks.

Kaksteist kuud hiljem: Eesti vajab nüüd struktuurimuutusi veelgi rohkem

Heido Vitsur, Eesti Arengufondi majandusekspert

Kuigi võib paista, et kriisi põhi on käes, ei tohi me lasta end petta. Ei maksa arvata, et kui oleme langenud sisetoodangu mahu poolest tagasi 2005. aastasse, ei ole katki eriti midagi, sest ka siis saime päris hästi hakkama. Meie kriisijärgne maailm saab olema kriisieelsest tunduvalt erinev.

Peame mõistma, et praegune tagasimine ei tähenda 2005. aasta olukorra ja arengu kordumist. Esiteks oli Eesti toona veel odav ja edukas maa, teiseks oli nii ettevõtjatel kui ka üksikisikutel 2005. aastal võlgu ligikaudu kaks korda vähem kui praegu. Lahkelt avatud laenukraanid tõid

igal järgnenud aastal erasektoris umbes 40 miljardit krooni lisaraha, mis omakorda toetas nõudluse kasvu ja uute töökohtade teket. Pealegi tuli Euroopa Liiduga (EL) äsja liitunud Eestisse rohkesti otseinvesteeringuid, millega loodi töökohti veelgi lisaks. Kõige eeltoodu koosmõjul kasvas riigieelarve ka vaatamata maksude alandamisele kiiresti. Oli majandusbuum.

Seevastu nüüd peavad ettevõtjad ja eraisikud eelolevatel aastatel arvestama vähemalt poolsuletud laenukraanidega ja toetuma senisest enam, paljudel juhtudel aga üksnes enda teenitavale. Seejuures läheb viimasest suur osa ära SKPd ületavat välisvõla katmiseks. Lisaks on meil vaja tagada rohkem kui 100 000 töötu minimaalne toimetulek ajal, kui me ei saa arvestada maksutulude suurenemisega nagu varem.

Kriisieelne olukord ei kordu, sest me ei saa arvestada raha juurdevooluga ja peame samas teenindama kasvanud välisvõlga.

Oluline on Eesti olukorda ja abinõusid hinnata muu maailma taustal

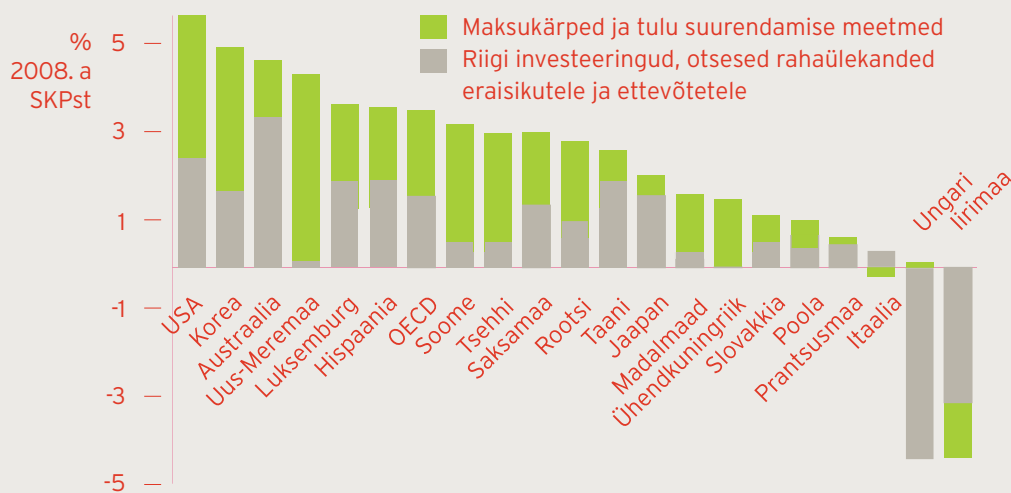
Arengufond esitas Riigikogule kaksteist kuud tagasi esimese aastaraporti, milles juhtisime tähelepanu Eesti majandusolukorra murekohtadele ja riskidele.

Mõned nädalad hiljem pankrotistus investeerimispank Lehman Brothers ja algas ülemaailmne finantskriis. Samast hetkest alates keskendusid valitsused üle kogu maailma kriisi ületamise ja uue majanduskasvu saavutamise meetmete väljatöötamisele. Ratast leiutada polnud vaja, põhivõimalused on ju üldtuntud. Seetõttu teatasid mitmete riikide valitsused juba õige vahetult pärast kriisi puhkemist oma ulatuslikest abinõudest pangasüsteemi käigushoidmiseks ja majandusliku aktiivsuse toetamiseks.

Eesti oli tänu oma pangandussektori tugevusele ja välisomanikele kriisi algmomendil suhteliselt soodsas olukorras, sest erinevalt paljudest teistest riikidest ei olnud meil vaja kulutada märkimisväärsed summasid panganduse toetamiseks. IMFi hinnangu järgi on OECD riigid nüüdseks eraldanud just finantssektori toetamiseks maksumaksjate raha mahus, mis võrdub ühe kuuendikuga maailma aastasest SKPst, s.t 11 triljonit USD.

Võrreldes selle rahaga on muud kriisi leevendamiseks suunatud summad väikesed, aga sisu poolest mitte vähemtähtsad. OECD arvutuste põhjal plaanivad selle ühenduse liikmesriigid kulutada oma majanduse toetamiseks kahe aasta jooksul (2008-2010) kokku 3,5% ühenduse kogutoodangust (vt joonis). Laias laastus jagunevad selle raha eest elluviidavad majanduse taastamise meetmed kaheks. Esimesse rühma kuuluvad meetmed, mis jätavad otseselt inimestele ja ettevõtetele rohkem raha kätte, näiteks maksude alandamine ja mitmesugused toetused. Teises rühmas on aga riigi lisainvesteeringud, subsiidiumid ettevõtetele ja üksikisikutele, millega majandustegevust üldiselt hoogustada.

OECD riikide stiimulpaketid on märkimisväärselt mahuga

Allikas: OECD, Policy responses to the Economic crisis. Investing in Innovation for Long-Term Growth, June 2009, lk 19.

Riiklike investeeringuid on alates Suurest Depressioonist peetud kõige neutraalsemaks, efektiivsemaks (suurima võimendusega) ja kergemini rakendatavaks vastutsükliliseks majanduspoliitiliseks meetmeks.

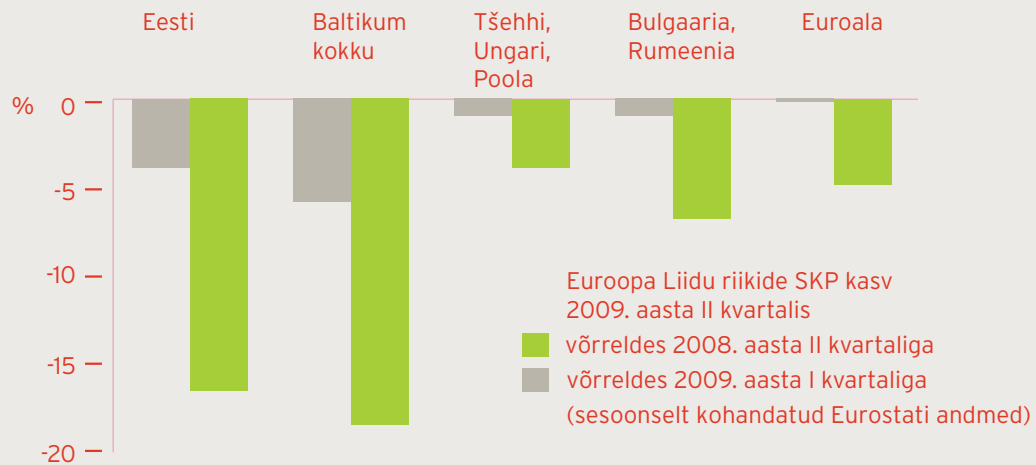
OECD riigid panustavad majanduskriisi leevendamisse suuri summasid, aga meie mänguruum on piiratud.

Paljudes OECD riikides on riiklike investeeringute suurendamise programmidel ka käesoleva kriisi leevendamises oluline, mõnes aga – näiteks Austraalias ja Poolas – lausa peamine osa. Vaid vähesed riigid on loobunud seda moodust kasutamast. Kaks riiki, Iirimaa ja eriti Island, on seejuures pidanud investeeringuid koguni vähendama oma riigivõla ja valitsussektori eelarvemiinuse tasemete tõttu.

Paraku kuuluvad piiratud mänguruumiga riikide hulka oma suure välismaise koguvõla, SKP ja riigieelarvete järsu kokkutõmbumise tõttu ka Baltimaad. Eesti küll eeskätt eurole ülemineku eesmärgi tõttu, mis paratamatult piirab meie võimalusi muid majanduse taastamise meetmeid kasutada.

Samas on Eesti praegu koos Läti ja Leeduga ELi riikide seas kõige keerulisemas seisus. Muu maailm räägib ja mõtleb meist kolmest tavaliselt koos ning meisse suhtutakse skeptilisemalt täbaramas olukorras naabrite tõttu. Aga ehkki Eesti seis on tunduvalt parem kui Läti ja Leedu

Balti riikide majandus on Euroopas enim kannatada saanud

Allikas: Eurostat / Eesti Arengufond 2008

oma, oleme ikkagi palju sügavamalt langenud kui näiteks võlgadega ülekoormatud Ungari või ELiga viimastena ühinenud Bulgaaria ja Rumeenia.

Veel murettekitavam on Eesti majanduslanguse näitaja siis, kui kõrvutada seda teistegi ELi riikidega. ELis täheldati üle 1% ulatuvat majanduslangust üksnes kuues riigis. Euroalal tervikuna langes teise kvartali SKP võrreldes esimese kvartaliga kõigest 0,1% võrra (vt joonis). Isegi kinnisvarabuumi tõttu kõvasti kannatada saanud Hispaanias oli langus kvartalite vahel ainult 1% ja võrreldes möödunud aastaga 4,1%. Meiega ühel ajal liitunud Poolas ja Tšehhis pöördus majandus teises kvartalis aga tõusule, kuigi maade grupina vaadates viib Ungari ka nende tulemuse negatiivseks.

Eeltoodu valguses tekib paratamatult küsimus, kas me ei peaks edu saavutamiseks edaspidi midagi mõnevõrra teisiti ja just teiste riikidega sarnaselt tegema. Meil tuleks kriitiliselt läbi vaadata oma senised tõekspidamised, et leida võimalikke ebakõlasid. Lisaks võrdlusele ELi riikidega tasub meil meenutada ka seda, et meie kriis on sügavam kui isegi seni erakordselt karmiks peetud Kagu-Aasia kriis pärast sealse investeerimisbuumi järsku otsasaamist möödunud kümnendi lõpus. Vastavalt IMFi ökonomistide arvutustele kukkus Kagu-Aasia riikide SKP kriisieelsest tipust kriisi põhjani umbes 12%, meie oleme sellest langusnumbrist juba kaugel allpool.

Eesti SKP enneolematult kiire ja suure vähenemise taga on üldjoontes kolm põhjust. Esimene neist on ELiga ühinemise järgse kinnisvara- ja laenubumi lõppemine (mulli lõhkemine). Teine põhjus on Eesti rahvusvahelise konkurentsivõime kahanemine inflatsiooni ja töötasude tootlikkuse tõusust kõrgema kasvu mõjul. Kolmandana tuleb nimetada vajadust kärpida väga järsult avalikke kulusi, et mahtuda euro-eesmärgist tuleneva eelarvedefitsiidi kriteeriumi raamesse.

Eesti vastus kriisile saab olla teistest erinev

Kujunenud olukorras pole meil hetkel teist võimalust kui minna oma kitsastes tegevusraamides ainsat võimalikku ja valitud teed senisest jõulisemalt edasi ning lisaks sellele algatada paralleelselt muutusi, millega püsida teiste kõrval siiski konkurentsivõimelisena.

Kuigi meie kriisist väljumise strateegias on juba keskne koht eurole üleminekul ja sellest tuleneval avalike kulutuste kärpimisel, on vajalik kasutada kõiki võimalikke lisameetmeid, et taastada uue kasvu tagamiseks vajalik välisinvestorite huvi Eesti majandusse investeerimise vastu.

Paljudest teguritest, mis teevad ühe või teise koha investorile atraktiivseks, on üldiselt kõige kiiremalt muudetav kulutase. Võrreldes teiste ELi liikmesriikidega suurenesid Eestis töötasuks minevad kulutused kriisile eelnevatel aastatel väga tempokalt: Eurostati andmetel kasvasid tööjõukulud Eestis kuus korda kiiremini kui ELi euroalal, sealhulgas Soomes.

Deflatsioon pole Eestis toimunud piisava kiirusega ega ulatuses, Kesk-Euroopa kulueelis Balti-maade suhtes on veelgi kasvanud.

Meie probleemiks on, et kriisi ajal pole me suutnud seda arengut vajalikul kujul ja mahus ringi pöörata. Deflatsioonilise protsessi suunamisel on meie põhimeetmed olnud avalike kulutuste vähendamine ja palgakärped ning samaaegne tegevus tootlikkuse suurendamise nimel. Paraku on see protsess olnud vajalikust aeglasem ja 2009. aasta teise kvartali seisuga edenemist veel ei

paista. Kuigi keskmine kuupalk on alanenud 4,4% ja sealhulgas töötlevas tööstuses 9%, ei ole see piisav, et tasakaalustada tööjõu kallinemist kriisieelselt ja Eesti reaalse efektiivse vahetuskursi tõusu kümne viimase kuu jooksul. Samuti peame arvestama, et ettevõtjate tegelikke kulutusi kajastav keskmine tunnitasu on odavnenud aastaga ainult 3,3%. Kohandumise aeglusele viitab ka tarbijahinnaindeks, mis alanes 1. juuniks võrreldes aastatagusega üksnes 0,3%, kuigi töötlevas tööstuses 3,2%.

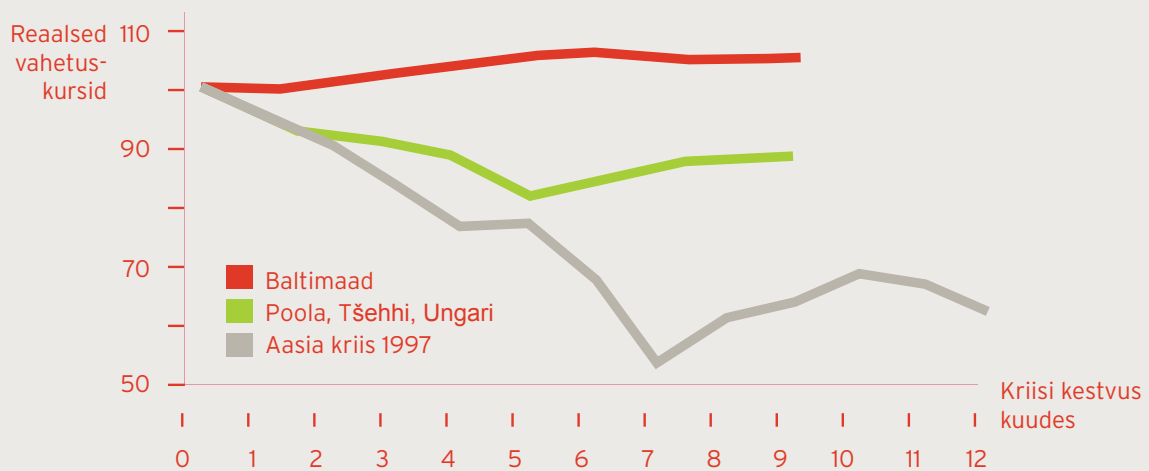
Need näitajad tekitavat muret, kui võrdleme oma arengut ja seisu teiste riikidega, eelkõige investeringute ligimeelitamise ja ekspordi konkurentsivõime poolest. Ettekujutuse probleemi suurusest annavad IMFi ökonomistide hiljutised arvutused, milles on võrreldud Balti ja Kesk-Euroopa riikide reaalse efektiivse vahetuskursi muutumise ulatust ja kiirust kriisi algusele järgnenud kuude jooksul ning nende maade odavamaks või kallimaks muutumist oma kaubanduspartnerite suhtes (vt joonis). Sellest ilmneb, et alates finantskriisi puhkemisest möödunud aasta oktoobris on Kesk-Euroopa riigid muutunud oma partnerite suhtes 10-15% odavamaks ja Balti riigid umbes 5% kallimaks. Kui taustaks vaadata veel täiendavalt Kagu-Aasia riikide kulutaseme kohandumise tempot kümme aastat tagasi, on asi veelgi selgem. Balti riikide kohandumise tempo jääb sellele kõvasti alla, Kagu-Aasia kärke taastumine toetus ju suurel määral kiirelt saavutatud kulueelisele.

Kindlustunnet ei paku ka meie kulutaseme võrdlemine ELi üksikute maadega. Eurot kasutavates maades (riikides, kelle suhtes on Eestil fikseeritud vahetuskurs) alanes tööstustoodangu hinnatase Eurostati andmetel möödunud augustist selle aasta juulini ligikaudu 5 protsendipunkti enam kui Eestis. See aga tähendab, et majanduskasvu taastumisel Euroopas ei pruugi paljud tellimused siia enam naasta, sest me oleme teistest maadest endiselt kallimad. Peame niisiis tõsiselt arvestama võimalusega, et meie tõenäoline kriisi põhja jõudmine ning eelmiste kvartalitega võrreldavatest kukkumistest pääsemine ei tähenda veel uue kasvu algust. Kriisi põhjas võib praeguse kulutaseme juures saada alguse üksnes väga aeglane ümberstruktureerimise protsess. Ainsaks lahenduseks on deflatsioonilist kohandumist kiirendada ehk peame palku ja hindu olema valmis ka tegelikult ja mitte ainult retoorikas alandama.

Samas on nüüd täiesti selge, et oma konkurentsivõime taastamiseks peame alustama aega viitmata struktuuriliste reformidega, sest kriisieelsete põhimõtete abil me oma sotsiaalsfääri ja avalikku sektorit enam finantseerida ei saa. Pikema investeerimishuviga investoreid huvitavad riigi pikaajalised sotsiaalmajanduslikud suundumused ja jätkusuutlikkus samavõrd kui vahetuskursi stabiilsus. Samuti peame oma ettevõtlik-, teadus- ja arendustegevuse ning hariduspoliitikat ja -praktikat korraldama selliselt, et me suudaks muuta Eesti majanduse ekspordipõhiseks ja uutele investeringutele atraktiivseks.

Sellele tegelikult juba vanale järeldusele annab järjekordse kinnituse Maailma Majandusfoorumi (WEF) värskelt avaldatud riikide konkurentsivõime uuring ja järjestus. Esimesel pilgul paistab sealt muidugi, et Eesti konkurentsivõimega poleks lahti nagu midagi. Paar kohta üldrivas langust ja kaotus sajandikkohaga tšehhidele või Küprosele ei tähenda ju reaalses riikidevahelises konkurentsisis suurt midagi.

Baltimaade kulutaseme kohandumine pole olnud piisav

Allikas: IMF direct

Kuid kui vaadata natuke lähemalt meist tagapool toimuvat, ilmneb, et ka raskel kriisiajal on rida riike oma positsiooni oluliselt suutnud parandada. Kõige silmapaistvamaks näiteks edust on vast sageli alavääristatud Poola, kes ei ole mitte lihtsalt WEFi tabeli kõige kiirem tõusja EL riikide seas (7 kohta). Tähele tasub panna, et Poola on kõigest aastaga sellist tõusu teinud eelkõige ettevõtetes loodava lisandväärtuse kasvupotentsiaali ja keerukamate konkurentsivõime tegurite olulise edasiarendamisega. Kuna agar töö on poolakatel neis suundades ka käesolevas kriisis jätkumas, siis võivad nad järgmiseks aastaks vabalt Eestist mööda tuhiseda.

Eesti jääb teistest maha just majanduses loodavat lisandväärtust ehk kulupõhisest konkurentsieelisest eemalduda lubavate tegurite edenemise poolest. Seda kitsaskohta lahendamata ei muutu me oluliselt konkurentsivõimelisemaks isegi siis, kui deflatsiooni abil kohandumist kiirendame.

Keerukamaid konkurentsivõime tegureid pole me seni suutnud näiteks Poolaga samas tempos edasi arendada.

Meil on käsil rohkem kui eelarvekriis - ja lahenduseks vaja enam kui euro

Tagantjärele kasulik, isegi hädavajalik on selgusele jõuda, miks me sattusime nende maade hulka, kellel läks kõige halvemini, mida me tegime valesti või jätsime õigel ajal tegemata. Sel viisil analüüsides saame paremini aru, mis meist siin ilmas sõltub ja mis mitte, ning omandame teadmisi ja oskusi, et järgmisteks kriisideks paremini valmis olla ja meie tegevusest rohkem sõltuks.

Ülesanne ei ole lihtne, sest globaalsed ja kohalikud kriisid on omavahel läbi põimunud ja üksteist mõjutanud, kuid seda olulisem on toimuva mõtestamine avalike ja vabade arutelude käigus. Eelkõige tuleb mõista, et kergeid lahendusi ei ole ega tule. Ainsateks meile sobivate vastuste leidjateks oleme ainult meie ise ning vajalike sammude edasilükkamine muudab lahenduste leidmise üha kallimaks ja raskemaks.

Ülaltoodud järeldustes ei ole midagi uut peale tunnetuse, et me oleme vajalikest reformidest juba kaua rääkinud - aga enam tõesti oodata ei saa. Mitmed meie olulistest konkurentidest ei ole oodanud. Edukas maailm läheb meist kaugemale eest ära ning ka paljud seni tagapool olnud lähivad meist mööda. Aeg maksab. Peame tegutsema kiiresti ja otsustavalt, et mitte jääda oma tegevusvõimaluste piiratuse tingimustes kaotajaks.

Eesti teed kriisist välja

Siim Sikkut, Eesti Arengufondi majandusekspert

Edukas majanduspoliitika toetub maailmamajanduse tuleviku mõistmisele. Eesti majanduse kriisist väljumise aja ja viisi määravad olulises osas välised arengud, mis seab meie ettevõtetele ja riigile piiranguid – kuid pakub samas ka uusi kasvuvõimalusi. Kriisist välja ja uue kasvuni viivad ainult meie ümber toimuvat arvesse võtvad otsused ja teod.

Samas öeldakse, et seekordne kriis on valitseva ebakindluse ja tuleviku ebamäärasuse taseme tõttu erakordne.

Parimad analüütikud-ekspertid ja otsustajad on väga erineval arvamusel, kuidas või millal on võimalik kriisist välja tulla. Sellistes oludes ei tea keegi täpselt maailmamajanduse edasisi arenguteid ning tavapärasest statistilistele või ökonomeetrilistele mudelitele toetumisest on praktiliste otsuste tegemisel vähevõitu kasu. Töötavate lahenduste leidmiseks tasub otsida teistsugust alust.

Stsenaariumide kasulikkus tänases kriisis

Maailma suurettevõtete ja riikide juhid on tulevaste arenguteede aimamiseks seepärast üha enam asunud strateegilises planeerimises stsenaariumipõhiselt mõtlema. Varasema ühe prognoosipõhise tegevuskava asemel töötatakse välja mitu alternatiivset tegevuskava korraga, millest vastavalt tegelike olude kujunemisele valitakse välja elluviimiseks sobivaim – kuniks samad olud püsivad. Stsenaariume kasutatakse täna isegi finantsalal, sh eelarvestamises, et paindlikult ja kiiresti võimalikele muutustele reageerida.

Stsenaariumide koostamisega saab tänastes ebakindlates oludes panna end valmis nii heaks kui ka halvaks.

Stsenaariumid ongi tulevikku vaatamise tööriistana kasutusel selleks, et võtta arvesse ebamäärasusi ning luua neis seoseid ja korda. Stsenaariumide koostamisel selgitatakse välja kõik olulised mõjutegurid, millest vahel võivad anda märku ainult üksikud signaalid. Neist muutujatest luuakse seostatud tulevikupildid, mille põhjal saab ära tunda riskid ja ka võimalused ning end nendeks ette valmistada. Teisisõnu olla valmis nii heaks kui ka halvaks.

Stsenaariumide koostamine ei kujuta endast ühe kindlalt täituvat tulevikupildi kirjeldamist, vaid just erinevate võimaluste ja tulevikuteede avamist ja analüüsimist. Neist alternatiividest võib kõige tõenäolisema või eelistatuima pildi visiooniks seada, seejärel visiooni teostumiseks vajalikest muutustest teekaart luua ning selle põhjal teekaardi elluviimiseks vajalikest sammudest tegevuskava kokku seada.

Kui aga kõige tõenäolisemat arenguteed on väga ebamäärases situatsioonis või keskkonnas keeruline valida, saab selle asemel stsenaariumide ühisosast sõeluda välja tõenäolisemad trendid ning neist tegevusjärgelused teha. Nii saab ette valmistada konkreetseid sammu, mis tooks igal juhul kasu, ükskõik milline stsenaarium täpselt tegelikkuseks saab.

Maailmamajanduse kriisist väljumise stsenaariumid

Stsenaariumide loomisel määratakse kõigepealt kindlaks kõige olulisemad trendid, mis võivad muutuda, mille võrra tulevased arenguteed üksteisest erinevad. Need ristatakse omavahel, et luua seejärel alternatiivsed tulevikupildid ehk erinevate tulevikusignaalide kogumid.

Mõeldes maailmamajanduse kriisist väljumise võimalustele, on suuremaid lahtisi küsimusi kaks. Esiteks: kui kiiresti taastub majanduskasv ja eriti nõudlus turgudel? Teiseks: kuidas selleni täpselt jõuda, s.t milliste turgude ja riikide eestvedamisel hakkab maailmamajandus taas kasvama?

Need kaks küsimust loovad raamistiku, milles maailmamajanduse võimalikke arenguteid läbi tasub mängida. Teadmata on, kas taastumine tuleb kiire või aeglane ning kas uue kasvuni veavad areneva majandusega riigid (nn Ida) või senised majanduse suurvõimud (nn Lääs). Nende variantide kombinatsioonist saame neli stsenaariumi: „Lääne tagasitulek“, „Kapitalism Hiina moodi“, „Piirkondade võitlus“ ja „Jätkusuutlik uus kasv“ (vt pikemat lahtikirjutust pöördel). Praegu populaarses kriisitüüpide jaotuses võiks olla nende vasteks V-, U-, L- ja W-kujuline kriis.

Neid stsenaariume ja nende võimalikke mõjusid Eesti majandusele esitlesime aprillis 2009 toimunud Arengufoorumil 2. Selleks tuginesime nii enda igapäevasele maailmamajanduse trendide seiretööle kui ka erinevate välisautorite varasemate stsenaariumide sünteesile (vt viiteid lisamaterjalile loo lõpus).

Pole üheselt selge, milline stsenaarium teostub

Käesolevaks ajaks, 2009. aasta septembriks, pole Hiina ja teised areneva majandusega riigid veel lääneriikidelt maailma juhtiva majandusjõu rolli üle võtnud. Nad ei ole oluliselt liikunud endakeskse majandusarengu suunas stsenaariumi „Kapitalism Hiina moodi“ stiilis, kuid üksikuid märke võib olla paista. Suurt proteksionismilainet pole siiani tulnud ning ka „Piirkondade võitluse“ stsenaariumist tundub seega asi olevat kaugel.

Viimasel paaril kuul on ilmnenud pigem positiivseid märke, mis võivad viidata lääneriikide majanduse taastumise algusele ja nn V-kujulise kriisi ehk „Lääne tagasituleku“ stsenaariumi võimalikkusele. Samas on liiga vara veel selles kindel olla. Püsib reaalne võimalus, et finantskriisi mõju pole veel täiel määral majandusse jõudnud ning esimesed signaalid jäävad pelgalt ajutisteks olukorra paranemise märkideks. Ajaloos on pigem nii olnud, et finantskriisist alanud majanduskriisid kestavad kauem kui 3-4 aastat (mis on muidu kriiside keskmine) ja praegu on käimas seekordse kriisi teine aasta alles.

Vaatamata esimestele headele märkidele ei ole maailma-majanduse kiire kriisist väljumine täna sugugi kindel.

Rahvusvaheliste institutsioonide hinnangul on suur osa väärtusetuks muutunud varasid finantsasutuste bilansist kardetavasti ikka veel välja puhastamata. Samuti on globaalse rahandussüsteemi korrastamiseni, vanade murede likvideerimiseni ja uute reeglite kehtestamiseni veel pikk tee käia. Lisaks ei pruugi loodetud abi ikkagi tulla seni vastuvõetud riiklikest abipakettidest, mille tarbimist ja krediidi andmist soodustav mõju võib jääda piiratuks eelnenud aastatel hoogsalt kasvanud võlakooormuse ja inimeste uute säästmiseelistuse tõttu.

See laseb arvata, et pigem võiks maailmamajandust oodata ees aeglasem kui kiirem kohandumine ja parimal juhul nn W-kujuline kriis. Tarkade otsuste ja koostöö korral on võimalik jõuda „Jätkusuutliku uue kasvu“ stsenaariumini, kuid ka see pole hetkel kindel. Taustal kummitab edasi „Piirkondade võitluse“ oht.

Seega pole täna võimalik täie kindlusega öelda, millise stsenaariumi teostumine on alanud. Samas on selge, et Eesti ettevõtetelt ja majanduselt nõuavad muutusi kõik neli stsenaariumi. Kuidas aga praeguses määramatuses end ometi tulevikuks ette valmistada?

1. stsenaarium: „Lääne tagasitulek“

Lühiajalisele tasakaalustamatusele järgneb kõikjal maailmas kiire kohandumine, hiljemalt 2010. aastal toimub kõigis olulisemates majandusriikides pööre kasvule.

„Lääne tagasituleku“ stsenaarium tooks Eesti majandusele mõningast leevendust, aga mitte tingimata uut pikaajalist kasvu.

- Tegemist on tüüpilise tsüklilise kriisiga ehk buumiaastate järgse „pohmelusega“.
- Kohandumist veab ja kasvule viib esmajoones riikide tegevus: aktiivne otsustav sekkumine majandusse ja uute kasvualade eelisarendamine (eriti USAs). Nende najal hakkavad turujõud taas toimima.
- Lisaks on määrav roll rahvusvahelisel koostööl, eriti finantsturgude reguleerimise reformi osas ja G20 raames. Selle tulemusel jääb finantskriisi mõju reaalmajandusele kardanud väiksemaks ning turud hakkavad taas korrapäraselt toimima.
- Taastumise kiiruse määrab eriti USA ja Hiina koostöö tugevus.
- Hiina jt suured arenevad riigid jätkavad lääneriikide tarbimise ja investeeringute rahastamist. Sellega kasvab küll nende roll maailmajanduses, kuid lääneriigid ja senised jõujooned jäävad esialgu domineerima.
- Euroopa riigid taastuvad teistest suurtest majandustest hiljem, sest nad on kehvemas seisus oma väiksema paindlikkuse ja finantsinstitutsioonide võetud riskide taseme poolest.
- Kuna selle stsenaariumi puhul on väliskeskkonnas kriisieelse ajaga võrreldes väga järske muutusi vähe, saame üritada mõnda aega jätkata nii, nagu enne kriisi.
- Seniste välisturgude kasvu taastumine toob teatud leevendust paindlikumatele ettevõtetele, aga majanduse struktuursete murede tõttu ei saa Eesti sellest täiel määral kasu lõigata. Eksportivõimel on kriisieelne lagi endiselt ees.
- Kriisi käigus surevad nõrgemad ettevõtted välja ja vabaneb ressursse uute ja tõhusamate ettevõtete jaoks, ilmselt kaasneb sellega uus välismaiste investorite juhitud ühinemiste ja ülesostmistelaine. See annab targa majanduspoliitika elluviimise korral võimaluse suuremate struktuurimuutuste algatamiseks.
- Kiireimad investeeringute tegijad ja uutele kasvualadele liikujad saavad teiste ettevõtete ees olulise eelise.

Kiire taastumine

2. stsenaarium: „Kapitalism Hiina moodi“

Juba 2010. aastal taastub areneva majandusega riikide najal kasv maailmajanduses tervikuna, kuid lääneriikides jätkub majandus- seisak mitu aastat.

Stsenaarium „Kapitalism Hiina moodi“ paneks Eesti tõsiselt proovile, aga annaks ka suure uue võimaluse.

- Finantskriisile saadakse riikliku sekkumisega varakult piir ette, aga selle mõju on märkimisväärne ja seda eriti lääneriikide sisenõudlusele, mis jääbki madalaks.
- Suuremad arenevad riigid hakkavad sisetarbimise põhiselt kasvama ning neil on varem kogutud reserve, millega toetada kosumist.
- Lisaks tõmbavad nad ligi rohkem uut kapitali kui lääneriigid ja hakkavad üha rohkem omavahel kauplema.
- Tulemuseks on oluline maailmajanduse jõujoonte ümbermängimine ning eriti Hiina ja sealt pärit globaalsete ettevõtete varem prognoositust veelgi kiirem esiletõus.
- Arenevate majandustega riikide tähtsuse kasvu ja lääneriikide vindumisele järgnevate poliitiliste reaktsioonide tõttu võtab turukapitalismi asemel valitseva ideoloogiana võimust riigikapitalism.
- See püsib aga rahvusvahelist koostööd ja kriisi tekitatud finantsturgude ebakõlade korrigeerimist.
- Lääneriikide taastumine saab võimalikuks siis, kui kapitaliturud lõplikult stabiliseeruvad ja välisraha vood taastuvad. Euroopas võtab see teistest kauem aega.
- Maailmajanduse keskme nihkumine meie senistelt turgudelt uute, suuremate ja tundmatumate suunas esitab sama proovikivi nagu kogu Euroopa jaoks: kuidas uutele kaugetele turgudele minna, kuidas uute väärtusahelate liidritega koostööd teha, kuidas sealt investeeringuid saada?
- Enim võidavad need riigid ja ettevõtted, kes saavad Aasia ettevõtete jaoks väravaks Euroopa turule – kasvõi mõneski väärtusahelas – või suudavad nendega globaalsetes väärtusahelates muudlaadi strateegilist koostööd teha.
- Uutele turgudele omal jõul minek on mõeldav ainult väga kitsapiirilistes niššides ja spetsiifiliste tugevate konkurentsieeliste korral.
- Eesti edu või ebaedu määrab meie võime olla uuele avatud ning muuta turusihte: kas suudame muutunud maailmaga kaasa minna?
- Skandinaaviast või Lääne-Euroopast võib seni leida nii mõnegi kulueeliseid otsiva investori, kes on valmis oma äritegevuse mõneks ajaks Eestisse tooma. Kuid see ei ole pikaajaline lahendus.

Uus kasv Läänest

Uus kasv Idast

3. stsenaarium: „Jätkusuutlik uus kasv“

Kohandumine algab kiiresti, aga tuleb tagasilööke ja lõplik majanduslik puhastumine võtab aega. Tõeline kosumine algab alles 2013. aastal, kuid siis juba hoogsalt.

„Jätkusuutliku uue kasvu“ stsenaarium võib Eesti jaoks olla nii hea kui ka halb sõltuvalt olenevalt meie muutumisvalmidusest.

- Seni proovitud ja tuntud meetmed ei tööta, ent sellest arusaamine ja uute lahendusteni jõudmine võtab aega. Seniks järgneb uusi kriisilaineid.
- Valitsused on sunnitud halvima vältimiseks isegi kinnisvaraturule sekkuma: kokkuostu, mastaapsete garantiide ja suurema reguleerimise abil.
- Pöördepunktini jõutakse globaalse rahandussüsteemi reformiga, mille kokkuleppimine aga venib. Koostöö najal suudetakse siiski vältida proteksionismi langemist.
- Taastumise toovad investeeringud uutesse kasvualadesse ja tehnoloogiatesse – eriti kliimamuutuste ennetamise, energiatõhususe ja keskkonnasäästlikkuse alal. Sellega algab üleminek jätkusuutlikumale majandusmodelile.
- Taastumist veavad USA ja ka need Euroopa riigid, kes on seni teinud või teevad „rohelise“ majanduse poole liikumisel suuremaid edusamme.
- Arenevatel riikidel on oma majandusmodeli jätkusuutlikumaks muutmisega suuremaid raskusi. Pikemas plaanis jätkavad Hiina ja India siiski globaalse majandusvõimu enda poole kallutamist oma turgude suuruse, areneva teadmiste- ja tehnoloogiapagasi ning rahvusvahelise tööjaotuse muutuste najal.
- Euroopa eelisseisundist ja kiiremast kosumisest tekib Eesti ettevõtjatele uusi ekspordi- ja koostöövõimalusi meile juba tuttavail turgudel.
- Need võimalused peituvad eelkõige allhankes ja seda eriti uue kasvuhoo keskmes asuvatel äri aladel, mis aga eeldab uutesse väärtusahelatesse edasilükkumist ja vastava võimekuse arendamist.
- Eesti tee uue tõusuni on ilmselt pikaldane, sest muutusteks vajaliku välismaise kapitali leidmine on vähemalt alguses raske.
- Kapital hakkab Eesti poole liikuma siis, kui võtame endale selle prioriteediks ning keskendume majanduspoliitikas täiel määral uute eeliste ja alade väljaarendamisele.
- Vanaviisi ja vanadel aladel jätkates jääme uues üleilmses kasvus kõrvaltvaatajaks, madal tootmissisendite hind ei ole enam piisav konkurentsipüsimeks.

→ Aeglane taastumine

4. stsenaarium: „Piirkondade võitlus“

Maailmamajanduses jätkub kuni 2011. aastani selge langus. Püsiv kosumine algab alles 2015. aastal ning sedagi loodetust kesisemate kasvunäitajatega.

„Piirkondade võitluse“ stsenaarium oleks Eestile halvim võimalik variant, mis tooks igaljuhul kaasa pika vindumise.

- Senine pankade päästmine ja muud laadi riiklik sekkumine ei ole piisav. Finantssektorist reaalmajandusse üle kandunud kriis tekitab uue finantskriisi.
- Ellu jäävad ainult väga tugevad ettevõtted, maad võtab ulatuslik deflatsioon.
- Tegemist on süsteemse kriisiga, mille lahendusi otsivad riigid proteksionismist ja veelgi tugevamast riigikapitalismist, s.t sekkumisest majandusse. See süvendab majanduslangust.
- Globaalne kaubandus ja raha liikumine on pärsitud, koondutakse veelgi enam regionaalsesse kaubandus- ja rahaliitusesse, mis konkureerivad omavahel. Uus kasv tulebki viimaks piirkondade sisese majandussuhtluse hoogustumisest.
- Globaalne koostöö jääb kängu ja taandub peamiselt piirkondlike liitude suhtluseks.
- USA taandub maailmaliidri rollist, ka teised lääneriigid jäävad tagaplaanile ja Euroopa sulgub ELi piiridesse. Tugevamalt kerkib esile Aasia, kui paneb oma kaubanduspiirkonna toimima.
- Kuigi piirkondadesse sulgumine toob Eestile uusi võimalusi pakkuda Euroopale allhanget ja ka lõpptooteid, on neis tingimustes raske Euroopast kiiremini kasvavatele välisturgudele murda.
- Proteksionismi mõjul toimuv üleilmne majanduslangus piirab samas ka turunõudlust Euroopas, mistõttu ekspordivõimalused on üldiselt kesised.
- Ainuke lühiajaline võimalus on kulupõhise konkurentsielise meeletu hoidmine, milleks tuleb minna kas jätkuva deflatsiooni teed või leida ressursse tootlikkuse kiireks kasvuks.
- Viimane on väga keeruline väliskapitali voogude kokku-kuivamise tingimustes, mis pärsivad samuti kulueelise asemel keerukamate konkurentsieliste loomist.
- Investeeringute saamise nimel käib Euroopas intensiivne konkurents, milles Eesti jääb spetsiifiliste eeliste arendamata jätmise ja struktuurimuutuste venimise korral kaotajaks.

Stsenaariumide ühisosa näitab kätte piirangud ja võimalused

Oletatavasti saab majanduskriisist väljatulek teoks mitme või kõigi stsenaariumide vahepealset arenguteed pidi. Kriisist väljaviivate otsusteni jõudmiseks on seega kasulik analüüsida, millised muutused ja sündmused on kõigis või enamikus stsenaariumides olulisel kohal. Need toimuvad kõige suurema tõenäosusega ja just neid arvesse võttes saame ainsana piisavat kindlust edasiste sammude astumiseks ja vajalike otsuste tegemiseks.

Nelja maailmamajanduse arengustsenaariumi ühisosa otsides ja selle põhjal järeldusi tehes nähtub, et suhteliselt kindlalt võib Eesti majanduse kriisist väljumisel eeldada järgnevalt kirjeldatud piiranguid ja ka uusi kasvuvõimalusi.

— Piirangud Eestile

Välisturgudele ligipääs lähiaastail pigem raskeneb.

Püsib reaalne võimalus, et hiljutised esimesed positiivsemad märgid näitavad ainult ajutist leevendust ning reaalse püsiva majanduskasvu jõudmine võtab aega.

Seda toetab kahtlus, et finantskriisi mõju pole veel täiel määral reaalmajandusse jõudnud, globaalse rahandussüsteemi korrastamiseni on veel pikk tee käia ning riiklikest abipakettidest ei pruugi loodetud abi olla.

Langust jätkavatel või vinduvatel turgudel tiheneb järjest konkurents ning uutele turgudele sisenemine muutub eriti raskeks, liiatigi kuna selleks on üha vähem saadaval vajalikke investeerimisressursse.

See tähendab, et seni siseturul või üksikudel välis- turgudel tegutsenud ja lihtsale konkurentsieelsele lootnud Eesti ettevõtetele tuleb välisturgudel püsimiseks või uutele minekuks teha palju rohkem tööd (sh müügitööd) ja hakata ajama teistlaadi äri kui varem. Peamiseks väljapääsuks on kõrvaltulbas kirjeldatud uute võimaluste kasutamine.

Kriisijärgses maailmas on välisrahastamise ja eriti väliskrediidi (Eesti senise majanduse taganttõukaja!) pakkumine üsna piiratud.

Üheltpoolt on oodata kapitali liikumise tingimuste ja seega kapitali hinna muutusi rahvusvahelise rahandussüsteemi reformi tulemustel. Teisalt on kasvamas riikide vaheline konkurents kapitali meelitamise nimel, mis halvimal juhul võib finantsproteksionismini välja viia (luuakse ebavõrdseid eeliseid või piiranguid).

Eestis peame arvestama, et nii vajalik investeerimis- kapital kui ka käiberaha tuleb seetõttu leida oma majandusest või rahvusvahelises karmistuvast konkurentsis väga agara tegutsemisega kohale „meelitada“. Välisraha juurdevool Eesti majandusse ei taastu kergelt ega kiirelt.

+ Kasvuvõimalused Eestile

Suured megatrendid ei katke, vaid jätkuvad ka kriisi ajal.

Keskonnaseisund jätkab halvenemist ja kliima soojeneb, energiavajadus kasvab ja senised energia- allikad vähenevad, rahvastik vananeb edasi ja inimesi sünnib maakerale ikka juurde, tehnoloogiline areng on endiselt kiire (eriti info- ja kommunikatsiooni-, bio- ja nanotehnoloogia valdkonnas) jne.

Neist ja teistest megatrendidest sünnivad parimad uued turuvõimalused, sest nad loovad maailma- majanduses suurima potentsiaaliga kasvualdkondi.

Selle näiteks on tervise- ja heaolutooted või -teenused või säästva energeetika ning keskkonnaga seotud tooted-teenused, mida Arengufondi tööstuse tuleviku- seire „Tööstusvedurid 2018“ põhjal peame Eesti (tööstus)ettevõtete paljulubavateks tegevusaladeks.

Eesti ettevõtete jaoks võib olla megatrendidega kaasaminek ülioluline, sest paljud senised tegevusalad on oma kasvupotentsiaali ammendamast või juba ammendanud.

Suured arenevad turud jätkavad ennakkasvu ning majandusvõim nihkub Läänest areneva majandusega riikide poole, iseasi kui kiiresti.

Hiinas, Indias, Brasiilias jt tärkava majandusega riikides on kasvavad turud, uut kapitali, valdav osa uutest loodavatest teadmistest ja tehnoloogiast. Nad pingutavad jõuliselt maailmamajanduse arenil esiplaanile pürgimiseks (iseasi, kui kiiresti see täpselt toimub), sest majandusmured kimbutavat eeskätt arenenud Euroopa riike ja USA-d.

Tegu on Eestile seni peaaegu tundmatute turgude ja partneritega, kellest me oleme siiani mööda vaadanud.

Majandusvõimu Itta nihkumise vääramatus ka majanduskriisi tingimustes näitab aga, et Eestigi peaks nende turgude suunas ja sealsete ettevõtetega koostöö nimel tegutsema hakkama, et mitte kõrvale jääda.

Riikide roll majanduselu suunamises kasvab.

Selle äärmuslik variant oleks proteksionismi pöördumine. Igal juhul on näha, et täpsest arengutsenaariumist sõltumata asuvad riigid ühel või teisel moel konkureerima aktiivsemalt väheste säilinud turuvõimaluste kasutamise ja välisraha voogude nimel.

Juba praegu on maailmamajanduse juhtriikide roll majanduselus suurem kui seni vajalikuks peeti. Sekkunud on mahukate abipakettidega, mis aitavad taastada nõudlust ja päästa finantsturgusid.

Eestil on oht jääda oma väiksuse, eelarvepiiride ja sisemure tõttu selles konkurentsivõimelise maailma vaatajaks. Ainus lahendus on mõelda ja toimida strateegiliselt. Meil tuleb trende näha ja ennetada või ära kasutada, kasutades võttes selleks appi fookuseeritult kõik vajalikud ja võimalikud poliitikainstrumendid. See ei tähenda tingimata suuremat riiki rahalises mõttes, aga igaljuhul tugevamat ja mõjusamat riiki kui seni.

Nii uut kui ka vanadel, nii kasvavatel kui ka kahanevatel turgudel määrab suurimad võitjad innovaatilisus.

Juba Suure Depressiooni ajal pandi innovatsiooniga alus paljudele hiljem globaalselt edukatele ettevõtetele.

Kes suudab oma pakutavaid tooteid-teenuseid või alustehnoloogiat tuntavalt uuendada, sel on võimalik leida uusi turge ja kliente. Kiireimad ja tulusaimad uuendused tehakse seejuures ärimudelite tasandil, mis Eesti ettevõtete jaoks on seni pigem tundmatu ala olnud.

Kõige rohkem võidavad käesolevast kriisist ettevõtted, kes suudavad just suurimates kasvuvälkkondades või kõikjal maailmas hinnatundlikumaks muutunud klientide püüdmiseks uuendusi kasutada.

Kriisi ajal on tähtsal kohal kliendipõhine innovatsioon, mis võimaldab kliendilojaalsust hoida ja suurendada. See on samas ka kulutõhusaim uuendusmeetod.

Tegelik tulevik luuakse tegutsedes

Kriisiaja kasvuvõimalustest ning varem või hiljem igal juhul saabuvast eksporditurgude üldisest kasvust saab Eesti osa siis, kui me soosime ja kiirendame ettevõtluse ümberkohanemist, konkurentsivõime suurenemist ja perspektiivikate uute ettevõtete lisandumist. Teisisõnu peame oma majanduse struktuuriprobleeme kohe lahendama asuma, et suudaksime iga võimaliku tulevikutsenaariumiga kohaneda, väliskeskkonnast ettenähtavaid piiranguid ületada ja võimalustest kasu lõigata.

Ükskõik millise stsenaariumi käivitumise korral sõltub selle täpne mõju ning Eesti majanduse kriisist väljumise kiirus ja kulg niisiis eelkõige meie enda otsustest ja tegudest. Kuigi täpset tulevikku ei suuda keegi ette näha, on erinevate tuleviku kujunemise võimaluste vaagimise põhjal võimalik edasiminekut endale sobivas ja soovitud suunas juhtida – seda isegi kõige halvema väliskeskkonna arengutee korral. Kuigi oleme väikeriik, saame oma tulevikku ise mõjutada, kui proovime ümbritsevat maailma mõista ning teeme sellest õiged järeldused.

Selle sihiga esitlesime aprillikuisel Arengufoorumil 2 koos Eesti Arengufondi juures kogunenud ekspertrühmaga koostatud „Valget paberit Riigikogule”, mille andsime lõplikul kujul Riigikogule üle juunis 2009. Valges paberis toodud järeldused ja tegevussoovitused tuginevad otseselt eeltoodud maailmamajanduse võimalike arenguteede analüüsile. Valge paber on platvorm, millele toetudes otsustajad saavad laiemas arutelus Eesti majanduse kriisist väljumise tervikliku tegevusplaani kokku panna ja leppida. Riigikogu saab selles töös kanda eestvedaja rolli.

Ükskõik millise stsenaariumi korral sõltub selle mõju Eesti majandusele meie enda otsustest ja tegudest.

Vaata lisaks:

- Copenhagen Institute for Futures Studies, „Opportunities in Crisis”, Member's Report 1/2009
- EVA's Global Scenarios, „Playing Fields of the Future”, March 2009, Finland
- Rohit Talwar, „Scenarios for Economic Recovery”, FutureScape Issue 3, 2009
- Niall Ferguson, „The Descent of Finance”, Harvard Business Review, August 2009
- Boston Consulting Group, Collateral Damage series, 2008-2009 (eriti raport nr 4 „Preparing for a Tough Year Ahead: The Outlook, the Crisis in Perspective, and Lessons from the Early Movers” ja raport nr 7 „Green Shoots, False Positives, and What Companies Can Learn from the Depression”)
- Economist Intelligence Unit, „Manning the Barricades: Who's at Risk as Deepening Economic Distress Fosters Social Unrest”, Special Report, March 2009

Kohtumispaik

Arengufoorum
MAAILM | VALIKUD | OTSUSED

Eesti Arengufondi iga-aastane tippsündmus Arengufoorum 2 toimus **27. aprillil 2009** ja sedakorda Hommikumaadest laenatud juhtumõtte „Kriis = oht + võimalus“ all. Kriis nähakse tavaliselt ohtu, aga igas kriisis on peidus ka hulk võimalusi. Koos 130 Eesti majanduselu mõtteliidriga arutasime foorumil Eesti võimalusi käesolevast kriisist kasu lõigata ja tugevama majandusega välja tulla.

1. **Jeffrey Saunders** Kopenhaageni Tuleviku-uuringute Instituudist pakkus välja neli võimalikku stsenaariumi maailmamajanduse kriisist väljumise kohta.

2. Foorumi keskmes oli arutelu kriisist väljumiseks vajalikest otsustest ja tegevussammudest. Ainek andis Arengufondi poolt välja pakutud „**Valge paber Riigikogule**.“

3. Valge paberi kohta esitasid oma arvamuse **Mart Laar** (IRL), **Urmes Klaas** (Reformierakond) ja **Kristel Kivinurm-Priisalm** (Tark Eesti). Neile sekundeerinud **Indrek Neivelt** märkis: „Hea et valge paber on olemas, nüüd vajame rohkem ära tegemist!“

4. Laudkondades unistati kriisijärgsest paremast Eestist. Osalejate mõtete ja sõna sekka ütlemise põhjal täiendatud Valge paberi sai **Riigikogu kätte 18. juunil 2009**.

Valge paber Riigikogule*

KRIISI ÜLETAMISEKS JA UUELE KASVULE ALUSE PANEKUKS

Koopia igale otsustajale

ARENGUFOND
ESTONIAN DEVELOPMENT FUND

Olukord Eesti majanduses on kriitiline ja võib veelgi halveneda. Kriisi raskeim aeg algab eeldatavasti sügisel 2009. Eestil pole alust oodata majandussituatsiooni olulist paranemist ka siis, kui välisurud tõusule pööravad.

Hädavajalik on kiirelt kokku leppida ja käivitada strateegiliste tegevussammude kriisipakett, et kriis ei jääks venima ega tooks kaasa suuri sotsiaalseid ja majanduslikke kulusid. Senised abinõud pole olnud selleks piisavalt süsteem-

sed ja jõulised ega nende rakendamise protsess (sh kiirus) rahuldav.

Kriisid loovad võimalusi ja stiimuleid muutusteks, milleks kasvava majanduse tingimustes ei olda valmis või piisavalt motiveeritud. Arengufondi juures töötanud eksperdid pakuvad välja nägemuse vajalikest sammudest, millega Eesti majanduskriisist välja tuua ning uuele kasvule alus panna.

Tegevusetuse hinnaks on käest lastud võimalused.

EV president Toomas Hendrik Ilves,
Arenaguforum 2, 27.04.2009

Aktiivne ja tark riik

Välisturgudel avanevatest uutest võimalustest kasu saamiseks peame esmalt oma majanduse siseprobleemid lahendama. Oleme harjunud elama siseturu najal, kaotanud kulueelseid ja tekitanud endale pika-ajalise suure võlakoorima. Oleksime jõudnud kriisi ka välise majandusolude kiire halvenemiseta. Globaalne kriis on Eesti olukorda raskendanud, aga mitte põhjustanud.

Eesti majanduse põhimureks on endiselt struktuurne mahajäämus. Kriisi toimetel teatud muutused alanud, aga ettevõtete ümberkorraldused pole seni veel olnud küllaldased. Toetava majanduspoliitikata ei toimu muutused soovitud suunas ja kiirusega. Ilma selleta on oht jääda endiselt keskendumise majandusharudele ja tegevustele, millega pole võimalik lisandväärtust ja konkurentsivõimet oluliselt tõsta. Pealegi on juba mõne aasta pärast saabumas veel üks arengu piiraja - järsk tööealiste elanike arvu vähenemine.

Tuleb ellu viia kaksikstrateegiat. Ühelt poolt tuleb suunata majandus kiirele ümberstruktureerimisele ja sellega seotult ettevõtete pikaajalise konkurentsivõime tõusule. Teisalt tuleb paralleelselt tegeleda kriisi vahetute mõjude leevendamisega, milleta ei õnnestu muud pikema-ajalised püüdlused.

Seega on **vaja kriisist väljumiseks**

süsteemseid abinõusid, ei piisa ainult üksikutest eelarvekärbetest ega eurole üleminekust.

Ajaloost pole teada häid näiteid, kus riigid oleksid suutnud üksnes kulusid vähendada majandust kriisist päästa. Kulutaset tuleb kohandada, aga lisasammudeta langeme majandusajast mitu aastat tagasi konkurentsivõimet uuendamata ja lisaks vaesemana.

Euro kasutuselevõtt tõstaks Eesti usaldusväärsust välisinvestoritele ja looks soodsa aluse majandussituatsiooni paranemiseks, aga ei taga üksi ümberstruktureerumist. Pealegi pole euro kiire tulek garanteeritud majandusliku fooni määramatuse tõttu. Peame olema valmis olukorraks, et eurole loodetud ajal siiski üle minna ei saa. Et siis kriis ei süveneks, tasub valmis panna „plaan B“ ehk sammud, kuidas väljuda kriisist ja uue kasvuga vajadusel ka eurota.

Kriisidest võidavad riigid, kes viivad raskete aegade kiuste läbi vajalikke struktuurseid muutusi. Selleks tuleb **olla valmis üle vaatama mõningaid majanduspoliitikas juurdunud seisukohti.** Maailmas toimuvat arvestades senised lähenevused enam alati ei aita.

Peame riigina oluliselt aktiivsemaks muutuma majanduse toetamisel. Kogu maailmas kasvab riikide roll majandusel suunamises ja

Kriisipaketis on vaja kaksikstrateegiat

Majanduse struktuuri muutuse toetamine

I. investeringuteks uue kapitali saamine

II. inimkapitali arendamine

Majanduskriisi mõjude leevendamine

III. ettevõtete ekspordivõime kiire kasvamine

IV. tööjõu võimestamine ja hõive hoidmine

Kriisist väljumine ja uus kasv

* Valge paber on raport või suunis, milles tuuakse välja probleeme ja pakutakse neile lahendusi. Valgeid pabereid kasutatakse lugejate teadmiste kasvatamiseks ning otsustajate abistamiseks otsuste tegemisel. Käesolev Valge paber esitatakse Riigikogule, kelle ajutrustiks on Eesti Arengufond asutatud. Samas on see suunatud igal otsustajale, kellest Eesti majanduse käekäik sõltub.

konkurents ekspordi ja kapitali pärast, meeldib see meile või mitte. Konkurentsis püsimiseks tuleb püüelda eesmärgipõhiselt ja selektiivsemalt toimiva riigi poole. Seda ka seni rangelt eranditevabas maksupoliitikas ja majandushuvist liiga vähe tähtsustavas välispoliitikas.

Edukas majanduspoliitika on suunatud suure kasvupotentsiaaliga valdkondade eelisarendamisele, kõigi meetmetega

Me peame tegelema kasvustrateegiaga, et me saaksime edasi minna. Et me ei lõpetaks samas kohas, kus me olime.

Maris Lauri, Arengufoorum 2,
27.04.2009

Ettepanekud:

- Alustada kiirelt (välis) investoritele motivatsiooni-pakettide pakkumist.
- Luua investoritega suhtlemiseks valitsuse juurde kõrgetasemelise esindusliku ametikoht.
- Vähendada dividenditulu maksustamist.
- Tagada riiklike nurgakivi-investeeringutega era- ja riskikapitalistide kapitaliseeritus.
- Viia sisse eraisikute väärt-paberiinvesteeringute maksuvabastus.
- Tagada EL tõukefondide mõjus ärakasutamine.

kõrgharidusest ja ümberõppest kuni välisinvesteeringute kaasamiseni. Olu-lise mõjuni jõudmine eeldab fookuste seadmist ja valikute tegemist ka kriisipaketis.

Alljärgnevalt on toodud ettepanekuid kriisipaketi konkreetseteks sammudeks. Mitmed neist on juba tuntud ideed, kuid seni rakendamata.

Nende elluviimiseks on võimalik tagada vajalikud rahalised ressur-

sid isegi kärpeme ajal. Selleks tuleb eelarveparanduste aluseks seada **majanduse struktuurimuutust ja kriisi leevendamist toetav kärpestrateegia**, millega kindlustada kriisipaketi vajalikus mahus rahastamine. Seejuures peame õigustatuks eurokriteeriumide mahupiirides riigilaenu võtmist vajalikeks investeeringuteks, kuid lubamatu on laenamine jooksvate kulude katteks.

I. Samme investeeringuteks uue kapitali saamiseks

Uue kasvuni jõudmine eeldab investeeringuid. Kui kasvuaegade tipul võimendas Eesti majandust ca 95 miljardit krooni välisraha aastas, jääb 2009. aastal sellest parimal juhul järgi kolmandik. Kõrgeks kasvanud laenukoormuse ja globaalse finantskriisi tõttu uuele laenurahale loota ei saa, majanduse struktuursete nõrkuste tõttu ekspordituludele ka mitte.

Möödapääsmatu on uute välisinvesteeringute Eestisse saamine - eriti selliste investeeringute, millega kaasneb struktuurimuutusteks vajalik oskusteave ja tehnoloogia. Täna on välisinvestorid äraootaval seisukohal Eestisse tuleku osas, samuti on kõik riigid maailmaturul korraga uut kapitali otsimas. Seega on passiivne välisinvesteeringute poliitika ebaefektiivne. Lisaks tuleb proovida maksimaalselt saada kapitali kõigist teistest võimalikest allikatest.

Motivatsioonipakettide pakkumine (välis)investoritele

Paketid kataksid kõiki investeeringuotsuse põhikohti: tööjõu leidmine ja (ümber)koolitamine, maa andmine, infrastruktuuri ettevalmistamine, aga ka maksukulude (ajutine) vähendamine. Selge fookus ja eelistus tuleb seada investeeringutele struktuurimuutust toetavatel ärialadel. Neid pakette tasub kasutada nii välis- kui ka kodumaiste investorite oluliste investeeringute stimuleerimiseks.

Kõrgetasemelise esindusliku koha loomine

Motivatsioonipakettide pakkumine, investoritega suhtlemine ja nendeni jõudmine vajab tugevat riiklikku ametistaatust. Selleks saab luua kõrgetasemelise esindusliku ametikoha Vabariigi Valitsuse juurde (nt aseministri või välismajandusvoliniku ehk „tsaari“

kohana). Tegemist oleks riikliku müügi-juhiga, kes koordineerib riigi maine kujundamist, otsest tööd potentsiaalsete investoritega ja läbirääkimisi pakettide kokkuleppimiseks - ning kõiki vastavaid ressursse, sh välismajandusdiplomaate.

Dividenditulu väiksem maksustamine

See motiveeriks praegusest rohkem Eestis teenitud raha ka ettevõttest väljavõtmisel siia jätma ja edasi investeerima.

Nurgakivi-investeeringutega era- ja riskikapitalistide kapitaliseerituse tagamine

Finantskriisi tingimustes on kohalikel era- ja riskikapitalifirmadel raske leida rahalisi vahendeid. Samas on üha enam saada suure potentsiaaliga ja olude tõttu erakordselt odavaid ettevõtteid. Era- ja riskifondidesse tasub teha riiklikest ja pool-riiklikest allikatest (sh EL toetusrahast) n-ö nurgakivi-investeeringuid, mis maandavad välise lisaraha saamiseks riske ja annavad võimendust.

Eraisikute väärt-paberiinvesteeringutele maksuvabastus

Sarnaselt ettevõtetega eraisikutele nii noteeritud kui ka noteerimata väärt-paberitesse investeerimisele maksuvabastuse loomine aitaks ettevõtlusse suunata kogunenud sääste, mis pankadest laenu rahana täna piisavalt välja ei liigu.

Euroopa Liidu tõukefondide mõjus kasutamine

Eestil on käesolevas kriisis kasutada EL toetused, mida ei tohi kaotsi lasta minna. Selleks tuleb esmajoonel parandada toetusmeetmete käivitamise ja rakendamise koordineerimise, sh soovituslikult peaministri tasandil.

II. Samme inimkapitali arendamiseks

Majanduskriis võib olla inimvara pikaajaliselt laastav, eriti kui selle mõjul välismaale lahkutakse või arengutahe ja -võime kaovad. Eestis on niigi töötegijaid peagi järsult vähemaks jäämas.

Samas on kõrgetasemeliste oskusteadmiste ja suutlikkusega inimesed ja nende lisandumise väljavaated põhieelduseks ja magnetiks finantskapitali meelitamisel. Lisaks on inimvaral võtmeroll selles, kas investeringute ajal struktuurimuutused reaalselt käivituvad ja vilja kannavad. Nende muutuste toetamiseks tuleb vastavat inimkapitali baasi sobivalt ette valmistada ja laiendada.

Ümberõppe paindlikkuse oluline suurendamine

Põhisihiks peab olema muuta tänaste töötavate inimeste ümberõppe võimalikult paindlikuks ja mitmekülgseks, sh võimaldada uue sammuna riigi kulul teist kõrgharidust. Lisaks tuleb kiirelt luua seni puuduvad mehhanismid (välis)investoritele vajaliku tööjõu väljakoolitamise (sh koolitustellimustega) tagamiseks.

Talentide ehk rahvusvahelise kogemusega tippspetsialistide Eestisse meelitamine

Maailmamajanduse kriisiajal on paljud võimekad inimesed üle ilma otsimas uusi võimalusi. Nende Eestisse meelitamiseks tasub kehtestada lisanduvate kõrghvalifikatsiooniga (välis)töötajate pealt makstavatele tööjõumaksudele (eelkõige sotsiaalmaksule) ülempiir teatud ajast alates või ajaks. Välismaale läinud Eesti tippspetsialistide tagasitulekut saab hõlbustada vastava programmi käivitamisega.

Tööjõumaksude üldine vähendamine

Liikuda tuleks üldise tööjõumaksude vähendamise poole, aga ainult koos tervise- ja sotsiaalkindlustuse rahastamise vastava ümberkorraldamisega.

Ettepanekud:

- Suurendada oluliselt ümberõppe paindlikkust.
- Meelitada Eestisse talente: lisanduvate rahvusvahelise kogemusega tippspetsialistide tööjõumaksudele „lagi“.
- Vähendada pikemas plaanis tööjõumakse üldiselt.

III. Samme ekspordivõime kasvu toetamiseks

Kriisiaja üle-elamiseks vajalike ettevõtetulude tagamiseks ja ka töökohtade säilitamiseks tasub seniseid meetmeid täiendada järgmiste sammudega.

Otsesuhtlus seniste suur-eksportööridega

50 suurima eksportööri käest, kes annavad kokku poole Eesti netoeksportist, peaks küsima otse: „Mida saab riik teha, et sa eksporti saaks kahekordistada?“ Selle põhjal saab kokku panna spetsiifilisi tugipakette olemasolevatest meetmetest või viia ellu muid tegevusi (nt välissuhtluses), millega nende ettevõtete ekspordivõime kasvu

kaudu olulisel määral Eesti eksporditulud kasvatada.

Intensiivsem riiklik müügitöö ja tugistruktuuride rajamine välis-turgudel

Kriisi ajal uusi võimalusi lubavatele turgudele (nt Soome, Rootsi, UK) või päris uutele turgudele on otstarbekas lähiaastaiks üksikute välisesindajate asemele tähtajaliselt saata 5-10 esindajaga tugevdatud „löögirusikad“.

Lisaks tasub arendada perspektiivsetel turgudel riiklikke tugiinfrastruktuure, sh logistikakeskusi.

Ettepanekud:

- Otsesuhtlus seniste suureeksportööridega
- Intensiivsem riiklik müügitöö ja tugistruktuuride rajamine välis-turgudel

IV. Samme tööjõu võimestamiseks ja hõive hoidmiseks

Kriisi ajal on suur oht kaotada niigi nap-pivat tööjõuressurssi nii välismaale kui ka pöördumatult heitunute ja mitteaktiivsete ridadesse, sh täna töötuks jääjate laste ehk tulevase tööjõu arvelt. Seega on vaja igati töökohti ja seeläbi töövõimet hoida.

Tööjõu võimestamisel erirõhk ettevõtlikkuse kasvule ja ettevõtlusoskuste omandamisele

Üha rohkem on töötuks jäämas potentsiaalseid ettevõtjaid: endisi juhte, tippspetsialiste, oskustöölisi. Töötuks jäänute ja töökoha kaotuse ohus inimeste

Kõik, mis hakkab Eesti majanduses toimuma, sõltub inimesest.

Marju Lauristin, Arengufoorum 2,
27.04.2009

Ettepanekud:

- Panna tööjõu võimestamisel erirõhk ettevõtlikkuse kasvule ja ettevõtlusoskuste omandamisele.
- Soosida igakülgset ettevõtlusega alustamist (sh alustava ettevõtja palk, väiksemad kapitalinõuded ja asjaajamine).
- Suurendada oluliselt ümberõppe kättesaadavust.
- Teha ajutisi maksueeliseid töökohtade säilitajatele ja loojatele.
- Toetada töökohtade säilitamist siseturul riigi tellimustega.

teadmiste-oskuste arendamise fookus tuleb seega täiendi- ja ümberkoolituse raames seada ettevõtluseks ettevalmistusele.

Ettevõtlusega alustamise igakülgne soosimine

Ettevõtlusega alustamine tuleb üli lihtsaks teha asjaajamise ja algkapitali nõuete vähendamisega. Maksusüsteemi tasub kohandada nii, et eraisikutel oleks võimalik ettevõtlustegevuse kulusid maha arvata oma isiklikest tuludest. Ettevõtluse algusajaks saab pakkuda emapalgaga sarnast alustava ettevõtja palka või sama sihiga maksusoodustust.

Ümberõppe kättesaadavuse oluline suurendamine

Põhisihiiks peab olema tänaste töötavate inimeste ümberõpe võimalikult paindlikuks ja mitmekülgseks tegemine. Lisaks tuleb lõpuks ometi ammoodatud sammuna kõigilt koolituskuludelt kaotada erisoodustusmaks.

Ajutise maksueelise võimaldamine töökohtade säilitajatele ja loojatele

Majanduslanguses on ettevõtte jaoks oluline olemasolevaid kulusid vähendada, eelkõige tööjõukulude osas. Selleks saab kriisiaja ajutise meetmena kaaluda töökohti säilitavatele või loovatele ettevõtetele maksusoodustuse, -vabastuse või -puhkuse võimaldamist. Eriti kui tööle võetakse noori inimesi.

Riigi tellimustega tugi siseturul töökohtade säilitamisele

Avalike teenuste ja hüvede pakkumise raames saab riik targalt tellides toetada töökohtade säilimist siseturul. Seda eriti investeringute tegemisel, mis tulevikus ka muud kasu toovad. Hoogustada tasub investeringuid energiasäästlikkuse tõstmiseks ja näiteks riiklike pensionifondide kaasabil üleriiklikku infrastruktuuri. Vajadusel ei maksa kasutamata jätta ka hädaabitööde ja -teenuste tellimist.

Eesti võiks olla lahe väikeriik, kes tuleb kriisist välja Lõuna-Skandiinaavia tiigrina - selgelt teistest eristudes. Aga magava tiigri suhu hiir ei jookse.

Ott Pärna, Arenguforum 2, 27.04.2009

Ärgem laskem „head kriisi“ raisku minna!

Arengufond on oma missiooniks võtnud Eesti majanduse pikaajalise kasvuvisioni kujundamise. Ekspertide ja otsustajate arutelus tahame jõuda ühise terviknägemuseni Eesti tuleviku majandusest ning sinna viivatest otsustest. Kuid esmalt tuleb võimalikult valutult väljuda kriisist. Samas tagades, et kriisisturvast kantud otsused ka pikemas plaanis targad ja tulemuslikud oleksid.

Selleks algatas Arengufond kasvuvisioni eeltööna käesoleva lühemale perspektiivile keskenduva Valge paberi koostamise, mis valmis ekspertrühma

poolt. Sinna kuulusid Urmas Varblane, Marju Lauristin, Jaan Pillesaar, Erik Terk, Taavi Veskimägi ja Raivo Vare ning Eesti Arengufondist Siim Sikkut, Marek Tiits, Heido Vitsur ja Ott Pärna.

Kindlasti on lisaks käesolevatele ettepanekutele teisigi. Oluline on need ühtseks kriisipaketiks kokku koondada ning süsteemselt ja seostatult kasutusele võtta. Siis suudame majanduskriisist jagu saada ja ka uue kasvuga tugevamana väljuda.

Haarakem sellest võimalusest kinni!

Eesti Arengufond
Tornimäe 5, 10145 Tallinn
Tel 616 1100
www.arengufond.ee

Eesti Arengufond on Riigikogu poolt ellu kutsutud, et leida arenguseire abil uue majanduskasvu allikaid ning investeerida uut moodi mõtleavatesse ja ambitsioonikalt tegutsevatesse Eesti teadusmahukatesse tehnoloogiaettevõtetesse.

Loe lisaks: „Valge paber Riigikogule“ tervikkujul
<http://www.arengufond.ee/publications/>

Vaata lisaks: Valge paberi ettepanekute arutelu 27.04.2009 Arenguforumil 2
videosalvestus ja materjalid <http://www.arengufond.ee/foresight/forum/>

Löö kaasa: Eesti majanduse kasvuvisioni kujundamises
<http://www.arengufond.ee/foresight/growth/>

Arenguforum
MAAILM | VALIKUD | OTSUSED

3 kuud pärast Valge paberi üleandmist

Urmas Varblane

Tartu Ülikooli majandusprofessor

Möödunud kolme kuu jooksul on avaldunud esimesed märgid maailmamajanduse elavnemisest, eriti EL olulistest majanduskeskustes ja Jaapanis. See näitab, et arenenud tööstusriikide massiivsed toetusmeetmed on siiski suutnud muuta majanduses osalejate ootusi positiivsemaks ja elavnemine on jõudmas reaalmajandusse, kuigi skeptikud kahtlustavad veel tagasilööke enne lõpliku taastumise algust (nn W-tüüpi kriisi).

Sellest tulenevalt on nüüd vaja veelgi tõsisemalt tegelda välisurgudele sisenemise probleemidega

Jaan Pillesaar

Ettevõtja ja investor

Soovitan Riigikogu liikmetel Valget paberit lugeda sügava mõttega.

Valge paber sündis majandus- ja sotsiaalspetsialistide pikkade ajurünnakute ja vaidluste tagajärjel. Erinevad mõtted läbisid tiheda valikusõela, et väljatöötatud nõuanded oleksid tõhusad, üksteist võimendavad ja lihtsalt teostatavad.

ja Valges paberis selles suunas tehtud soovitusi peaks rakendama võimalikult kiiresti. Praegu toimub paljudes Lääne-Euroopa ettevõtetes äripartnerite inventuur, kohandumise käigus otsitakse uusi senisest tõhusamaid lahendusi. Sellises olukorras võib avaneda uusi võimalusi ka Eesti firmadele. Lisaks vajab riigi poolset koordineerivat tuge kogu Aasia, Araabiamaade ja Ladina-Ameerika ehk kasvavate tulevikuturgude suunaline eksporditegevus.

Teine oluline tegevussuund peaks olema siseturule suunatud ettevõtluse taastumist toetavate investeeringute kiirem käivitamine, kaasates selleks ka rohkem riigieelarve välisvahendeid. Rahandusministeeriumi hiljutise aruande põhjal on investeeringute alal välisvahendite kasutamine sel aastal võrreldes eelmistega seni aeglasemalt kulgenud, kuigi üldiselt on välisvahendite kasutusmaht kasvanud. Majanduse kiirema taastumise võimaldamiseks on väga tähtis nende investeeringute võimalikult kiire käivitamine ja peaks püüdma vältida olukorda, et majanduskriisi leevendamine jääb toppama välisprojektide hangete vaidlustamise taha.

Sõelale jäi ettepanekute kogum, mille tervikuna elluviimine aitab kõiki ühiskonna liikmeid, ning teeb seda nii lühi- kui ka pikaajaliselt. Valitud meetmetest moodustatud süsteemi osad toetavad ja täiendavad üksteist. Üksi rakendatuna ei anna nad soovitud efekti.

Valge paber ei ole kolme kuuga aegunud ning ei aegu ka lähima paari aasta jooksul. Nende nõuannete kiire elluviimine aitab Eestil kriisist kiiremini väljuda ning tagab tänasest ootusest erineva, oluliselt õnnelikuma tuleviku.

Valitsus saab ja peab tänases olukorras tegema julgeid, läbikaalutud ja riigimehelikke otsuseid. Valge paber annab selleks õiglase, efektiivse ja realistliku aluse. Kriisi edenedes on ainult kasvanud nende nõuannete elluviimise vajadus.

IT on kriisimurdja võimsaim tööriist

Marek Tiits, Eesti Arengufondi majandusekspert

Infotehnoloogial (IT) on kriisi mõjul majanduses alanud kohandumisel keskne roll. Arenenud riigid toetavad seetõttu erinevate poliitikate raames IT tõhusamat kasutuselevõttu. Eestil tasub minna sama teed ja tõsta IT nii majanduspoliitika kui ka teiste valdkondade edendamise keskmesse.

2009. aasta alguses, vahetult pärast finantsmaailma laastanud neljandat kvartalit, üllatas tänapäevaste personaalarvutite turuletoojana tuntud IBM

maailma börsi teatega edukatest majandustulemustest. Dow Jonesi ja S&P 500 börsiindeksid olid ühe kvartaliga 30% langenud. Paljud majandusmõtlejad ja poliitikud rääkisid suurimast majanduskriisist pärast Suurt Depressiooni. IBM teatas aga, et firma 2008. aasta viimase kvartali kasum jäi aastatagusele ainult väga napilt alla. Käesoleva aasta teises kvartalis jõudis IBM juba 12% kasumi kasvuni. See lugu ei ole aga erand, vaid peegeldab IT sektori seisuga ja potentsiaali majandussurutises märksa laiemalt.

Kriis loob IT sektoris kasvuvõimalusi

Eelmisel sügisel lahvatanud globaalne finants- ja majanduskriis mõjus tarbijate kindlustundele pea kõikjal maailmas muserdavalt. Tarbimise ja seeläbi ka ettevõtete tulude vähenemine tõstis

IT sektor tervikuna on pidanud kriisile paremini vastu kui ülejäänud majandus.

omakorda esiplaanile vajaduse äritegevuse senisest tõhusama korraldamise järele. Ümberkorralduste peamisteks elementideks on saanud püsikulude vähendamine, ettevõttesisese infovahetuse parandamine ja rutiinse tegevuse võimalikult suur automatiseerimine. Enamasti tähendab see uute IT lahenduste loomist ja kasutuselevõttu.

IT keskne roll toodete ja töökorralduse edasiarendamisel on peamine põhjus, miks kogu IT sektoril on läinud kriisi ajal paremini kui ülejäänud majandussektoritel. OECD hinnangul on IT sektor selgelt maailmamajanduse taastumise vedaja.

Siiski on IT sektori erinevate segmentide käekäik olnud majanduskriisis üsna erinev. Kestvuskaupade müük jaeklientidele on vähenenud üsna järsult. See on toonud olulisi tagasilööke ka elektroonika ja arvutustehnika müügile. Eestis on arvutustehnika jaemüük alanenud isegi kuni 50%. Seevastu telekommunikatsiooniäri on kriis mõjutanud vähem. Aga näiteks IBM-le ja teistele IT teenuseid pakkuvatele ettevõtetele, kes toetavad kogu muud ettevõtlust või ka avalikku sektorit ümberkorralduste tegemisel, on viimane aasta mõningase algse tagasilanguse järel olnud päris hea.

Eestis on majanduslangus ning ettevõtete ja ka riigieelarve kulukärped olnud muust maailmast järsemad. Kuna tulud ning ka krediit ja investorite raha on kokku kuivanud, siis on saagenud

Eestis juhud, et isegi üsna kiiret säästu töötavad IT lahendused jäävad lihtsalt rahapuudusel kasutusele võtmata. Siseturule orienteeritud IT teenuste ettevõtted on seetõttu saanud suuremat kahju kui sama valdkonna ettevõtted välismaal. Seevastu IT teenuseid eksportivatel ettevõtetel läheb väga hästi. Näiteks on Eesti üks suuremaid tarkvarafirmasid, Webmedia, tegutsenud juba aastaid väga aktiivselt välisturgudel ja plaanib ka käesolevaks aastaks 15-20% kasvu.

IT tootjaid on küll tabanud suuremad tagasilöögid kui IT teenuste pakkujaid, kuid maailma IT tööstuse majandustulemused on siiski paremad kui töötleva tööstusel tervikuna. Erinevate IT tootesegmentide lõikes on seis samas erinev. Jaekliendile suunatud üldotstarbelise arvutus- tehnika ja mobiiltelefonide turunõudluse vähenemine on vähendanud omakorda tarvidust erinevate IT komponentide, sh mikroprotsessorite järele. Ent nagu teenuste puhul, nii on ka IT süsteemide uuendamiseks vajalike seadmete tootjad kriisis hästi vastu pidanud.

Kriisi ajal paigutatakse IT tootmist varasemast palju enam Põhja-Ameerikast ja Euroopast ümber Aiasse. Selle põhjuseks on globaalsete suurettevõtete tooteportfelli, kulustrateegiate ja konkurentsipositsioonide muutused. Kriisi mõju IT tööstusele konkreetsetes riigis sõltub niisiis sellest, millistesse IT äri väärtusahela osadesse või millistele tootegruppidele on ühe või teise riigi IT tööstus enam keskendunud. Eesti elektroonikatööstuses on seda tunda saanud näiteks Elcoteq, kes koondas esmalt enamuse oma Euroopa tegevusest Ungaris asuvasse suurimasse tehasesse ja seejärel müüs Tallinnas paiknevast tootmisest suurema osa oma senisele suurkliendile Ericssonile.

Majanduskasvu nimel tehakse muutusi IT poliitikas

Avaliku sektori IT kulutuste tase on enamikus OECD riikides kriisiajal vähe langenud. Pigem on nõudlus isegi kasvamas, sest paljud riigid kavatsevad majanduse elavdamise pakettide raames rajada IT infrastruktuure, mis tõhustaksid teadmismahukate teenuste arendamist ja IT kasutamist sotsiaal-majanduslike probleemide lahendamisel.

USA on näiteks otsustanud panustada järgnevat aastat regionaalse andmeside infrastruktuuri rajamisse, sh koolide, raamatukogude ja tervishoiuasutuste internetistamise täiendavalt 80 miljardit krooni ja Euroopa Liit 15 miljardit krooni, millele lisanduvad liikmesriikide investeeringud. Ka Eesti on otsustamas rahvusvahelises võrdluses üsna mastaapsete IT infrastruktuuri investeeringute kasuks: EstWINi projekti kaudu plaanitakse ELi struktuurivahenditest lairiba- andmesidevõrkude arendamisse paigutada enam kui miljard krooni, millele erasektor lisab veel ligi viis miljardit.

Majanduskriis seab IT töhuse kasutamise varasemast olulisemale kohale.

Sellise infrastruktuuri arendamine on kahtlemata kasulik, kuid majanduse jaoks on veelgi olulisem teada, milliste ülesannete lahendamiseks uusi, järjest võimsamaid IT süsteeme kasutatakse ja kas nende loomiseks ja rakendamiseks ka mõistust jätkub.

Selle äratundmise tõttu on arenenud riikides kiirenenud IT poliitika rõhuasetuste ümbermõtestamine. IT poliitika kese kaldub IT infrastruktuuri rajamise juurest (kuigi ka selle maht kasvab) järjest enam IT kasutuselevõtu edendamise poole. Nende muutustega loodetakse tuua kriisi ajal leevendust ja luua kasvupinda kaugemaks tulevikuks.

Enamiku arenenud riikide valitsused valmistavadki majanduskriisi leevendamise raames ette kavasad, mis sisaldavad olulise IT komponendiga pikemaajalisi investeeringuid erinevatesse (poliitika)valdkondadesse. Need valdkonnad toetavad nõudlust, aitavad säilitada töökohti ning ületada olulisi ühiskondlikke ja majanduslikke kitsaskohti. Selliste kavade maht on rahaliselt suurem kui otsese IT infrastruktuuri rajamiseks minevate investeeringute maht. Kavade ülesehitus ja eesmärgid on riigiti üsna erinevad, kuid valdkonnad, kus ITst loodetakse suurt

kasu, on siiski sarnased: nendeks on haridus ja tervishoid, arukad transpordisüsteemid, roheline majandus, „targad” hooned, avalike teenuste nüüdisajastamine IT abil jms.

Kui ilmestada eeltoodut paari näite varal, siis näiteks haridusvaldkonnas maadlevad paljud riigid hariduse kulude, kättesaadavuse ja kvaliteedi küsimustega. Nii on näiteks USA California osariik otsustanud eelarvekulude vähendamiseks tavapärase kooliõpikute trükkimisest täielikult loobuda ja võtta kasutusele elektroonilised õpikud. Lisaks otsesele majanduslikule mõjule avavad sedalaadi õpikud õpilase ja õpetaja suhtluses mitmeid uusi võimalusi ning võivad aidata tõsta hariduse kvaliteeti. E-õpikud lubavad näiteks õppematerjali valikul enam õpilase võimetega arvestada, muuta õppeprotsessi paindlikumaks ja nauditavamaks.

Tervishoiuvaldkonnas on rahvastiku vananemisega kaasnev tervishoiukulude plahvatuslik kasv tõstatanud paljudes riikides vajaduse tervishoiusüsteemi ümberkorraldamiseks. IT pakub ka siin ridamisi võimalusi nii tervishoiu sisemise töökorralduse optimeerimiseks kui ka ravi ja hoolduse tõhustamiseks (nt abivajajate kaugseire jmt). Seda teades on näiteks USAs otsustatud tervishoiuvaldkonna IT süsteemide arendamisse investeerida ligikaudu 200 miljardit krooni.

Kriis on muutnud Arengufondi tulevikuseire EST_IT@2018 järelused veelgi asjakohasemaks

Majanduskriis on toonud palju teravamalt esile mitmeid Eesti majanduses ja ühiskonnas teadatuntud, aga endiselt lahendamata kitsaskohti. Samas on mõõnaaeg maailma kogemuste põhjal näidanud senisest veelgi selgemini IT tähtsat, muutusi toetavat rolli. Nagu enne öeldud, on IT sektor majanduskriisist suhteliselt väikeste vigastustega juba väljumas ja kindlasti on selles oma osa olnud ka riikide poolt ettevõetud poliitikasammudel.

Ka Eesti IT poliitikas tuleb muuta rõhuasetust, nagu teised riigid seda teevad. Seni esiplaanil olnud IT infrastruktuuri arendamine ja interneti kättesaadavuse tagamine on järjest vähem oluline põhiküsimuse kõrval, kas ja kuidas suudame ITd kõikjal majanduses ja ühiskonnas võimalikult tõhusalt kasutada ja kuidas me seda IT poliitikaga toetame?

Eesti IT poliitika 2.0 peab seadma keskele kohale IT hariduse ja IT laiema kasutuselevõtu ning astuma selles vallas jõulisemaid samme.

Esmajoones peavad IT haridus ning erinevate IT süsteemide arendamiseks ja kasutuselevõtuks mõeldud valdkondlikud programmid omandama Eesti IT poliitikas märksa strateegilisema koha. Seejuures tuleb keskenduda neile valdkondadele, kus IT

abil on võimalik saavutada kõige suurem edasimineku ja üldmajanduslik kasu muu hulgas juba käesoleva kriisi leevendamiseks.

Arengufondi EST_IT@2018 tulevikuseires osalenud enam kui 400 eksperti nimetasid Eesti IT kasutuselevõtu fookusvaldkondadena haridus- ja tervishoiusüsteemi nüüdisajastamist, energia- kasutuse tõhustamist ning tööstuse tootlikkuse suurendamist. Eesti finantsteenuste IT ja turva- süsteemide tugevaid külgi tuleb edasi arendada ja võimalikult paremini teenuste ekspordi nimel ära kasutada. Eesti IT poliitika siht tasub seada IT süsteemide edasiarendamisele, kasutuselevõttule ja ekspordi kasvatamisele just neil kuuel alal.

IT on majanduskriisis osutunud üheks olulisemaks kriisimurdjaks – nii eraldi majandussektorina kui ka teiste sektorite tugivahendina. Mida süstemaatilisemalt ja kiiremini me võtame ITd kasutusele, seda hõlpsamini väljub Eesti kriisist ja seda edukam on ka pikemas plaanis.

Lisaks on paremad pikaajalised kasvuväljavaated siis ka nendel Eesti IT ettevõtetel, kes peavad praeguse kriisi ajal pakiliselt uusi teenuseid-tooteid ja konkurentsieeliseid otsima. Anname neile siis suuna kätte!

EST_IT@2018

IKT ARENGUSEIRE JÄRELDUSED JA POLIITIKASOOVITUSED

ARENGUFOND
ESTONIAN DEVELOPMENT FUND

Eesti Arengufond käivitas EST_IT@2018 arenguseire eesmärgiga leida, millistes valdkondades suudavad info- ja kommunikatsioonitehnoloogiad (IKT) järgmise kümne aasta jooksul enim Eesti majanduse ja ühiskonna arengusse panustada.

Arenguseire aitab mõtestada Eesti majanduse tulevikku ning anda otsustajatele julgust ja ainet tulevikku suunatud strateegiliste otsuste tegemiseks ning muutuste käivitamiseks. Seirel puudub väärtus, kui see ei vii paremate otsusteni. Selleks olemegi teinud käesoleva "Spikri".

"Spikris" väljapakutud soovitude elluviimine ei tähenda tingimata lisavahendeid, küll aga olemasolevate vahendite koondamist ja tegevuste ühisele eesmärgile suunamist.

Milline on Eesti IKT võimekus?

- IKT areng on küll kiire, kuid siiski üsna hästi ette nähtav. Enamik 2018. aastaks masskasutusse jõudvaid tehnoloogiaid on maailma tipplaborites juba praegu olemas.
- Valdav osa olulisemaid IKT alaseid uuen-dusi sünnib arenenud tööstusriikides väljaspool Eestit. Eestile on seetõttu ennekõike oluline osata mujal sündivat tehnoloogiat ära kasutada.
- Eesti tänane IKT võimekus jääb maailma eesliinist maha. Peame oma IKT kompetentsi olulisemates uutes IKT arengusuundades tugevdama.

1. soovitus:

Eesti IKT kõrghariduse viimine tugevale rahvusvahelisele tasemele

Eestil on vaja suurendada IKT tööjõu pak-kumist ja parandada samal ajal IKT alase kõrghariduse kvaliteeti. Eestis tuleb välja arendada mitu uut IKT kompetentsivald-konda nagu teenuste internet ja GRID,

Vaja on riigi investeeringuid kõrgharidusse, et saaksime siin jätkata töökohtade loo-mist. Kui seda ei ole, ei ole meil ka kellelegi tööd anda.

Josh Silverman, Skype president
(Eesti Päevaleht, 7.3.2009)

IKT on andnud pool Euroopa viimase kümnendi tootlikkuse kasvust.

Kuidas Eesti suudaks infotehnoloogiast enim kasu lõigata?

tõsiasi

Maailma IKT arenguga sammu pidamiseks tuleb Eestil oma tehnoloogilist võimekust mitmes IKT valdkonnas oluliselt tugevdada.

Järjest rahvusvahelisemaks muutuv konkurents sunnib Eesti IKT ettevõtteid liikuma aktiivsemalt välisturgudele.

IKT turg kasvab eeloleval kümnendil kõige kiiremini neis valdkondades, kus on olulised ühiskondlikud ja majanduslikud väljakutsed.

soovitus

Viia Eesti IKT kõrgharidus tööjõu pakkumise tugevdamiseks arvestatavale rahvusvahelisele tasemele.

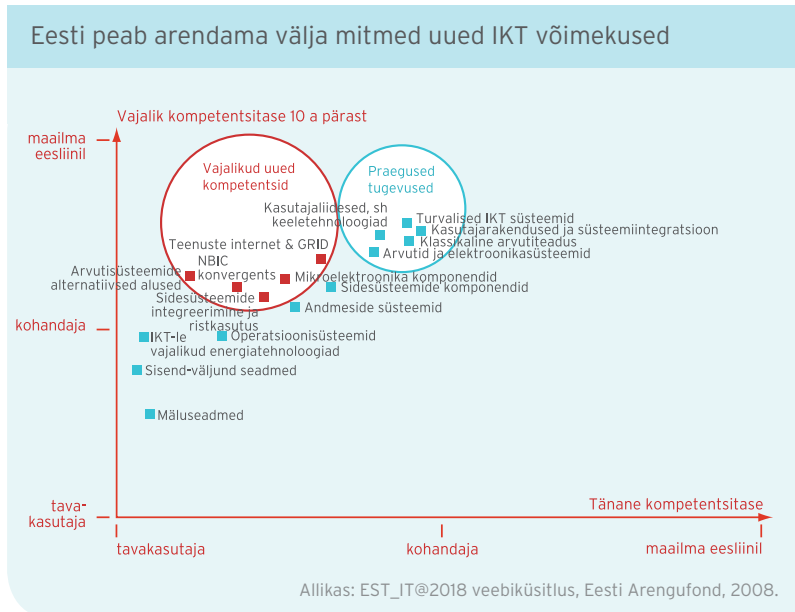
Käivitada IKT tootearenduse ja ekspordi toetamiseks IKT rõhuasetusega tehnoloogia- ja ärijuhtimise magistriprogrammid.

Luaa kuues fookusvaldkonnas (haridus, tervishoid, tööstus, energeetika, finantsteenused, IKT turvasüsteemid) pikemaajalised IKT arendamise ja kasutuselevõtu teekaardid.

uud baastehnoloogiad mikroelektroonika ning bio- ja nanotehnoloogia kokku puutealadel, sidesüsteemide integratsioon ning IKT süsteemide alternatiivsed teoreetilised alused (kognitiivsüsteemid jmt).

Eesti IKT kõrghariduse kiireks rahvusvahelistumiseks tuleb Eestisse tuua korraga 5-6 tugevat välisprofessorit või välismaal töötavat Eesti arvutiteadlast. See laseb täita Eestile olulised, kuid seni nõrgad IKT kompetentsivaldkonnad tugevate spetsialistidega. Välisõppejõudude Eestisse kutsumise eelduseks peab olema ülikooli rahvusvahelistumise plaan koos eesmärkide ja ajakavaga. Kriitilise massi saavutamiseks on seejuures otstarbekas võrrelda ühte struktuuriüksusesse korraga mitu välisprofessorit.

lirimaa, Soome ja Singapuri varasemad edulood näitavad, et välisõppejõudude riiki toomisel ei piisa üksnes haldusküsimuste lahendamisest ja konkurentsivõimelise töötasu pakkumisest. Tippspetsialistide importimisel tuleb lahendada tervikpaketina kõik küsimused, mis on seotud (esimesteks aastateks vajaliku) töötasuga, eriparatuuri ja uurimismeeskonnaga, samuti pereliikmete ümberasumisega ja uues keskkonnas kohanemisega.

Allikas: EST_IT@2018 veebiküsitlus, Eesti Arengufond, 2008.

Tugev rahvusvaheline kõrgharidus muudab Eesti kõrgkoolide IKT erialad kohalikele üliõpilastele kättesaadavaks ning võimaldab samas tuua Eestisse senisest enam välisstudengeid. Välisõppejõudude Eestisse toomine ja Eesti tudengite (osaline) kraadiõpe välismaal peab kokkuvõttes viima Eesti kõrgkoolide IKT erialad tugevale rahvusvahelisele tasemele. Sõltumata sellest, kas nutikamad välisstudendid leiavad

hariduse omandamise järel rakendust mõnes Eesti ettevõttes või naasevad kodumaale, toetab tudengite vahetus omakorda ka Eesti majanduse ja eriti IKT ettevõtete rahvusvahelistumist.

IKT alase kõrghariduse arvestatavale rahvusvahelisele tasemele viimist tuleb vaadelda pilootprojektina, millest saadud kogemused annavad eeskuju kogu Eesti kõrgharidussüsteemi uuendamisele.

Milline on IKT roll Eesti majanduses?

Eesti IT ekspordi suurendamiseks on vaja suhteid ja professionaalset müüki.

Taavi Kotka
Webmedia juhatuse esimees

- IKT sektor moodustab väikese osa Eesti majandusest, kuid IKT roll ühiskonna ja majanduse arengus on sellele vaatamata väga suur.
- IKT panus majandusarengusse avaldub IKT nutika kasutuselevõetuga kogu majanduses saavutatava tootlikkuse kasvuna.
- Kõrgema lisandväärtusega IKT toodete ja teenuste ekspordi kasv eeldab meie ettevõtetelt enam rahvusvahelise äri oskuseid.

- IKT panus majandusarengusse avaldub IKT nutika kasutuselevõtu kogu majanduses saavutatava tootlikkuse kasvuna.

- Kõrgema lisandväärtusega IKT toodete ja teenuste ekspordi kasv eeldab meie ettevõtetelt enam rahvusvahelise äri oskuseid.

2. soovitus:
rahvusvahelise ärijuhtimise
tugevdamine IKT ettevõtetes

Ettevõtjad tõid arenguseire raames olulise puudusena Eesti IKT sektori

arengus esile rahvusvahelise tootearenduse ja müügiioskusega inimeste ja kogemuste vähesuse. Rahvusvahelise tehnoloogia- ja ärijuhtimise ning turunduse alane koolitus on seetõttu Eesti IKT sektori ja majanduse konkurentsivõime tugevdamisel üks olulisemaid tegevussuundi. Mida parem on välis-turgude tunnetus ja mida oskuslikum on tootearendus, seda tulemuslikum on äri.

Eesti Arengufond soovibab kõrgkoolidel
kõivitada IKT spetsialistidele, keskastme
või väikeettevõtete juhtidele mõeldud
tugeva IKT rõhuasetusega tehnoloogia-
ja ärijuhtimise magistriprogramme.
Sarnaseid programme võib leida ka
mujalt maailmast, kuigi väga levinud
need veel pole. Sedalaadi kvaliteetse,
välisõppejõude kaasava hariduse järele

on seetõttu lisaks Eestile nõudlust ka naabermaades.

Lisaks ülaltoodule tuleb muuta IKT kõrgharidust **interdistsiplinaarsemaks**. Üks praktilisi viise selleks on näiteks kohustuslike ärijuhtimise kursuste lisamine IKT õppekavadesse. Niisugus-

tel tehnoloogiatudengitele pakutavatel kursustel peaks seejuures keskenduma tehnoloogiastrateegiale, ärijuhtimisele, turundusele ja muudele teemadele. Lisaks eeltoodud ettevõtlus- ja juhtimisainetele vajavad tehnoloogiaerialade magistriõppe tudengid ka

võimalust disaini (sh kasutajaliidesed), psühholoogia jm kursuste läbimiseks. Näiteid sellistele programmidele leiab nii Madalmaadest (Leideni Ülikool), Ühendkuningriigist (St Andrews'i Ülikooli ja Westminsteri Ülikooli) kui mujalt maailmast.

Millistel IKT kasutusvaldkondadel on meie jaoks enam potentsiaali?

- Ühiskondlikud ja majanduslikud väljakutsed Eesti arengus näitavad kasvavat vajadust IKT nutikaks kasutuselevõtuks.
- Fookusvaldkonnad, millele Eestil tuleb IKT kasutuselevõtul keskenduda, on haridus, tervishoid, tööstus, energeetika, finantsteenused ning IKT turvasüsteemid.
- Kõikides neis fookusvaldkondades on nõudlus uudsete IKT lahenduste järele kasvamas nii Euroopas kui ka kaugemal.

3. soovitus: teekaardid IKT kasutuselevõtuks fookusvaldkondades

IKT arenguseires määratletud kuues IKT kasutamise fookusvaldkonnas (haridus, tervishoid, tööstus, energeetika, finants-

teenused, IKT turvalisus) olulisematele väljakutsetele lahenduste leidmiseks tuleb ennekõike mõelda, millisteks sisulisteks muutusteks on vastav valdkond valmis. Sedalaadi tulevikuplaanid nõuavad küll head ettekujutust IKT kasutamise võimalustest, kuid ei ole sisus kaugeltki mitte tehnoloogiline küsimus. IKT tõhusa kasutuselevõtu kavandamine eeldab seetõttu nii valdkonna strateegiliste raskuspunktide mõistmist kui ka tehnoloogiate ja turgude tundmist.

Olulisemad väljakutsed Eesti arengus tähistavad kiiresti kasvavaid turge uutele IKT lahendustele.

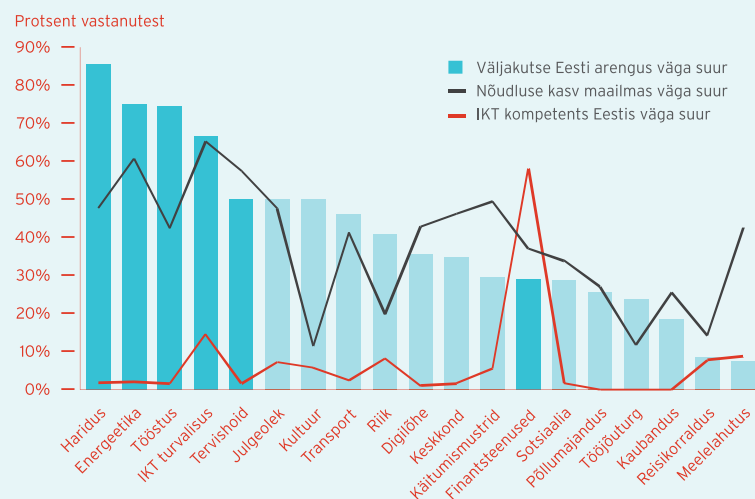
Üks võimalus valdkonna strateegiliste valikute ja nendega seotud IKT kasutusviiside analüüsimiseks on IKT kasutuselevõtu pikemaajaliste teekaartide (ingl *roadmap*) koostamine.

Kätte on jõudmas väga soodne aeg otsuste langetamiseks, sest poliitikud hakkavad otsustama tavaliselt siis, kui enam midagi muud üle ei jää.

Mart Laar,
Riigikogu ja Arengufondi nõukogu liige
(EST_IT@2018 foorum, 11.12.2008)

Olulisemad väljakutsed Eesti arengus tähistavad kiiresti kasvavaid turge uutele IKT lahendustele

Allikas: EST_IT@2018 veebiküsitlus, Eesti Arengufond, 2008.

Teekaart on strateegilist planeerimist toetav tööriist, mida kasutatakse ühiste pikemaajaliste eesmärkide, nende saavutamise viiside ja teele jäävate verstapostide kaardistamiseks. Teekaardid kirjeldavad nii valdkonna arengule olulisi muutusi ühiskonnas ja majanduses, tehnoloogia ja turgude arengut maailmas, ettevõtjate tegevust (uued tooted ja teenused) kui ka teekaardil kirjeldatud eesmärkide saavutamiseks vajalikke ressursse (inimesed, rahastamine).

Arengufond algatab tänava kuues fookusvaldkonnas IKT kasutuselevõtu teekaartide väljatöötamise, mille eesmärk on kaardistada valdkonna tulevaseid arenguvõimalusi ning koostada IKT kasutuselevõtu üksikasjalikumad plaanid.

Kuidas nende soovituseni jõudsite?

IT seirega seadsime ühiselt sihikut. Nüüd on vaja tegutseda ja Eesti oma ambitsioonidega maailmas nähtavaks muuta.

Marek Tiits, Arengufondi majandus-
ekspert, EST_IT@2018 kaasautor

IKT arenguseire on üks Arengufondi kolmest seireprojektist töötleva tööstuse restruktureerimise ja teenustemajanduse kõrval, mis valmistavad ette ja panustavad neile järgnevasse laiemasse seiresse eesmärgiga sõnastada Eesti kasvuvision järgnevas aastakümneks.

IKT arenguseires alustasime Eestit enim mõjutavate globaalsete IKT ning sotsiaal-majanduslike trendide määratlemisest. Seejärel viisime läbi intervjuud kahekümne Eesti mõjukama

IKT spetsialisti ja otsustajaga ettevõtetest, kõrgkoolidest ja riigisektorist.

Intervjuudest saadud mõtete, maailma IKT trendide ja Eesti olulisemate sotsiaal-majanduslike väljakutsete ülevaadena valmis EST_IT@2018 vaheraport, mille järeldusi tutvustasime ning arutasime töötoas.

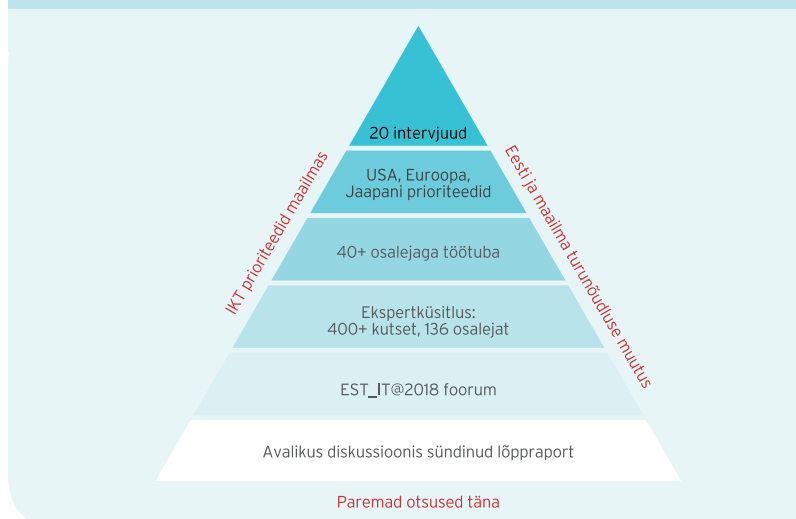
2008. a septembris viisime Eesti IKT arenguprioriteetide määratlemiseks läbi mahuka veebiuuringu. Selle tulemusel määratlesime olulisemad tegevussuunad Eesti IKT hariduse ja teaduse arvestatavale tasemele viimiseks ning

kuus fookusvaldkonda IKT lahenduste tõhusamaks kasutamiseks.

IKT arenguseire tulemuste aruteluks toimus detsembris 2008 esinduslik foorum, kus arutlesime 140 eksperdi ja otsustaja osalusel Eesti IKT arenguvisionide üle ning kogusime tulemuse viimistlemiseks täiendavat sisendit.

Seireraporti avaldasime veebruaris 2009 ja see on elektroonilisel kujul koos EST_IT@2018 foorumi materjalide ning videosalvestusega kättesaadav Arengufondi veebilehel www.arengufond.ee.

EST_IT@2018 oli suure hulga ekspertide ja otsustajate ühistöö

Eesti Arengufond
Tornimäe 5, 10145 Tallinn
Tel 616 1100
www.arengufond.ee

Eesti Arengufond on Riigikogu poolt ellu kutsutud, et leida arenguseire abil uue majanduskasvu allikaid ning investeerida uut moodi mõtlevatesse ja ambitsioonikalt tegutsevatesse Eesti teadmismahukatesse tehnoloogiaettevõtetesse.

Loe lisaks:

Eesti Fookuses 2/2009: EST_IT@2018 Eesti infotehnoloogia tulevikuvaated

Vaata lisaks:

EST_IT@2018 foorumi videosalvestust Arengufondi kodulehel
<http://www.arengufond.ee/videocasts/videocast560>

Löö kaasa:

Valdkondlike teekaartide koostamisel kaasa löömiseks anna endast märku meili teel kristjan.rebane@arengufond.ee

Kohtumispaik

IT tulevikufoorum

Eesti Arengufondi info-ja kommunikatsioonitehnoloogiate (IT) alane seire „EST_IT@2018“ tipnes **11. detsembril 2008** esindusliku üritusega, kuhu oli Eesti IT visiooni selgemaks rääkima kogunenud üle 140 arvaja ja asjatundja. Jutuks andis ainekst Arengufondi poolt aasta jooksul läbiviidud tulevikuseire, milles trende ja meie olukorda kõrvutades tuvastati need kohad, kus Eesti ITst enim kasu lõigata saaks.

1. Konverentsi peaesineja, briti ajalehe „*The Independent*“ kaastoimetaja **Hamish McRae** avas IT valdkonna maailmatrende. Ta lõpetas tõdemusega: „Tehnoloogiad on kättesaadavad kõigile. Netiühendus ja mobiiltelefonid on olemas isegi keset Aafrikat. Küsimus on täna pigem selles, kuidas neid rakendada.“
2. Arutelu innustamiseks tutvustas **Marek Tiits** (Arengufond) seiretöö esmaseid leide. Ta nentis, et meie riiklik T&A finantseerimise süsteem teeb panuse tänapäevastele tugevustele, mis pörsib uute, tuleviku jaoks oluliste IT kompetentside tekkevõimalusi.

3. Arutelu käigus selgub tõde: foorumi väärtuslikum osa oli keskustelu nii üheskoos suures saalis kui ka jagatuna kuude töötuppa. Töötöad said oma teemad seires väljatöötatud võtmevaldkondadest, millele tasuks Eestis IT kasutuselevõtu hoogustamisel erilist tähelepanu pöörata.
4. Kirglikumad väljaütlemised tehti töötubades. Näiteks hariduse töötöas esinenud **Ene Tammeoru** (E-õppe arenduskeskus) ilmetas täna st seisu Eesti hariduses järgnevalt: „Haridus on praegu nagu Titanic. Jääpank on ees, aga keegi ei pööra ringi. Me loodame, et me pääseme, aga tegelikult me upume. Kunagi tehakse meist film.“

EST_IT@2018 aasta hiljem: teekaardid ja IT akadeemia

Kristjan Rebane, Eesti Arengufondi infoühiskonna ekspert

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IT) valdkonna arenguseire EST_IT@2018 esimene osa lõppes umbes aasta tagasi. Paljuskü ühise visiooni kadumisest ajendatud protsessi käigus sai otsustajate ja asjatundjate ringis selgemaks räägitud arusaam, kuhu suunas tasub Eestis ITga edasi liikuda. Ühiselt jõuti äratundmisele, et IT peamine tulu tõuseb selle nutikast kasutamisest erinevates eluvaldkondades ja et edukuse võti peitub pea alati hariduses.

EST_IT@2018 tulemused pakuvad nüüd ja edaspidi alust tuleviku mõttes targemateks otsusteks. Need on olnud sisendiks koostatavale IT alasele riiklikule teadus- ja arendusprogrammile. Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit on kasutanud seire tulemusi IT sektori ekspordi arengukava loomisel ja oma tegevuste kavandamisel. Haridus- ja teadusministeerium on IT haridust puudutavaid seirejärelusi võtnud arvesse välisõppejõudude Eestisse toomise programmi DoRa fookuse seadmiseks.

EST_IT@2018 seiretöö järeluste elluviimisega tuleb jõulisemalt pilootprojektide najal edasi minna.

Seiretöö üldistele järelustele tuginedes tuleb aga väljapakutuga veelgi jõulisemalt edasi minna, soovitud muutuste esilekutsumiseks pilootprojektidega teed rajades. Arengufond pakub sellistele projektidele hakatust, neutraalset pinda huvipoolte või isegi konkurentide kokkutoomiseks ning tuge analüüsi ja metoodika alal.

Nii oleme EST_IT@2018 peamiste soovitude elluviimisele käe külge pannud, et paljude osapoolte ühistöös loodud seire mõtte jõuaks reaalse tegevuse ja otsusteni. Lükkasime 2009. aasta kevadel IT kasutamise fookusvaldkondades käima teekaartide loomise ning algatasime 2009. aasta sügisel koostöölepe „Eesti IT akadeemia“ raames tegevuse IT hariduse arvestatavale rahvusvahelisele tasemele viimiseks.

Teeme fookusvaldkondades pikemaajalised IT arendamise ja kasutuselevõtu teekaardid

EST_IT@2018 seires osalenud sadade otsustajate, ekspertide ja hindajate arvamusel pakub IT Eesti jaoks enim kasvuvõimalusi hariduses, tervishoius, energeetikas, töötlevas tööstuses, finantsteenuste vallas ja IT turvasüsteemide arendamises. Samas tõdeti, et enamikes neist valdkondadest pole Eestis seni IT kasutamises lihtsamatest rakendustest kaugemale jõutud.

See eeldab targemaid ja nõudlikumaid IT lahenduste tellijaid. Selleks omakorda vajame igas neist kuuest valdkonnast selget nägemust, kuidas IT abil strateegiliste väljakutsete lahendamiseni jõuda.

Teekaartide loomise käivitamine kolmes valdkonnas eelmainitud kuuest: hariduses, tervishoius ja finantsteenustes. Teekaartide koostamise käigus vaagivad valdkondade eestvedajad ja otsustajad ise IT kasutamise võimalused läbi.

Valisime strateegiatööd toetavaks metoodikaks teekaartide tegemise sellepärast, et nii saab meie arvates kõige süsteemsemalt ja struktureeritumalt otsustada, kuidas saada ühes või teises valdkonnas ITst rohkem kasu.

Rahvusvahelised majandusarengu edulood Singapurist, Soomest, Iirimalt ja mujaltki on näidanud, et ühine visioon ja pingutamine selle elluviimise nimel aitab kindlamalt edu saavutada kui lihtsalt loomulikule arengule lootmajaamine. Et plaanid oleksid elluviidavad, peavad need olema mõtestatud, realistlikud ja võtma arvesse võimalikult laia taustaraamistikku. Samuti peavad need sisaldama konkreetset arusaama sellest, kuidas tänapäevast tulevikusihtideni jõuda ja milliseid verstaposte tuleb selleks läbida.

Teekaart aitab rajada teed tänastest otsustest püstitatud tulevikuvisiooni ja eesmärkideni.

Teekaart pakub selleks head võimalust, näidates teed püstitatud eesmärkidest tänaste otsusteni ja ressursideni (meetmeteni) ümbritsevat keskkonda ja reaalseid arenguvõimalusi arvestades. Teisisõnu annab teekaart hea aluse reaalsete muutusteni jõudmiseks, sest selle põhjal saab lihtsamalt teha elluviidava tegevuskava. See on väga oluline Eestis, kus arengukavadest pole puudust (ainuüksi hariduse vallas on neid mitukümmend), kuid neile võib ette heita elluviimise lünklikkust.

Teekaart on sobiv tööriist tulevikku vaatava strateegia ja toimiva tegevuskava koostamisel, kui:

- on palju valdkondade vahelisi seoseid ja vaja nende mõju arvesse võtta,
- käsitletakse pikemaajalist tulevikku,
- tuleviku määramatus on suhteliselt suur.

Teekaardi loomise lõpptulemuseks on alati üks kompaktne pilt valdkonna arengust teatud aja jooksul. See pilt võtab kokku kõik olulisemad teekaardi osad visuaalselt lihtsal ja mõistetaval moel. Pildil on reastatud olulisemad vahesündmused, mis viivad soovitud tulevikuvisiooni teostumiseni, ning toodud erinevate valdkonna allosade lõikes välja nende sündmuste vahelised seosed.

Teekaardi koostamisel pannakse lisaks selgele visioonile paika ka tajutav rada, kuidas selleni jõuda. Selle põhjal saab tegevuskava luua, et paika panna teekaardis ettenähtud sündmuste toimumiseks vajalikud konkreetsed tegevused, ressursid ja vastutajad. Sellise tulemuseni on kavas aasta lõpuks jõuda ka hariduse, tervishoiu ja finantsteenuste teekaartidega, et nende valdkondade otsustajad saaksid nende põhjal otsuseid langetama hakata.

Teekaardi koostamise lõpptulemus on tervikpilt, ent sellest olulisemgi on pildi valmimiseks läbitud arutelude jada.

EST_IT@2018 teekaartide ja neist tulenevate tegevuskavadeni jõudmine toimub töötubade abil, millest igaüks on konkreetse eesmärgiga ja omakorda aluseks järgnevale. Sel viisil tekib terviklik tööprotsess. Näiteks trendianalüüsi tulemuste väljaselgitamise põhjal saab koostada ja läbi mängida alternatiivsed stsenaariumid, millest valitakse omakorda välja teekaardi loomise aluseks saav keskne tulevikuvisioon. Just sellises järjestuses lepatakse esmalt kokku soovitatav siht, milleni jõudmise teid ja vahendeid aitab teekaart läbi mõelda ning lahti mõtestada. Seejärel saab selle „tõlkida“ vajaminevate otsuste kujule ehk tegevuskavaks.

Teekaartide tegemist veavad hariduse valdkonna e-õppe keskuse juht Ene Tammeoru, tervishoiu e-tervise sihtasutuse juht Madis Tiik ja finantsteenustes Tallinna börsi juht Kaidi Ruusalepp. Igaüks neist on töörühma kaasanud asjatundjaid oma valdkonnast ja lisaks IT omast. Niisiis pannakse valdkondade IT kasutamise tulevikupildid kokku seltskondades, kes tajuvad korraga nii valdkonna väljakutseid kui ka IT võimalusi. Nii peabki see ühe teekaardi koostamisel olema, sest see suurendab tulemuse tasakaalustatust ning tegevuskavadena koostatud soovitude ellurakendamise võimalikkust.

Teekaardi lihtsustatud, pildilisel kujul olevast konkreetsest lõpptulemiste on palju olulisemgi selleni jõudmiseks tehtud ühine mõttetöö ja analüüs. Selle najal viiakse teekaardil põhinevad tegevuskavad loodetavasti hoogsalt ja suuremate tõrgeteta ellu, sest sihid on juba selgeks vaieldud.

Seekordsest teekaartide koostamise tööst välja jäänud kolmes IT kasutamise võtmevaldkonnas – töötlevas tööstuses, energeetikas ja IT turvasüsteemide alal – on kõik võimalused endiselt avatud, kui vaid valdkonnast kerkib eestvedajaid. Arengufond on ikka valmis toetama meetoodilise ja korraldusliku poolega, et aidata valdkonna tundjatel soovitatav tulevikupilt ja sinna jõudmise teed paika panna.

5-6 välisprofessori Eestisse toomise soovitusel „Eesti IT akadeemiani“

EST_IT@2018 arenguseire teise järelalusena tõdesime, et Eesti IT kõrgharidus tuleb tööjõu pakkumise tugevdamiseks viia arvestatavale rahvusvahelisele tasemele. Selleks tegime konkreetse soovitusel alustada Eesti kõrgkoolide IT erialadele 5-6 tugeva välisprofessori toomisest. Nägime välisõppejõududes võtit, millega muuta Eesti IT kõrgharidus nii kohalikele kui ka välisstudengitele oluliselt atraktiivsemaks ning mille abil tuua Eestisse tulevasi töökäsi.

IT kõrghariduses on vaja rahvusvaheliseks muutmise nimel teistmoodi tegemist.

Selle soovitusel elluviimine on aasta jooksul hakanud kuju võtma. Haridus- ja teadusministeerium, kelle käes on peamised rahahoovad kõrgharidussüsteemis muutuste esile kutsumiseks, otsustas 2009. aasta kevadel toetada kolme IT eriala välisprofessori Eestisse toomist. Sügiseks ootab ministeerium IT valdkonnale suunatud eraldi taotlusvooruga

kõrgkoolidelt täiendavaid soovivaldusi. Lisaks alustatakse sellest kooliaastast Eesti ülikoolides kahe uue IT teemalise rahvusvahelise magistriõppekavaga, ühega küberkaitse ja teisega tarkvaratehnika alal. Need toovad Eestisse ligi 50 välisstudengit.

Eeltoodut arvestades võiks mõneti rahul olla. Siiski sai kõrghariduse teemasse süvenedes ning teadlaste ja IT firmadega aru pidades üsna pea selgeks, et käputäis professoreid ja paar õppekava on probleemi mitmetahulisust ja suurust arvestades vaid tilk meres. Näiteks vajab Eesti IT sektori prognoositava tööjõu vajaduse ja demograafilise languse tõttu igal aastal vähemalt 500 uut IT tudengit omadele lisaks. See tähendab praegusega võrreldes 10 korda rohkem välisstudengeid. Sellises mahus heade välisstudengite Eestisse õppima saamiseks ja neis Eestisse edasijäämise soovi tekitamiseks on vaja kõrgharidust, mis tugineb hoopis teistsugustele alustele – nii sisu, kvaliteedi, töökorralduse kui ka turunduse poolest.

Sellise teistsuguse IT kõrghariduseni jõudmiseks otsustasime Tallinna Tehnikaülikooli, Tartu Ülikooli, Tallinna Ülikooli, Eesti Infotehnoloogia Kolledži ning Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liiduga üheskoos käed lüüa, et aastaga äriplaan kokku panna ja seejärel selle elluviimise nimel tegutsema asuda. Kui sel sügisel on võimalik ette näidata vaid IT akadeemia koostöölepe, siis järgmises Riigikogu raportis tahame rääkida juba selle plaani sisust!

KOOSTÖÖLEPE „Eesti IT akadeemia“

Tallinnas, 26. augustil 2009

„Eesti IT akadeemia“ on koondnimi ühisele algatusele, mille eesmärgiks on viia Eesti info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) alane kõrgharidus uuele, rahvusvaheliselt läbilöögivõimelisele tasemele.

See tähendab maailmatasemel IKT kõrgharidust, mis on:

- interdistsiplinaarne;
- atraktiivne andekatele tudengitele nii meilt kui ka mujalt;
- tõmbab ligi tippõppejõude ja -teadlasi;
- aitab kaasa Eesti ettevõtete rahvusvahelisele IKT või IKT-l põhinevale ärile;
- ajendab uue laine välisinvesteeringute tulekut Eestisse.

Eesti kasuks eesmärgi saavutamisel räägib meie rahvusvaheline tuntus eduka IT riigina, mis suudab uusi info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaid kasutusele võtta ja edasi arendada. Selle baasilt on oluliselt lihtsam jätkata usalduse ehitamist Eesti kui arvestatava IKT kõrghariduse pakkuja vastu.

Käesolev algatus kasvas välja Eesti Arengufondi tulevikuseire EST_IT@2018 järeldest. IKT kasutuselevõtt on andnud ligi poole läneriikide majanduse tootlikkuse kasvust. Eestil on küllaga kasutamata potentsiaali, et IKT-st veelgi enam kasu lõigata.

Paraku on Eestis IKT potentsiaali ära kasutamiseks puudu tuhandeid IKT spetsialiste, mistõttu pole IKT ettevõtetele võimalik Eestis oma äritegevust laiendada. Majanduskriis ja üldine tööpuuduse kasv ei ole selles osas leevendust toonud: töövahendusbüroode andmetel on nõudlus IKT spetsialistide järele endiselt suur, iga kümnes vaba töökoht on pakkuda just arvutispetsialistile.

Keskpihas perspektiivis probleemid süvenevad: kõrgkvalifitseeritud IKT spetsialistide pakkumine väheneb Eesti demograafilistest tendidest tulenevalt lähiaastatel veelgi. 2014. aastal on Eestis gümnaasiumilõpetajaid tänase 12 000 asemel pea poole vähem. IKT kõrgharidusele tähendab see, et tudengite vastuvõtt arvutiteadustes väheneks praeguselt tuhandelt tudengilt vaid viiesajale aastas. Juhul, kui õpingute tulemuslikkus püsiks sama madalal tasemel kui täna, väheneks IKT erialal kõrgkooli lõpetajate arv seniselt ca 350 tudengilt kõigest 190-le aastas.

IKT spetsialistide puuduse süvenemisega arvestades on **allakirjutanute ühine eesmärk tagada, et Eestis IKT kõrgharidust omandama asuvate tudengite arv püsiks demograafilisele langusele vaatamata VÄHEMALT senisel tasemel ning et suurem osa õppuritest lõpetaksid õpingud tähtajaliselt.**

Lahendusena näeme senisest oluliselt aktiivsemat välistudengite ja -õppejõudude Eestisse toomist. Selleks tuleb IKT kõrghariduses vältida Eesti-sisest asjatut dubleerimist ja koondada jõud Eestist väljapoole suunatud koostöös. Sihipärane välistudengite kaasamine meile olulistest sihtriikidest toetab ühtlasi Eesti IKT ettevõtete püüdlusi vastavatel välisurgudel tegutseda ning eksporditulu suurendada.

Koostöölepe raames oleme otsustanud hiljemalt 2010. aasta kevadeks kokku panna äriplaani – läbi mängida erinevad võimalused, kokku leppida vajalikud sammud ning seejärel mobiliseerida ressursid visiooni ellu viimiseks.

Loodame, et käesolevast pilootprojektist saadavaid kogemusi on võimalik kasutada ka laiemalt, leides mõjusaid ja kiireid viise kogu Eesti kõrghariduse rahvusvahelistumiseks.

Kutsume kõiki huvilisi „Eesti IT akadeemia“ õnnestumisse panustama!

(allkirjastatud digitaalselt)

Taavi Kotka

Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni
Liit

(allkirjastatud digitaalselt)

Rein Raud

Tallinna Ülikool

(allkirjastatud digitaalselt)

Peep Sürje

Tallinna Tehnikaülikool

(allkirjastatud digitaalselt)

Kalle Tammemäe

Eesti Infotehnoloogia Kolledž

(allkirjastatud digitaalselt)

Alar Karis

Tartu Ülikool

(allkirjastatud digitaalselt)

Ott Pärna

Eesti Arengufond

Tööstusvedureid tööstusharude tasandilt ei leia

Siim Sikkut, Eesti Arengufondi majandusekspert

Peame hakkama tööstust ja vastavat majanduspoliitikat nägema teistmoodi kui seni.

Eesti tööstust on majanduskriis tabanud rängalt ja uue kasvu väljavaated on ahtad, kui jätkame senisel kombel. Abi pole paari tööstusharu väljavalimisest, mida toetada ja eelisarendada. Peame mõtlema teistmoodi.

Tartu Ülikooli teadlased eesotsas professor Urmas Varblasega järeldasid 2007. aastal Arengufondile tehtud Eesti majanduse konkurentsivõime teemalises uurimistöös, et Eesti tööstuse tulevik ei saa olla roosiline, kui ei algatata kiirelt olulisi muutusi. Olime kaotanud konkurentsivõimet ning senistel tegevusaladel

vanaviisi jätkamisel näisid eeliste taastamise või uute loomise väljavaated kesised.

2008. aasta sügisel lisandus neile raskustele välisurgude nõudluse ärakukkumine. Eesti tööstus pöördus järsule langusteele. 2009. aasta igas kalendrikuus on tööstustoodang aastases võrdluses langenud umbes kolmandiku võrra. Seireprojekti „Tööstusvedurid 2018” nägime siiski juba majanduskriisi algul, et Eesti tööstuse seis pole lootusetu. Tulevikku vaadates leidub uusi kasvuvõimalusi, mis pole kriisi mõjul sugugi kahanenud ning mille najal saab sellest kriisist väljagi tulla.

Nende võimaluste nägemiseks ja ärakasutamiseks peame hakkama mõtlema tööstusest ja seda toetavatest majanduspoliitilistest meetmetest teisiti, kui oleme seni harjunud.

Globaliseerunud konkurents

Eesti tööstuse kasvuvõimaluste otsimist alustasime seiretöö raames maailma tööstuse senise arengu ja ettenähtavate muutuste analüüsimisest ja lahtimõtestamisest, et saada aru Eesti ettevõtetele avaneda võivatest mänguruumist ja -reeglitest.

Kiirelt sai selgeks, et üleilmastumise tulemusel on toimunud viimase kümnendi jooksul suuri muutusi ettevõtete ja riikide vahelise rahvusvahelise konkurentsi iseloomus ja tasandis.

Varem valitses maailmas kindel töö- ja ekspordijaotus toodanguliigi või isegi majandussektori kaupa. Suhteliselt püsivalt ja kindlalt oli paigas, millise riigi ettevõtted mida tootsid või üldse suutsid toota ning maailma müüsid.

Alates 1980ndatest hakkasid oluliselt muutuma tootlikkuse ja palga suhte vahekorrad arenenud ja arengumaade vahel. Kui kasutada majandusteooria terminit, siis muutusid suhtelised

konkurentsieelised. Selle mõjul hakati arengumaadesse üha rohkem viima üle koostetööd ja muid tööjõumahukaid toodete valmistamise protsessi osi, mida arenenud riikides polnud enam sama tulus ja mõttekas teostada.

Esmalt hakkasid senistest arengumaadest tulema seal kokku pandud tarbekaubad, seejärel tööstuskaubad ja nüüdseks juba toodetega seotud teenusedki. Selle tingisid ühelt poolt arengumaade inimeste teadmiste-oskuste ja (tootmis)kogemuse kasv, teiselt poolt langevad side- ja veokulud. Ettevõtted hakkasid rahvusvaheliselt laiali paigutama või sisse ostma üha kallimaid ja keerukamaid tootmisprotsessi osi.

Praegu on kogu toodete valmistamine ja teenuste osutamine juppideks lahti võetud ja üle maailma hajutatud: alates toormaterjali tootmisest või algideedest kuni valmistoodete ja lisateenuste kliendini toimetamiseni. Iga üksikut tegevust sellest reast kutsutakse ärifunktsiooniks.

Iga konkreetne ärifunktsioon teostatakse selles maailmanurgas, kus on selleks parimad tingimused.

Ärifunktsioonid paigutatakse rahvusvahelises äris välisinvesteeringu näol sellesse maailmanurka, kus on mingi tegevuse jaoks kokku konkurentsituult parimad võimalikud tegurid (sisendite ja tööjõu hind ja kvaliteet, omandikaitse, logistiline ligipääs jm). Või siis ostetakse allhanke korras antud asupaiga ettevõtelt selle ärifunktsiooni teostamine sisse. Isegi varem kiivalt kaitstud ja ettevõtete peakorterite juures hoitud teadus-, arendus- ja innovatsioonitegevused on rahvusvaheliselt hajutatud ja allhankena sisseostetud.

Energiakandjate hinnatõus ja ka käimasolev globaalne majanduskriis on seda protsessi muidugi veidi pidurdanud, eelkõige seeläbi, et muutunud on hinnatasemed ning erinevate kulukomponentide suhteline osakaal lõpphinnas. Näiteks naftahinna tõus suurendab veokulusid, mis vähendab omakorda kaugete odavate maade madalast tööjõukulust tulenevat eelist. Kuid see vaid kinnitab reeglit: iga konkreetne ärifunktsioon teostatakse seal, kus on selleks kulude ja tootlikkuse suhte mõttes parimad koondtingimused.

Mäng käib väärtusahelate vahel ja sees

Väärtusahela liidrid ehk juhtettevõtted on need, kes otsustavad, kuidas jaotatakse ahela osad erinevate ettevõtete ja riikide vahel ning kes võidab konkurents.

Need on ettevõtted, kelle „käes“ on brändide või tarnekanalite kontrolli või järelteenustel põhineva pikaajalise kliendisuhete kaudu klient – toote või teenuse lõpptarbija. Näiteks Apple on väärtusahelate juhi rollis põhjusel, et tema bränd ahvatleb inimesi ostma just Apple'i märgiga tooteid. iPhone'i ega iPodi pole Apple ise otseselt välja arendanud, ammugi mitte valmis tootnud.

Juhtettevõtted võtavad väärtusahelatest suurima kasuminoosi. Nad võistlevad omavahel selles, kelle väärtusahel on konkurentsivõimelisem – kes oskab maailma eri paigus valitsevaid turutingimusi, kulutaset ja oskusteavet ärifunktsioonide kaupa kõige paremini enda ärimudelisse ühendada.

Globaaläris on allhange au sees ja põhiline osa ärist.

Teised ettevõtted konkureerivad omavahel selles, millise väärtusahela liidri jaoks kui tulusat osa tootest või teenusest nad suudavad parimatel tingimustel teostada. Seesugused ettevõtted moodustavad maailmaturul enamuse, väärtusahelate liidrid on tegelikult ettevõtete koguarvu ja äri kogumahu poolest vähemuses.

Enamik maailma ettevõtteid töötavad seega hoopis selle nimel, kuidas konkreetsete globaalsete väärtusahelate osade jaoks väljavalituks osutada ühte või teist allhanget omale võites. Mida keerukam ja nutikam see allhange on, seda suurem tulu ja kasum neile osaks saab. Nii töötab tavapärane tänapäevane rahvusvaheline tööjaotus, kus allhange on norm ja mitte häbiasi (nagu Eestis vahel ikka veel kuulda võib).

Kõrvalepõikena tasub tähele panna, et globaalsed juhtettevõtted ei tule varsti enam sugugi ainult läänemaaailmast, nagu oleme seni harjunud nägema. Tuleviku tööstuse väärtusahelaid loovad ja juhivad üha enam endistest arengumaadest, eriti Hiinast, Indiast, Brasiiliast jt suurtest „tärkava majandusega“ riikidest pärit uued globaalsed liidrid. Uued liidrid pakuvad uusi kasvuvõimalusi või vastupidi – piiravad neid konkurentide jaoks. Praegu on õige aeg mõelda, kes saab esimeste hulgas neid võimalusi kasutada ja kas Eesti tööstusettevõtted võivad olla samuti võitjate seas. Arengufond näeb siin igatahes ühte olulist kasvuvõimalust Eesti tööstuse jaoks, isegi kui selleks on vaja teha kõvasti tööd.

Määrav pole tööstusharu

Sellise arengu tulemuseks on, et riikide majanduslikku edukust mõjutab varasemast palju vähem, millised tööstusharud on riigis esindatud. Riikide jaoks on oluline hoopis see, kui keerukat ja tulusat tööd ja kui väärtuslikest toodetest-teenustest sealsed ettevõtted teha suudavad. Olenemata sellest, millisesse tööstusharusse nad täpselt kuuluvad.

Eestis arvatakse endiselt liiga sageli, et meie tulevik võiks olla peidus masinaehituses või keemiatööstuses või metsatööstuses või hoopis toiduainetööstuses.

**Loobume 1980ndate stiilis
sektorite kaupa mõtlemisest
ja rääkimisest!**

Ärme enam kasutame Eesti majanduse ja tööstuse tulevikust rääkides seda 1980ndatest pärit mõtteviisi ja kõnepruuki, mille kohaselt on tähtis valida ja (eelis)arendada teatud tööstusharusid või sektoreid. Selline meile sisseharjunud tööstuse liigitus on oluline edaspidi ainult statistiliste kategooriatena, kui sedagi.

Et rahvusvaheline konkureerimine käib valdavalt tööstusharude sees väärtusahelate tasandil, peab ka riik otsima tööstuse kasvuvõimalusi just sealt. Igas tööstusharus on võimalik leida ärialasid ja ärifunktsioone, mille järele on maailmas kasvav nõudlus ja jagub turgu ning millega luua suurt lisandväärtust. Majanduspoliitika peab olema suunatud sellisel tasandil läbilöögi taganttõukamisele ja toetamisele.

Seejuures tasub igati soosida ja tunnustada suure lisandväärtusega allhanke tegemist, sest see on enamiku ettevõtete peamine võimalus ja suurima mahuga osa rahvusvahelisest ärist. Samal ajal tasub loomulikult pöörata tähelepanu ka sellele, et Eestist kasvaksid välja väärtusahelate liidrid kasvõi väikestes niššides. Selleks on parim võimalus ärialadel, mis on maailmas kujunemisjärgus ja milles nõudlus alles kasvahoogu kogumas. Kui seame praegu targalt nende poole samme, võime ka meie nende kasvust varakult kasu saada.

Tööstusvedurid 2018

EESTI TÖÖSTUSE KASVUVÕIMALUSED JÄRGMISEKS KÜMNENDIKS

ARENGUFOND
ESTONIAN DEVELOPMENT FUND

Tööstusvedurid on suurt lisandväärtust loovad tööstusettevõtted, mis moodustavad töötleva tööstuse rahvusvaheliselt konkurentsivõimelise teraviku ning mis veavad sellega kogu majanduse kasvu ja arengut. Samas on Eesti tööstus seni olnud koondunud tegevustele ja äriala-
dele, millel pole suurt konkurentsivõime ja lisandväärtuse kasvatamise potentsiaali.

Eesti Arengufond käivitas „Tööstusvedurid 2018” seireprojekti kevadel 2008 sihiga leida see edukas teravik Eesti tööstusele. Ülesanne oli teha kindlaks meie töötleva tööstuse kasvuvõimalused järgneval kümnendil ning pakkuda välja lähi-aastatel vajalikud sammud nii ettevõtete kui ka riigi jaoks, millega need võimalused majanduseduks muuta.

Seiretöö lähtekohaks sai, et läbilöögi- ja kasvuvõimalusi homses maailmas ei tasu enam otsida sektorite ja tööstusharude tasandilt. Globaliseerumise tulemusel on määrav hoopis tööstusharude sees toimuv: milline on ja võiks olla Eesti tööstusettevõtete roll rahvusvahelistes väärtusahelates.

Leitud kasvuvõimalused jagunevad kolmeks. Eesti tööstusveduriks saavad eelkõige ettevõtted, kes suudavad neid omavahel kombineerida ja korraga kasutusse võtta.

Pole olemas hääbuvaid tööstusharusid, on ainult hääbuvad tegevused tööstusharude sees.

MIT professor Richard Lester,
Tööstusfoorumil 02.12.2008

Kasvuvõimalusi on kolme liiki Tööstusveduriks saavad nende kombineerijad

1.
Lisandväärtuse kasvatamiseks liikumine:
• tootearenduse poole
• brändihoidmise poole
• kõrgemas väärtus-
ahelasse

2.
**Suurima kasvupotentsiaaliga äri-
alad:**

- keskkonna- ja säästva
energeetika tooted
- tervise ja heaolutooted

3.
Ekspordituru valikud:

- rikas, aga aeglase kasvuga ja
küllastunud Vana-Euroopa
- kiire kasvuga Ida-Euroopa ja SRÜ
- suurim kasv kaugetel suurtel turgudel

1. kasvuvõimalus: väärtusahelates või nende vahel edasiliikumine

Tänane tööstus on Eestis valdavalt keskendunud lihtsakoelisele tootmistegvusele. Tootmisteenuse pakkuja või tootmisvõimsuse müüjana tegutsetakse väärtusahelate kõige vähetulusamas osas. Sellest tulenevalt on ettevõtted keskendunud juba aastaid ja ka käesoleva kriisi ajal kulude kärpimisele ja tege-

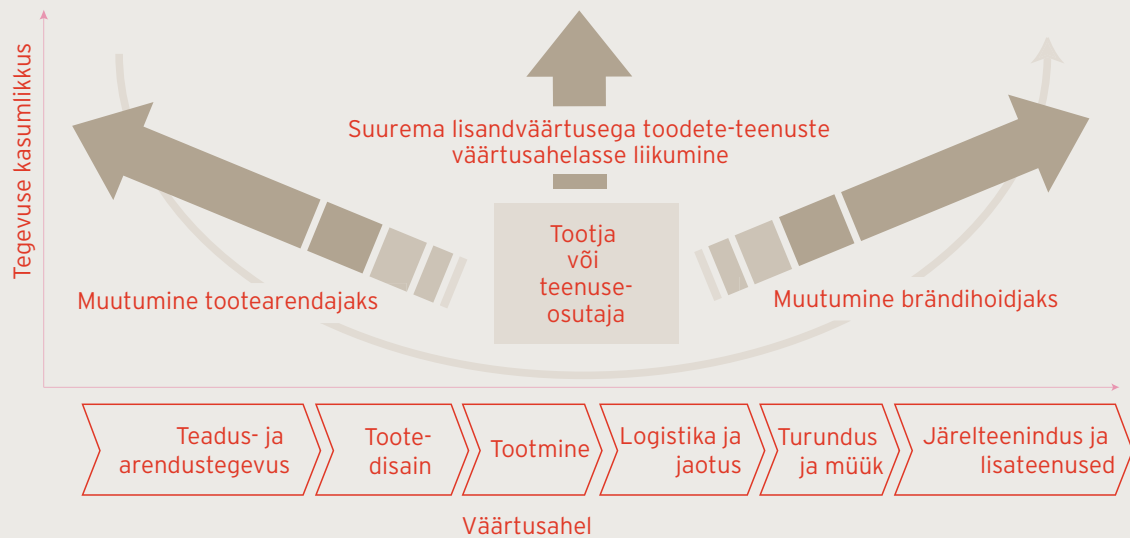
vuste tõhustamisele. See on aga ajutine lahendus, sest kulu- ja tõhususe eelise põhine konkurents on kõige karmim konkurents, milles varem või hiljem võidutsevad odavamad arengumaad.

Väljapääsuks on väärtusahelates tulusamate tegevuste poole edasi pürgimine.

Edukamad Eesti tööstusettevõtted on seda teinud või tegemas, aga muutust on vaja laiemalt.

Esimeseks edasipürgimise võimaluseks on liikumine väärtusahelates tootearenduse suunas, et teha kliendile oma tootmiskogemuse baasil tööd juba varasemas toote valmimise protsessis.

Tööstuses loodava lisandväärtuse kasvatamiseks on mitu teed

Allikas: Eesti Arengufond

Eesti tööstusettevõtte õnne allikas ei ole odav töötaja.

Aasta tööstusettevõtte 2008 AS Favor nõukogu esimees Almar Proos, Äripäevas 14.10.2008

Selle tee kaugeim ja tulusaim ots on omatoodete väljaarendamine ja disain. Alustada saab aga ka väiksemate sammudega: senise üldise tootmisvõimsuse müümise asemel võtta suund näiteks prototüüpide, süsteemilahenduste ja „võtmed-kätte“ projektide valmistamise või tootmisarenduse ja testimisteenuse pakkumise poole. Näiteks E-profiil on keevitusteenuse osutajast liikumas üha terviklikumate nafta- ja gaasitööstuse konstruktsioonilahenduste tegijaks ning endine Elcoteqi, nüüdne Ericssoni Tallinna tehas elektroonikaseadmete koostetööle testimisteenuse pakkumise lisanud.

Selline suurema lisandväärtuse suunas liikumise võimalus on täna peamine masinaehituse ja metallitööstuse, elektriseadmete ja elektroonikatööstuse ning transpordivahendite tootmise jaoks. Tulevikusihi miinimumiks võiks olla rahvusvahelistes väärtusahelates tehnoloogiapartneriks saamine, kes võtab tervikuna enda kanda lahenduste ideest tooteks arendamise ja valmistamise teatud tehnoloogia hea tundmise ja kasutusoskuse põhjal.

Teiseks võimaluseks on liikumine väärtusahelates vastassuunas, lõppkliendile lähemale ja eriti brändihoidmise poole. Kaugeim ots sellel teel on oma jaekaubandusvõrgustiku avamine ja opereerimine, näiteks Baltika moel. Esimese sammuna on võimalik tulu ja lisandväärtuse osa kasvatada vahendajatest loobumise, klientidele suunatud turunduse ja jaotusvõrkude enda hallata võtmisega või brändiarenduse põhjal eristumise ja turunišsidele spetsialiseerumisega. Viimane on olnud nt ISC brändi loonud Ilves-Extra edu taga.

Tänases Eesti tööstuses on see võimalus esmakohane rõiva- ja tekstiilitööstuse, toiduaine- ja joogitööstuse, mööblitööstuse ning lõpptarbijatele suunatud ehitusmaterjalide, keemia- ja puittoodete valmistajate jaoks (nt palkmajade tegijad). Tulevikusihtiks tasub seada nutikate riigipiire ületada suutvate brändide

loomine. Valdavalt saavad need olla konkreetsetele sihtturgudele suunatud nišibrandid.

Kolmandaks võimaluseks on kogunenud teadmisi ja kogemust ära kasutades uute väärtusliikumate toodete-teenuste poole edasiliikumine ehk kõrgemasse väärtusahelasse ülemine.

Senisele toorainele või tootele on võimalik leida uus kasutusala, minna üle sarnase alus- või valmistamistehnoloogiaga keerukamale tootele (nt Enics Eesti on elektroonikakomponentide koostajana algsest olmeelektronikast jõudnud meditsiinielektronika toodete valdkonda), ühendada senine toode üheks tervikuks seotud tootega (nt UPM Kymmene teeb Otepää tehases puitplaate, millel on tuuletõke ja soojustus kohe küljes) või lisada seotud toote valdkond oma tooteportfelli (nt ehitusvahetunde tootja Krimelte on saanud tänaseks ka tihendusteipide ja fassaadiplaatide tootjaks).

Sedalaadi edasiliikumine on väljapääsuks juhul, kui seniste toodete-teenustega on tulu kasvatamise võimalused piiratud. Eestis on see peamine kasutamata võimalus ennekoike keemia- ja plastitööstuse, trükitööstuse, metsa- ja puidutööstuse ning erinevate ehitusmaterjalide tootjate jaoks. Samas saab seda teed järgida ükskõik millisest tööstusharust pärit ettevõtte.

2. kasvuvõimalus: suurima kasvupotentsiaaliga ärialadele liikumine

Paljude Eesti tööstusettevõtete seniste ärialade ehk tegevusvaldkondade kasvupotentsiaal on ammendunud või ammendumas. Uusi võimalusi tasub otsida suurima kasvupotentsiaaliga ärialade hulgast, kus turud on kindlalt olemas ja kasvamas.

Globaalsete trendide analüüs näitab, et suurimat kindlat kasvu on oodata aladel, kus erinevad tarbimise ja vajaduste muutustrendid kokku saavad.

Sellised on ennekõike kaks äriala: keskkonna- ja säästva energeetika tooted ning tervise- ja heaolutooted.

Keskkonna- ja säästva energeetika tooted on kõik need, millega saab keskkonnamuutusi ennetada või nende mõjusid mahendada: masinad ja seadmed reostuse avastamiseks või puhastamiseks, energiasäästlikud ehitus- ja muud materjalid, keskkonnasäästlikud seadmed ja pakendid jne. Uusi võimalusi sellelt ärialalt tekib iga tööstusharu jaoks, kasvõi

seniste toodete lihtsalt keskkonnasõbralikumaks arendamiseks.

Tervise- ja heaolutooted on kõik need, mis suurendavad inimeste eluiga ja parandavad elukvaliteeti: funktsionaalsed toidud-joogid, tervisesõbralikud tekstiilid ja keemiatooted, seadmed tervise jälgimiseks või raviks jne. Eriti oluliselt kasvab antud äriala koos ülemaailmse rahvastiku vananemisega, mis tekitab vajaduse vanemate inimeste jaoks kohaldatud toodeteks.

Lisaks eesootavale kiirele kasvule on mõlemas valdkonnas turud juba täna väga suured, kuid alles kujunemisejärgus – on võimalik leida täitmata nišše ja arendada välja uusi. Seejuures tekib Eesti tööstusele koostöö, välisinvesteeringute ja kasvõi allhanke võimalusi sellest, et meie naabrid ja peamised majanduspartnerid Soome ja Rootsi on neil aladel seadnud sihiks maailmas esirinda jõuda. Esimesi ärialgatusi ja kogemusi on Eestiski olemas, kuid tegu on pigem üksiknäidetega.

Peame andma meie tööstussektorile märksa teadlikuma tulevikukursi.

Majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts, Tööstusfoorumil 02.12.2008

3. kasvuvõimalus: uutele välisturgudele pürgimine ja senistel osa kasvatamine

Tööstus moodustab Eesti ekspordist enamiku, ent Eesti ettevõtted tegutsesid liiga vähestel turgudel ja väikeses kogumahus. Täna turgudel saab oma osa kasvatada, ent suurem kasvuvõimalus on uutel turgudel.

Senised välisturud Vana-Euroopas, sh Skandinaavias, on rikkad, kuid aeglase kasvuga ja konkurentsist küllastunud. Seal turuosa hoidmine või kasvatamine on kulukas ja keerukas, kuigi näiteks eelnevalt soovitatud uutel ärialadel siiski atraktiivne.

Oluliselt suuremad kasvulootused mujal Eesti naabruskonnas on Ida-Euroopa ja SRÜ riikides. Seal on Eesti tööstusel rohkelt kasutamata võimalusi turule siseneda ja kasvu leida seniste ärimudelite ja toodetega, sh koos piirkonda tundvat partnerit otsivate Lääne-Euroopa ettevõtetega.

Suurim kasvuvõimalus on turgudel, mis on seni Eesti ettevõtete jaoks olnud kauged ja võõrad või nõudluse mahu poolest liiga suured. „Tähtsavad majandused“ (Hiina, India, Mehhiko, Brasiilia, Türgi jt) on turumahult aga edestamas lääneriike. Muu hulgas on seal oodata eriti kiiret kasvu säästva energeetika ja keskkonnatoodete ning tervise- ja heaolutoodete aladel.

Teeme keskkonna- ja säästva energeetika toodetest ning tervise- ja heaolutoodetest Eesti tööstuse läbilöögivaldkonnad!

Selleks tuleb need äriala seada tänaste riiklike tegevuste fookusesse, arengut aktiivselt eestvedada ning era- ja avaliku sektori koostöö käima panna, sealhulgas:

Fookus välis-investeeringute Eestisse toomises	1.	- Eelistada välisinvestoritele soodustuste või toetuste pakkumisel investeeringuid, millega tuuakse Eestisse oluline osa väärtusahelatest või kasulikku oskusteavet ja tehnoloogiat - Aktiivselt otsida potentsiaalseid välisinvestoreid, eriti <i>greenfield</i> investeeringuteks - Lua riigibrändid, nt Cleantech Finlandi eeskujul
Tugi välisturgudele pürgimiseks	2.	- Liituda peamiste rahvusvaheliste temaatiliste riiklike ja ettevõtluse võrgustikega - Lua riigibrändid, nt Cleantech Finlandi eeskujul - Teha kiire kasvuga uutele suurtele turgudele ning Ida-Euroopa ja SRÜ turgudele mineku toetamiseks piirkondlikud strateegiad - Algatada riikidevahelised „jälilõhkumisprogrammid“ turgude sisenemise barjääride vähendamiseks
Vajalike teadmiste ja oskuste juurdekasvu tagamine	3.	- Toetada alustehnoloogia ja lahenduste tundmaõppimisele ja arendamisele keskendunud kraadi- ja kutseõppekavade arendust, eriti rahvusvahelises koostöös - Suurendada vastavate erialade koolitustellimust - Põimida nende erialade aineid teistesse õppekavadesse, eriti majandusalal - Suurendada vastavate ameti- ja kutseoskuste täiend- ja ümberõppe tellimist ja pakkumist, sh tööturu-meetmete raames - Meelitada Eestisse välisspetsialiste, milleks on abi tööjõumaksude ülempiiri kehtestamisest ja tipp-spetsialistide immigratsioonikorra lihtsustamisest
Kasvuprogrammid arengu eestvedamiseks	4.	Nende raames: - seirata muutusi maailmaturu nõudluses ja konkurentsis ning Eesti vastava tööstuse arengut - tõsta teadlikkust maailmatrendidest ja kasvuvõimalustest - mobiliseerida tegijaid ja rajada koostööplatvorme - tõmmata käima strateegilisi algatusi - investeerida alustavasse kasvuettevõtlusse ja pakkuda äriarenduse tuge

Seiretee järeltunde ja soovituseni

„Tööstusvedurid 2018“ seireprojekti alustasime välisallikate põhjal globaalsete äri- ja tööstustrendide määratlemisest ning analüüsist. Mais 2008 toimus trendide läbisõelumiseks töötuba.

Suvel 2008 viisime läbi 50 intervjuud, et saada ülevaadet, kuidas töösturid ja suured välisinvestorid ise Eesti tööstuse tulevikku näevad – millisteks võimalusteks ollakse valmis ja millised on peamised takistused. Intervjuud toimusid ette-

võtete juhtide ja omanikega, haruliitude juhtide ning poliitikakujundajatega. Kae- tud sai üle poole Eesti tööstuse ekspordi lisandväärtusest.

Globaaltrendide analüüsis ja Eesti töös- tuse hetkeseisu kaardistamisel oli Aren- gufondile abiks Soome juhtiv majandus- instituut Etlatieto Oy.

Seirejäreltundi Eesti tööstuse kasvuvõi- maluste kohta arutasime ja arendasime koos ligi 50 tööstusjuhiga novembris

2008 toimunud kolmes töötoas. Laie- malt esitlesime järeltundi Tööstusfooru- mil 2. detsembril 2009, kus osales 150 tööstuse tuleviku kujundajat nii era- kui ka riigisektorist.

Järgnes võimaluste kasutamiseks vaja- like sammude analüüs ja poliitikasoovi- tuste koostamine, milleks koostasime 2009. aastal erinevate riigiasutustega.

„Tööstusvedurid 2018“ seire lõppraport valmis 2009. aasta sügisel.

Eesti Arengufond
Tornimäe 5, 10145 Tallinn
Tel 616 1100
www.arengufond.ee

Eesti Arengufond on Riigikogu poolt ellu kutsutud, et leida arenguseire abil uue majanduskasvu allikaid ning investeerida uut moodi mõtlevaldesse ja ambitsioonikalt tegutsevasse Eesti tead- musmahukatesse tehnoloogiaettevõtetesse.

Tööstusfoorum 2008

Loe lisaks:

„Tööstusvedurid 2018“ seirematerjalid ja lõppraport
<http://www.arengufond.ee/foresight/industry/>

Vaata lisaks:

Tööstusfoorum 2. detsembril 2008 – videosalvestus, kokkuvõtte ja slaidid
<http://www.arengufond.ee/foresight/industry/foorum>

Arengufondi kohvi hommik „Tööstusvedurid 2018 keskkonnatehnoloogiast?“ – videosalvestus, kokkuvõtte ja slaidid
<http://www.arengufond.ee/events/event1073/>

Kohtumispaik

Tööstusfoorum 2008

Eesti Arengufondi töötleva tööstuse alase seireprojekti „Tööstusvedurid 2018“ haripunktiks oli **2. detsembril 2008** toimunud Tööstusfoorum. 150 Eesti töösturit ja avaliku sektori otsustajat kujundasid ühiselt visiooni, millised tööstusettevõtted on kümne aasta pärast Eesti majanduse veduriks.

1. *Massachusetts Institute of Technology* professor **Richard Lester** tõi koju kätte ülevaate globaalsetest trendidest tööstuses. „Ekslik on üleüldine arusaam, et töötlev tööstus on langev sektor – kui olla piisavalt uuenduslik, ootab helge tulevik ees ka tööstuses,“ rääkis Lester. Seda kinnitas omast kogemusest Soome ühe rahvusvaheliselt edukama tööstusettevõtte Kone Corporation nõukogu esimees **Antti Herlin**.
2. Majandus- ja kommunikatsiooniminister **Juhan Parts** ütles foorumit avades, et oluline on globaalseid trende teades kasutada ära oma võimekused. Foorumil esitletud Arengufondi seiretöö järeldused lähtusidki sellest sihist.

3. Laudkondades käis elav diskussioon Arengufondi poolt väljapakutud kasvuvõimaluste üle. Foorumil osalejad olid nõus, et Eesti tööstuses tasub suurimaid lootusi panna säästva energeetika ja keskkonnatoodetele ning tervise- ja heaolutoodetele.
4. Iiri tööstuse tulevikuraporti koostamise juht **Joe Harford** tutvustas sealse tööstuspoliitika uusi suundi. „Irimaagi me täna jookseme, et jääda paigale,“ märkis ta. „Ka seni edukas tööstusriik peab globaalsetes väärtusahelates üha edasi pürgima.“

Me vajame tuleviku-debatti teenuse-majanduse teemadel

Imre Mürk, Eesti Arengufondi ekspert

Mõnda aega tagasi juhtusin kuulama Dublinis toimunud teenuste innovatsiooni konverentsil maailma innovatiivseimate ettevõtete edetabeli esitlust. Sealt joonistus välja, et pingerea tippu on viimastel aastatel tööstuse asemele kerkinud teenuseid pakkuvad ettevõtted.

Huvitaval kombel olid kõik need teenuse-ettevõtted väga erinevatest tegevusvaldkondadest: alates tarkvara-teenustest (IBM ja Google), lõpetades jaekaubanduse, logistika või kindlustusega, nagu H&M, UPS ja AVIVA. Tuli välja, et

teenuste alal on loodud palju edukaid uuenduslikke rakendusi, mis aitavad majanduskasvule kaasa. Teenuseid pakkuvad ettevõtted on olnud ülikiired suurte turgude loojad ja vallutajad. Näiteks Eestist edukalt maailmaturule läbi murdnud, sideteenust osutav Skype on olnud maailmas viimase aja üks kiirema kasvusammuga ettevõtteid üldse. Sotsiaalset suhtluskeskkonda pakkuv Facebook jõudis 50 miljoni kasutajani kõigest paari aastaga.

Teenused moodustavad ligikaudu 30% Eesti ekspordist ja 80% SKPst, andes tööd 74%le hõivatutest.

Samas teame teenusemajanduses toimuvast väga vähe. Aastakümneid töötleva tööstuse hingeelule keskendunud majandusekspertide pilgud on seda valdkonda alles viimastel aastatel märkama hakanud. Põhjuseks asjaolu, et paljud majandusstatistikast ning globaalsetelt ettevõtetelt tulevad signaalid viitavad just teenusemajandusega seotud suurtele kasvuvõimalustele.

Teenused moodustavad suurima osa majandusest

Nii mujal maailmas kui ka Eestis haaravad teenused majanduses enda alla väga suure osa. 70% arenenud riikide tööhõivest ja majanduse lisandväärtusest annavad teenused. Samas hõlmavad nad ainult 20% rahvusvahelisest kaubandusest, kuid arenenud riikide eestvedamisel on teenuste ekspordis oodata kiiret kasvu.

Eesti teenuste sektoris on seis sarnane. 2008. a moodustasid teenused ligi 80% Eesti SKPst (koos avaliku sektori teenustega) ning ka enamik uusi töökohti on viimastel aastatel tekkinud selles sektoris. Tööhõive on tööstuses jäänud samaks ja põllumajanduses pidevalt langenud, kuid teenustega seotud tööhõive on kasvanud viimase kahekümne aastaga Eestis 52%lt kuni 74%ni.

Teenuseid pakkuvad ettevõtted on seni toonud Eestile ainult kolmandiku eksporditulust, ent peavad praegusele kriisile paremini vastu kui töötlev tööstus. Üldise majanduslanguse taustal on teenuste ekspordi kukkumine olnud märkimisväärselt väiksem.

Eesti edasise majanduskasvu võti peitub selles, kas meie ettevõtted suudavad kasvatada oma ekspordimahtu ja suurendada tootlikkust. Sellest sõltub meie kõigi sissetulekute kasv. Eesti tööstusega seoses on seda tõdemust korduvalt kuulda olnud, aga sama kehtib ka teenuste kohta, kui arvestada nende senist tagasihoidlikumat osa eksporditulust. Teenuste alal võib meil seega olla rohkem eksporditulude kasvatamise võimalusi, kui oleme osanud ära kasutada.

Teenusemajanduse ekspordipõhise kasvu kolm allikat

Võimaluste nägemiseks peame vaatama lähemalt erinevate teenuste eksportimise võimet, võttes arvesse, mis on seni olnud meie teenuste ekspordi aluseks ja mille järgi on maailmas nõudlust. Sellest saame pildi, kus teenused jagunevad ekspordikasvu potentsiaali alusel põhimõtteliselt kolmeks.

Alustada tasub teenustest, mille ekspordikäibe maht on Eestis olnud suur ja kus meil on seega ekspordikogemust, mida äkki laiendada. Sellisteks teenusteks on näiteks reisijatevedu ja muu veondus. Arenenud riikides moodustavad need 50% teenuste koguekspordist, Eestis ligikaudu 60%. Siiski on meil siin kasvulagi ees, sest uutele turgudele liikumise võimalusi on vähe või nõuavad need suuri investeeringuid. Tootlikkuse suurendamisega saab hetkeseisu hoida, kuid eksporditulude hüppeline kasv peab tulema mujalt.

Teenuste ekspordiks võib meil olla rohkem võimalusi, kui oleme osanud ära kasutada.

Teisena tasub vaadata teenuseid, mis on arenenud riikides toonud kiire ekspordimahu kasvu koos vastavate harude tööhõive ja lisandväärtuse suurenemisega – kas saame sellest välisurgude kasvust osa? Sellised on eelkõige teadusmahukad äriteenused, näiteks finantsteenused, kindlustus, arvutiteenused, teadus- ja arendusteenused, turundus, nõustamine. Nende teenuste osakaal maailma majanduses oli OECD andmetel veel paarkümmend aastat tagasi kõigest 10-20%, kuid praeguseks on see kasvanud ligikaudu kolmandikuni.

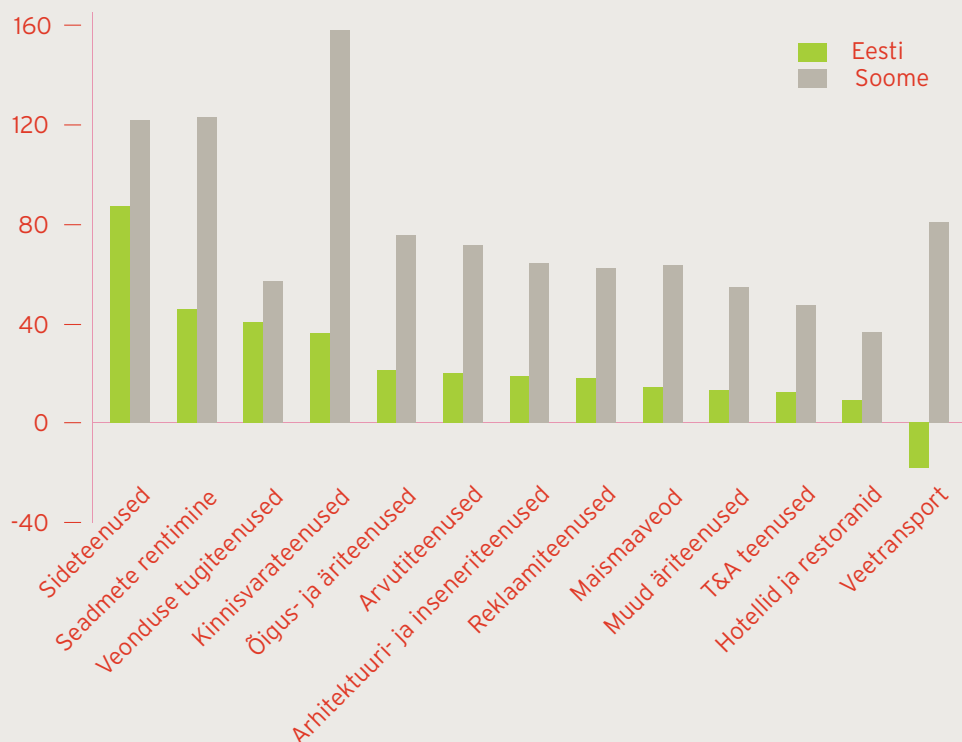
Paraku on siin suured käärid Eesti ja edukamate riikide teenusemajanduse vahel. Asi on selles, et Eesti teenuste ekspordis on suure lisandväärtusega teadusmahukate äriteenuste osakaal arenenud riikidega võrreldes palju pisem ning ka loodav lisandväärtus töötaja kohta tundubalt väiksem. Et tegu on teenusemajanduse ühe kiiremini kasvava osaga, tasub siin siiski otsida teid, kuidas seni kesist ekspordimahtu ja lisandväärtust suurendada.

Kolmandaks võib avaneda võimalusi teenuste valdkondades, mille kasvu tõukavad tagant suured globaaltrendid ja kus on seega tulevikuturud.

Näiteks rahvastiku vananemise kohta on ÜRO prognoosinud, et järgnevate aastakümnete jooksul kasvab üle kuuekümnepaastaste inimeste osakaal arenenud riikides kolm korda. Kolmandik inimestest on siis hallipäised, kuid suhteliselt jõukal järjel. On selge, et muu hulgas kasvab sellega seoses tervise- ja heaoluteenuste nõudlus. See seni vähe rahvusvaheliselt kaubeldav, kuid suure lisandväärtusega teenuste rühm võib tulevikus osutada vägagi tulusaks kasvualaks. Seda toetab kasvõi Euroopa Liidu üldine poliitiline suundumus, et mitte ainult kaubad ja inimesed ei pea saama vabalt piiriülelt liikuda, vaid ka teenused – sh järgmisena just tervishoiuteenused.

Samamoodi on oodata kõrgharidusteenuste rahvusvahelise nõudluse märkimisväärset kasvu (see neljakordistub aastaks 2025), peaaegselt endiste ja praeguste arenguriikide jõukuse ja keskklassi suurenemise najal.

Teadusmahukate äriteenuste osas on Eesti konkurentsivõime eriti väike

Eesti teenustesektori harudes loodav lisandväärtus töötaja kohta võrdluses Soomega 2006. aasta andmetel, tuhandetes eurodes.

Allikas: Eurostat

Globaaltrendide põhjal esile kerkinud uutest kasvukohtadest kinnihaaramiseks tasub juba praegu hakata tööd tegema, isegi kui meil ei ole selleks veel sobivat ekspordikogemust, sest enamik riike alustab nende suunas jooksmist nullist. Turgude eesootava kasvu suurust arvestades ei maksa sellist võimalust proovimata jätta.

Eesti teenuste arendamise strateegia poole

Mitmed arenenud riigid, sealhulgas meie põhjanaabrid, on oma majanduse tulevikustrateegia paljuskü üles ehitanud teenusemajandusele ning nad panustavad sellesse hulgaliselt ressursse. Tööstusmaana tuntud iirlased on sihiks võtnud näiteks, et teenused moodustaksid aastaks 2011 koguni 50% kogu nende ekspordist.

Arenenud riikide tuleviku-strateegiad tuginevad teenusemajandusele.

Tuleb tõdeda, et arenenud riikide teenusemajanduse kasvuperspektiivid erinevad teenuse liigiti paljuskü sisu, mahu ja ka vajaliku poliitikatöe poolest, nagu nägime seda eespool Eesti teenustegi kohta.

Eesti majandus- ja innovatsioonipoliitikas pole teenused eraldi käsitlemist leidnud. Et aru saada, kas ja kuidas ses osas olukord muutuma peaks, oleme

Arengufondis käima pannud teenusemajanduse seiretöö. Sihiks on analüüside ja sõbralike vaidluste teel kogu teenustesektori olemuse ja kasvuloogika osas paremat selgust saada ja leida konkreetseid kasvuvõimalusi. Tahame panna aluse suurema ekspordi- ja majanduskasvu väljameelitamiseks Eesti teenustest.

Riskikapitali **investeeringud**

50 Riskikapital teeb panuse alustavatele rahvusvahelistele kasvuettevõtetele

52 Finantskriis on vähendanud oluliselt riskikapitali investeeringuid

54 Arengufond elavdab Eesti investeerimisturgu

56 Arengufondi investeerimistegevus

58 Investeerimisportfelli kuuluvad ettevõtted

62 Rahvusvahelise äri inkubaator SeedBooster

65 Pehmed tegevused loovad turule tugeva aluse

69 Riskikapitalistide ootused

Riskikapital teeb panuse alustavatele rahvusvahelistele kasvuettevõtetele

Heidi Kakko, Eesti Arengufondi investeeringute divisjoni juht

Riskikapitalisüsti saanud ettevõtjate hinnangul ei oleks valdav osa nendest ettevõtetest ilma riskikapitali toeta kas üldse sündinudki või oleks nende areng olnud palju aeglasem.

Põhjus, miks Arengufond riskikapitali pakkujana loodud sai, on praeguseks veelgi enam paika pidanud kui fondi asutamise aegu – selleks on vajadus luua alusbaas, mille toel tugevdada Eesti uut pikaajalist kasvu ja rahvusvahelist konkurentsipositsiooni. Selleks, et Eestis sünniks kriitiline mass rahvusvahelise kasvuambitsiooniga ettevõtteid, on varase ja kasvufaasi kapitali pakkumisel oluline mõju. Ainult konkurentsivõimelise ja suure lisandväärtusega ärimudelite arendamisel on Eestil võimalik kasutada ära kriisi tervendavat mõju, muuta oma majanduse struktuuri ja väljuda majanduskriisist võitjana.

Me oleme olukorras, kus on puudu rahvusvahelise kasvu poole pürgivatest julgetest ettevõtjatest. Arengufondi suur väljakutse on arendada riskikapitaliturgu, et Eestis oleks oluliselt rohkem investeerimiskõlblikke, innovaatilisi ja unikaalse konkurentsieelisega tehnoloogiapõhiseid äriideid, ettevõtjaid ja ettevõtteid. Samuti tagada, et need ettevõtjad oleksid suutelised ja valmis kaasama enam kui raha. Tihti on olemas küll teaduspotsentsiaal, kuid toote turustamisel, strateegia

ja finantsvaate kujundamisel ja kapitali kaasamisel jääb oskustest puudu. Riskikapitalistid aga viivad just uue tehnoloogia või ärimudeli kokku kogenenuma juhtimisoskuse ja võrgustikuga, mis võimaldaks hõivata ja kindlustada meie oma kohta maailmaturul.

Kuni Eestil ei ole rahvusvahelistuvate ettevõtete kasvukeskkonnana eelist või tõmbetegureid, mis meelitaks ettevõtjaid siia ja suurendaks seeläbi riskikapitali jaoks atraktiivsete äriprojektide

arvu, liigub vaba investeerimiskapital kasvupotentsiaaliga projektidesse väljaspool Eestit. See on nakk-kinni-saba-lahti-olukord. Kasvuks on vaja kaht asja – kapitali, mida investeerida ja ettevõtjaid, kellesse investeerida. Eestis on vaja väiksemate erainvestorite kapitalipaigutusi turgutada, kuid suurel osal erainvestoritest puuduvad teadmised või ka riskijulgus, et teha esmaseid investeringuid alustavatesse IT- või biotehnoloogia ettevõtetesse. Nemad eelistaksid pigem traditsioonilist tööstust, mille tulemit saab käega katsuda. Arengufond aitab turgu laiemalt arendada, tehes ise otseinvesteringuid suure kasvusuutlikkuse ja kõrge riskitasemega alustavatesse ettevõtetesse ning parandades turu üldist investeerimisvalmidust ja -võimekust kaasinvestorite kontaktide jagamise kaudu ning parima tava rakendamise abil. Viimasest võidavad nii traditsioonilise (tootva) tööstuse *start-up* ehk varajase faasi kui ka *re-start-up* ehk restruktureerimist vajavad ettevõtted. Erainvestoreid ja ettevõtjaid kaugeleulatuvama kasvu poole ja investeerima ärgitades muudavad ka nn elustiiliettevõtjad oma hoiakut ja asuvad liikuma kiirema kasvu ja suurema turu suunas.

Riskikapitali pikaajalist mõju kogu majandusele ilmestab näide suurimast selle valdkonna turust – USAst, kus aastatel 1970–2005 varajase faasi riskikapitali saanud firmades on täna tööl u 10% erasektori töötajatest ja nende osakaal SKPs on 17%. **Riskikapitalisüsti saanud ettevõtjate hinnangul ei oleks valdav osa nendest ettevõtetest ilma riskikapitali toeta kas üldse sündinudki või oleks nende areng olnud palju aeglasem.** Rahvusvaheliselt parimad näited riskikapitali

investeeringutest on Cisco, Starbucks, Google, eBay, Apple ja Skype, kusjuures USA riikliku väikeettevõtluse investeerimisüksuse toel on kasvanud sellised tähed nagu Compaq, Staples, Intel, Sun Microsystems ja FedEx. USA kui kõige eesrindlikuma riskikapitalituru kogemus kinnitab, et riskikapitaliga finantseeritud ettevõtted ületasid oma kasvutulemustelt neid ettevõtteid, kes targa raha süsti ei saanud.

Et olla Eestis vähemalt Euroopa keskmisel tasemel, peaks varajases faasis riskikapitalina investeerima vähemalt 0,1% SKPst (USAs on vastav näitaja 0,2% SKPst aastas) ehk ligikaudu 200–250 miljonit krooni aastas. Kuna keskmine aeg riskikapitali kaasamisest kuni investeeringust väljumiseni on 5–7 aastat, peaks Eesti varajasse faasi investeerivate fondide maht olema 1–1,5 miljardit krooni, mida pakuksid valdavalt erakapitalile tuginevad tugevate nurgakiviinvestoritega fondid. Finantskriisi tingimustes on igasugune kapitalipakkumine piiratud, kuid varajase faasi juurdepääs kapitalile loob vajaliku vundamendi uutele suutlikele ettevõtetele, et oleks pinnast ka järgmise, hilisema faasi erasektori investeeringutele. Kui seemet mulda ei panda, ei ole hiljem ka kusagilt vilju noppida.

2009. aasta augusti seisuga on Arengufond teinud 5 varajase faasi investeeringut, paigutades ligi 36 miljonit krooni rahvusvaheliselt läbilöögivõimelistesse ärimudelitesse, kusjuures kolm investeeringut on tehtud viimase üheksa kuu jooksul. Seda on rohkem, kui ükski teine erasektori varajase faasi kapitalipakkujatest on Eesti ettevõtetesse samal ajal investeerinud. 2009. aasta lõpuks peaks Arengufondi investeerimisportfelli kuuluma kuni kaheksa kasvuettevõtet. Ehkki igas majandusharus on võimalik leida konkurentsieelisega ärimudelit, näeb maailm uue kasvu allikaid eelkõige infotehnoloogia nutikates rakendustes, puhtas energias ja eluteadustes.

Et kasvatada Eestis juurde ambitsioonikaid ettevõtteid, millesse riskikapitali investeerida, asutas Arengufond rahvusvahelise äri virtuaalse inkubaatori SeedBooster, kus ettevõtjaid nõustades ja kasvuplaane arendades küpsetatakse alustavad ettevõtted investeerimisvalmiks. SeedBoosteris sirgub praegu Arengufondi investeeringute ekspertide innustusel 5 seemnefaasis äriprojekti.

Arengufond otsib jätkuvalt nii andekaid ettevõtjaid, keda maailma lennutada, kui ka kaugele vaatavaid investoreid, kellega koos julgeid ja suuri investeeringuid teha.

Puudu on rahvusvahelise kasvu poole pürgivatest julgetest ettevõtjatest. Arengufondi suur ülesanne on arendada riskikapitaliturgu, suurendades Eesti investeerimiskõlblikke, innovaatilisi ja unikaalse konkurentsieelisega tehnoloogia-põhiseid äriideid, ettevõtjaid ja ettevõtteid.

Finantskriis on vähendanud oluliselt riskikapitali investeeringuid

Finantskriis on vähendanud tuntavalt kapitali pakkumist noortele tehnoloogiaettevõtetele. 2009. aasta esimeseks kvartaliks oli USAs, riskikapitali juhtival turul, alanenud kapitalipakkumine aastases võrdluses 60%.¹ Kuna riskikapitali toel on seni kasvanud eelkõige eluteaduste, kesk-konnahoidliku ja säästva tehnoloogia ning IKT ettevõtted, siis on nende valdkondade areng ka kõige haavatavam. Seetõttu langetas näiteks Ühendkuningriigi valitsus juunikuus otsuse anda riskikapitali toel finantseeritavatele noortele ettevõtetele uue UK Innovation Investment Fundi kaudu täiendav kapitalisüst 150 miljoni naelsterlingi ulatuses, et lasta varajases faasis uue tehnoloogia ettevõtetel läbi murda, mitte finantskriisis hääbuda. Erasektor on riigi nurgakivi-investeeringu kõrval valmis panustama kuni 850 miljonit naelsterlingit, et jõuda 10 aasta jooksul 1 miljardi naelsterlingi suuruse investeerimiskapitalini.

Põhjamaades, kus 2007. aastal kaasati rekordiliselt kapitali ja aastane investeerimismaht kasvas kuni 8,3 miljardi euroni ehk 1111 investeeritud ettevõteteni², muutus investeerimisaktiivsus 2008. aasta lõpuks väga madalaks. Valdavaks sai hoidmise strateegia, kus investeerimisjuhid jäid finantskriisi ja majanduslangusega kaasnevat edasist hinnalangust ootama, et veelgi soodsamal hinnatasemel uusi investeeringuid teha. Investeerimisportfellis olevate ettevõtete müük soikus väheatraktiivsete madalate väljumishindade tõttu. Kuna 2006. ja 2007. aastal kaasati rohkelt uut kapitali, siis kapitalipuudust Põhjamaade investeerimisturul langenud hindade taustal ei

Kesk- ja Ida-Euroopas (KIE) vähenes 2008. aastal kaasatud investeerimiskapitali maht 2007. aastaga võrreldes ligi 40%.

tohiks olla, ehkki laenukapitali pakkumine tehingute võimendamiseks on vähenenud ning intressimäärad märgatavalt tõusnud. Põhjala turg on praegu pigem strateegiliste ostjate päralt, kelle jaoks lendas tehingute hinnatase tõusuaastatel liiga kõrgele ja kellel oli seetõttu keeruline erasektori finantsinvestoritega konkureerida. Riskikapitaliinvestorite huviorbiidis on jätkuvalt info- ja kommunikatsioonitehnoloogia ja eluteaduste vallas alustavad ettevõtted ning uute võimaluste valdkonnana ka infrastruktuur.

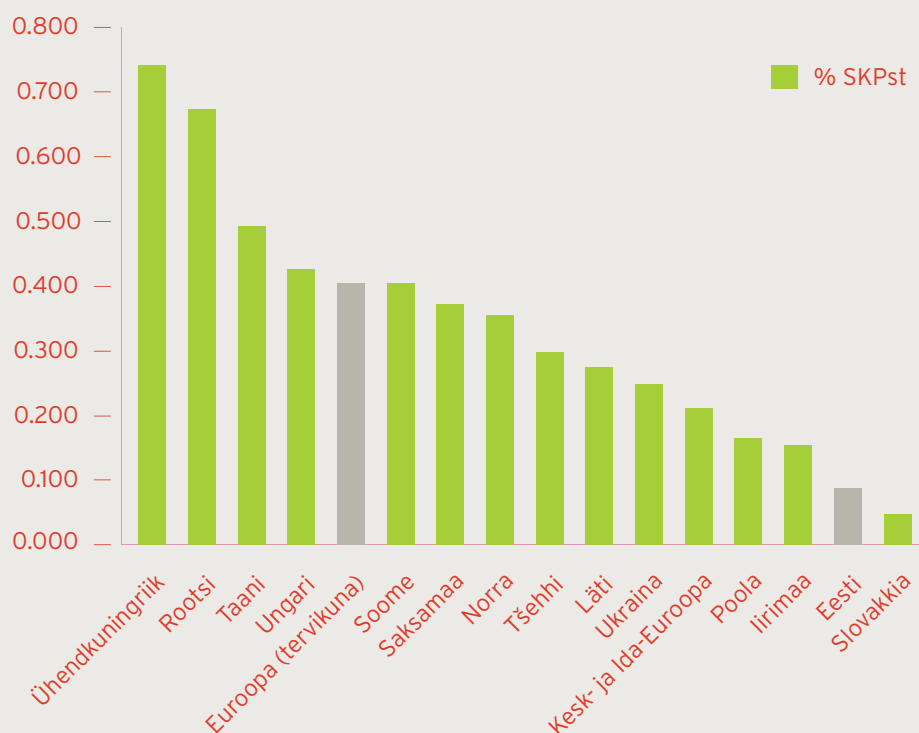
Kesk- ja Ida-Euroopas (KIE) vähenes 2008. aastal kaasatud investeerimiskapitali maht 2007. aastaga võrreldes ligi 40%, jäädes 2006. aasta tulemusega võrreldavale tasemele ning moodustades kogu Euroopas kaasatud kapitalimahust ainult 3%.³ 2008. aastal investeeriti KIE riikides era- ja riskikapitaliinvesteeringutena umbes 2,5 miljardit eurot, kusjuures KIE ettevõtted suutsid haarata vaid 5% kogu Euroopas tehtud erakapitaliinvesteeringutest. Investeerimistegevus on valdavalt kontsentreerunud piirkonna viide suuremasse riiki: Poola, Ungarisse, Tšehhi, Ukrainasse ja Rumeeniasse. Riskikapitaliinvesteeringute maht vähenes 2008. aastal rohkem kui 30%. Selle põhjuseks oli investeeringute vähenemine eelkõige hilisemas faasis. Seevastu tehingute arvu poolest turg kasvas – rohkem investeeriti varajasesse faasi. Majandusharudest tehti kõige enam investeeringuid eluteaduste valdkonda, kuid info- ja

¹ OECD, Policy Responses to the Economic Crisis: Investing in Innovation for Long-Term Growth, June 2009

² EVCA 2008 Nordic Report, An EVCA Research Paper, December 2008

³ Central and Eastern Europe. Statistics 2008. An EVCA Special Paper – July 2009. Edited by the EVCA Central and Eastern European Task Force.

Eesti jääb erakapitaliinvesteeringute poolest Euroopale ja Soomele alla 4,5 korda

Erakapitaliinvesteeringute suhe SKPsse valitud Euroopa riikides 2008. aastal

kommunikatsioonitehnoloogia vallas oli raha saanud ettevõtete arv suurim (25% kõikidest investeeringutest).

Võrreldes investeeritud erakapitali (hõlmab nii varajase faasi riskikapitali kui ka hilisemaid väljaoste) suhet riigi sisemajanduse koguprodukti (SKP), on KIE riigid jätkuvalt Euroopa keskmisest kaugel maas. 2008. aastal moodustas erakapitaliinvesteeringute suhe SKPsse KIEs ainult 0,209%, kusjuures Euroopa keskmine näitaja oli 0,404%, millest riskikapital moodustas vähem kui kolmandiku. Eestis on pilt veel tõsisem - siin investeeritud erakapitali suhe SKPsse moodustas 2008. aastal vaid 0,088%, millega jäädigi nii Euroopa keskmisele kui ka Soomele - arenenud investeerimisturuga naabritele - alla enam kui 4,5 korda. Investeeringute edetabelit juhivad Ühendkuningriik ja Rootsi, KIE riikide hulgast on võtnud esimese positsiooni Ungari, kes edestab Eesti tulemust 4,8 korda.

Euroopa Riskikapitali Assotsiatsiooni (EVCA) kogutud andmetel tehti Baltikumis 2008. aastal kokku 24 erakapitaliinvesteeringut, mille maht oli 77 miljonit eurot. Võrreldes 2007. aasta 370 miljoni euro suuruse investeerimismahuga oli vähenemine tähelepanuväärne. Nii erainvesteeringute mahu kui ka arvu poolest on Baltikumis liidriks jätkuvalt Läti, mis on turu suuruse tõttu investoritele atraktiivsem kui Eesti. 2008. aasta investeeringutest kulus Baltikumis valdav osa (üle 57%) väljaostude finantseerimiseks, 29% läks kasvukapitalina ettevõtete tegevuse laiendamiseks ja ainult 13% toetas alustavate ettevõtete tegevust riskikapitaliinvesteeringu vormis. Kuna alustavates ettevõtetes on keskmine investeering väiksem, siis varajases faasis oli see EVCA andmetel 500 000 euro kandis (u 8 miljonit krooni) ühe ettevõtte kohta.

Arengufond elavdab Eesti investeerimisturgu

2008. aastal ei kaasatud hallatavatesse era- ja riskikapitalifondidesse ei Eestis ega mujal Baltikumis uut investeerimiskapitali. Maailmas tekkinud finantskriisi tõttu kahanes 2008. aasta lõpus märkimisväärselt alustavate ettevõtete rahastamine nii riski- kui ka laenukapitali poolelt. Vaatamata tehtud plaanidele ei ole perioodil 2008–2009 suutnud uue fondi loomiseks lisakapitali kaasata ei Venemaa, Baltikumi ja KIE riikide IKT-ettevõtetesse investeeriv AS MTVP, Ida-Euroopa-huviga Askembla Asset Management ega ka Gild Fund Management.

Kuna finantskriis pani majanduse jahrenema pea kogu maailmas, siis sattusid löögi alla riskikapitaliinvestorite senised investeringud ning uute investeringute asemel hoiti pigem reserve või tehti toetussüste portfellis olevatesse ettevõtetesse.¹ Sama suundumus levis ka Põhjamaades.²

Ettevõtjate võimekus majanduslanguse tingimustes täiendavalt investeerida on madal, pangad ja pensionifondid Eestis varajase faasi fondidesse investeringuid praktiliselt ei tee ning välismaised investorid on riigi (ja kogu Baltikumi piirkonna) langevatest majandusnäitajatest hirmunud.

Ebapiisava finantseerimise tõttu on pärsitud uute, tulevikku vaatavate kasvuettevõtete areng, sest ettevõtlusaktiivsusel ja kapitali kättesaadavusel on selge seos. Uus ettevõtlus vajab omakapitaliinvesteringuid, mille allikad on praegu väga piiratud. Ettevõtjate võimekus majanduslanguse tingimustes täiendavalt investeerida on madal, pangad ja pensionifondid Eestis varajase faasi fondidesse investeringuid praktiliselt ei tee ning välismaised investorid on riigi (ja kogu Baltikumi piirkonna) langevatest majandusnäitajatest hirmunud. Rahvusvahelist varajase faasi investeerimisraha on võimalik Baltikumi riski- ja erakapitaliinvesteerimisfondidesse kaasata vaid tugevate nurgakiviinvestorite ja positiivse

investeerimiskeskonna toel. Üksikuid erainvesteringuid tehakse sellele vaatamata – kui leitakse atraktiivne, tugeva meeskonna ja huvitava turuvõimalusega projekt. Hiljutine näide selle kohta on Austria ja Norra strateegilise fookusega riskikapitalistide investering Eesti ja Saksa teadlaste arendatavasse solaartehnoloogia tootjasse **crystalsol OÜsse**.

Arengufondiga sarnaselt on varajases faasis tehnoloogiasektoris valmis investeerima Ambient Sound Investments (ASI), mis on pigem äriinglite investeerimisfirma, mitte riskikapitalifond selle traditsioonilises tähenduses, ja MTVP, kelle aktiivset tegevust pärsib kapitalipuudus, mis ei lase uut fondi luua. ASI fondi suurus on 75 miljonit eurot ja valdav osa viimaste aastate investeringutest on suunatud Eestist välja. Viimase 12 kuu jooksul on ASI teinud kaks uut investeringut, mõlemad väljaspool Eestit. Kohalikule turule suunatud investeringuna tegi ASI mais 2009 koos Arengufondiga jätkuringi kapitalipaigutuse lemmikloomaomanike suhtlusportaalide arendajasse United Dogs and Cats OÜ, kelle eesmärk on saada maailma juhtivaks kassi- ja koeraomanike võrgustikuks. Äriinglist kaasinvestoriks oli internetiettevõtja Raivo Hein.

1 OECD, Policy Responses to the Economic Crisis: Investing in Innovation for Long-Term Growth, June 2009

2 EVCA 2008 Nordic Report. An EVCA Research Paper. December 2008.

Väljaostude ja laienemise faasis on aktiivsemalt tegutsemas BaltCap oma 2007. aasta lõpus loodud fondiga Baltcap Private Equity Fund L.P., mille investeerimissummad ühte ettevõttesse on plaanikohaselt 5-10 miljonit eurot. Baltcap on teinud alates septembrist 2008 kaks uut investeringut. Nendest esimene kuulutati välja 2008. aasta septembris, kui Baltcapi juhitud fondi portfelli kuuluv valdusühingu MediCap Holding OÜ kaudu omandati 75% Eesti meditsiini-diagnostika ettevõtte Quattromed HTI Laborid OÜ osadest. Teine investering leidis aset aprillis 2009, kui fondi portfelli kuuluv ettevõtte Contact Holding omandas Ekspress Grupilt 100% ärikataloogi Ekspress Hotline AS aktsiatest.

Nii East Capital Baltic Fund, mida juhib East Capital, kui ka Askembla Asset Managementi ja Amber Trusti juhitud fondid on oma tegevuses juba väljumisfaasis ning uusi investeringuid ei tee. Otseinvesteeringute turu uuteks tulijateks on investeerimisfirmad ja äriinglid, kelle eesmärk on teha üks või mitu väiksemat investeringut endale huvipakkuvas valdkonnas. Koos Arengufondiga on varajases faasis teinud investeringuid näiteks Sibot Invest OÜ, PowerDrive OÜ, Webmedia AS, Aavik ja Partnerid Advokaadibüroo OÜ, Bread and Butter OÜ, Krastendo OÜ ja Kamm Ettevõtmiste OÜ. Sealjuures ühinevad väiksema investeerimisvõimekusega investorid vajaduse korral sündikaadiks, et kaasata rohkem kapitali, valdkonnateadmisi ja jagada riske. Suurem osa Eestis tegutsevaid era- ja riskikapitaliinvestoreid on nüüdseks koondunud Arengufondi eestvedamisel loodud Eesti Era- ja Riskikapitali Assotsiatsiooni, millel on praegu 15 liiget ja 21 toetajaliiget.

Mis on Eesti riskikapitaliturul viimase 12 kuuga muutunud?

- Eesti turul pärsib tehinguaktiivsust innovaatiliste ettevõtete vähenenud arv ja juurdekasv, mistõttu vaba investeerimiskapital liigub rahvusvahelise potentsiaaliga äriprojektidesse ka väljaspool Eestit.
- Eestis puuduvad pensioni- ja kindlustusfondide toel tegutsevad tugevad kohalikud nurgakiviinvestorid, kes hõlbustaks rahvusvahelise kapitali juurdevoolu otseinvesteeringufondidesse.
- Fondid, kes ei leidnud uut kapitali 2008. aasta alguseks, ei ole suutnud seda ka nüüd kaasata, sest Eestit vaadatakse maailma mastaabis kui väga riskantset piirkonda.
- Langenud on hinnatase, millelt uusi investeringuid tehakse, mistõttu hilisema faasi investorid otsivad ka väiksemaid investeerimisprojekte.
- Tehingute ettevalmistamine ja läbirääkimine võtab varasemast kauem aega.
- Turul on kasvanud valmisolek teha sündikaattehinguid, et maandada riske ja kaasata lisakapitali.
- Eestil puuduvad endiselt eelised või atraktiivsus rahvusvahelisele turule suunatud ambitsioonikate ettevõtete kasvukeskkonnana, mis meelitaks rahvusvahelisi ettevõtjaid siia ja suurendaks seeläbi riskikapitalistide jaoks kõitvate äriprojektide arvu Eestis.
- Loodud on Eesti Era- ja Riskikapitali Assotsiatsioon, kes on seadnud eesmärgiks parandada otseinvesteeringute keskkonda, jagada infot parimate tavade ja standardite kohta ning koondada turuosalisi.
- Endiselt püsib nõudlus investeerimiskapitali järele seemne- ja varajases faasis; kapitali pakkumise kitsikuses otsitakse Eestist finantseeringuid ka teistest riikidest pärit projektide jaoks.
- Üks võimalik lisakapitali pakkumise allikas on Euroopa struktuurivahendite ümberjaotamine omakapitaliinvesteeringute kaudu, et toetada varajasi tehnoloogiainvesteeringuid. Arengufondile sarnase struktuuri kohaselt tuleks selliste investeeringute puhul kaasata erasektorist lisakapitali.

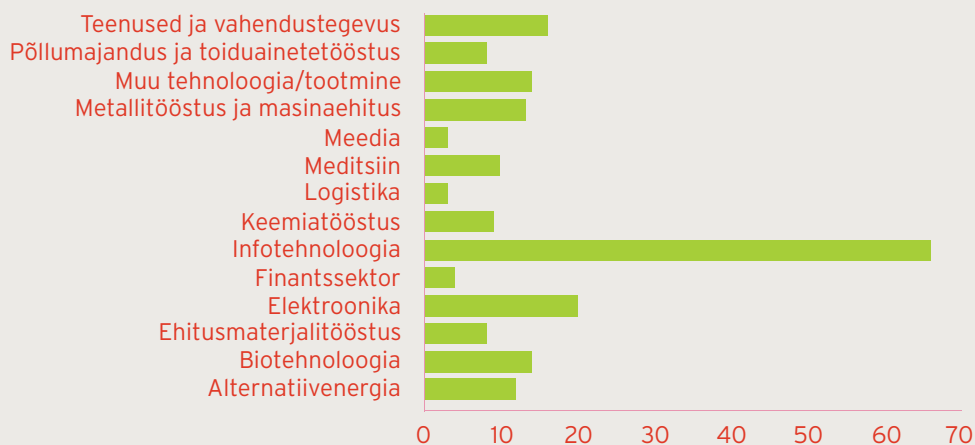
Arengufondi investeermistegevus

Arengufondi poolt analüüsitud investeermisprojektid

2007. aasta septembrist kuni 2009. aasta augustini, mil Arengufond valmistas ette investeermisprojektide voogu ja asus aktiivselt raha paigutama, on fondi investeeringute divisjon analüüsinud 200 äriprojekti. Lisaks Eesti äriplaanidele on viimase aasta jooksul esitatud projektidest umbes 5% pärit teistest riikidest, kus ettevõtjad otsivad piiratud pakkumise tingimustes täiendavat kapitalisüsti kogu maailmast. Valdav osa investeermisettepanekuna esitatud projektidest on seotud IKT (info- ja kommunikatsiooni tehnoloogia) erinevate rakendustega. Märkimisväärsel määral on esindatud ka elektroonika, biotehnoloogia ning alternatiivenergia tootmisega seotud ideed.

Enamik esitatud projektidest ei vasta Arengufondi investeermisstrateegia kriteeriumidele, sest tegemist ei ole riskikapitaliinvesteeringuks sobilike äriprojektidega. Kahe aasta jooksul analüüsitud 200 investeermisprojektist on ligikaudu 60% sellised, kuhu fond ei saa riskikapitaliinvesteeringute põhimõtetest lähtudes üldse investeerida, sest projektil puudub unikaalne konkurentsieelis, selle eesmärk ei ole kiire rahvusvaheline kasv või plaanitav tegevusala jääb traditsioonilisse majandusharusse ja hõlmab sellist ärimudelit, kuhu ei saa riskikapitali kõrge kapitalitootluse ootusega investeerida. Vaid 5-10% esitatud äriprojektidest on sellised, mis on riskikapitali investeermise printsiipide järgi piisavalt küpsed, et alustada läbirääkimisi. On ka äriprojekte, mille puhul äriinglid või erasektori riskikapitalistid pakuvad soodsamaid investeermistingimusi ja sellisel juhul ei ole põhjendatud Arengufondi konkureerimine erakapitaliga. Ülejäänud (30-35%) äriprojektid vajavad põhjalikku edasiarendamist kas tootearenduse, turu-uuringute või intellektuaalse omandi kaitse vallas.

Valdavalt otsivad uut raha IKT erinevad rakendused

Analüüsitud investeermisprojektide jagunemine majandusharude lõikes, sept 2007 - aug 2009

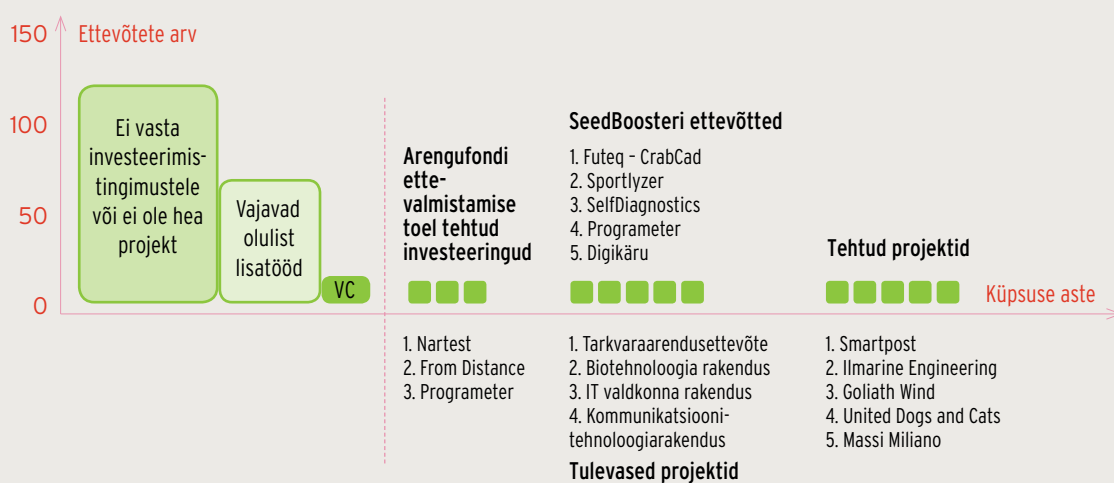
Arengufondi peamised tingimused potentsiaalsete investeerimisprojektide hindamisel ja valikul on alljärgnevad

- Investeeritakse kiire rahvusvahelise kasvuperspektiiviga ettevõttesse, kellel on pikaajaline kasvu toetav konkurentsieelis, mis põhineb mingil unikaalsel ja turul reaalsel võimalust pakkual ideel, ärimudelil, leiutisel, tehnoloogial või turuvõimalusel.
- Investeeringute aluseks peab olema kasumitaotlus ja majanduslik mõttekus, sest raha paigutatakse koos erainvestoritega ja nendega võrdsetel tingimustel.
- Arengufond ei jaga ühelgi juhul ettevõtjatele toetust või tagastamatut abi. Arengufond investeerib omakapitali, s.t hakkab ettevõtte osanikuks või aktsionäriks, jagades koos teiste omanikega võimalikku tulu ja seotud ärisriske.
- Kuna investeerimisperioodi pikkus on 3-5 aastat, siis ei saa ettevõtte olla väga varajases faasis; tootearendusprotsess peaks olema läbitud ja ettevõtte peab olema valmis turule sisenema.
- Arengufond investeerib vaid omakapitali laiendamisse ega osta seniseid omanikke ärist välja. Arengufond soovib investeeringu vastu ettevõttes 10-49% osalust.
- Investeerimisportfelli keskmine iga-aastane tulusumäär (IRR) peaks jääma 35% tasemele. See võib eri valdkondade projektidel olla riskitasemest lähtudes madalam või kõrgem.

Alles pärast sellist lisatööd on võimalik aru saada, kas äriprojektil on piisavalt potentsiaali kiireks kasvuks rahvusvahelisel turul. Just selliste projektidega tehakse eeltööd SeedBoosteri inkubaatoris.

2009. aasta augusti seisuga kuulub Arengufondi investeerimisportfelli 5 innovaatilist ettevõtet, kellest igaühel on rahvusvahelisele kasvule keskenduv ärimudel. Täiendava analüüsi ja läbivõtte faasis on veel 7-8 projekti ning SeedBoosteri inkubaatoris tegeletakse 5-7 projekti arendamisega. Arengufond osaleb aktiivselt portfelli ettevõtete juhtimises nõukogu tasandil, andes nõu strateegilise arendamise ja operatiivjuhtimise kaudu. Riskikapitaliinvestorid, kes on rohkem kui vaid raha pakkujad, aitavad ettevõtetel valida arengusuuna ja kaasata ressursid ning üles ehitada tegevust toetava müügi- ja suhtevõrgustiku. Igas investeeringu saanud ettevõttes on Arengufondil 1-2 nõukogu liikme kohta. Samamoodi panustab ettevõtte arengusse Arengufondiga samadel tingimustel investeeringu teinud kaasinvestor. Nõukogu töökoosolekud toimuvad sõltuvalt ettevõtte arengufaasist ning lahendatavatest ülesannetest kord kuus, periooditi aga ka kord nädalas.

Ainult 5% esitatud äriprojektidest on investeerimisküpsed

Esitatud investeerimisprojektide jagunemine analüüsitud ja tehtud investeeringute vahel

Investeerimisportfelli kuuluvad ettevõtted

fits.me™

Massi Miliano OÜ - Fits.me

Äriidee: Massi Miliano OÜ arendab uudset robotikal põhinevat lahendust interneti-rõivapoodidele. Kuna veebipoest ostes ei saa

riideesest selga proovida, siis on kliendil õigus kaup tagasi saata ning pood tasub täishinna ja saatmiskulud. Massi Miliano arendatava lahenduse puhul näidatakse kliendile edaspidi fotot riideesemest kliendi kehamõõtudele sarnaneva mannekeeni seljas. Lahenduse alustehnoloogiks on arvuti teel juhitud, kuju muutev robotmannekeen, lahenduse kaitsmiseks on esitatud patenditaotlus. Ettevõtte eesmärk on saada teenusepakujaks juhtivatele rahvusvahelistele interneti-rõivakauplustele ning rakendada alustehnoloogiat ka muudes võimalikes ärirakendustes. Robotmannekeeni ärimudeli eestvedaja on Massi Miliano juht ja Netikuller.ee asutaja Heikki Haldre. Tehnilist arendustiimi juhivad TÜ Tehnoloogiainstituudi polümeerse materjalide tehnoloogia professor Alvo Aabloo ja TTÜ Biorobotika Keskuse professor Maarja Kruusmaa.

Investeeringu põhjendus: Eestist pärit ja maailmas enneolematu tehnoloogia laseb näha rõiva sobivust vastavalt suurusnumbrile järjest tähtsamaks muutavas internetimüügikanalis. Seda loodetakse muuta kõikjal maailmas kasutatavaks standardtehnoloogiks. Internetipoe jaoks suurendab see müüki ja vähendab tagastusi ning selle tulemusena suureneb kasum või väheneb kauba väljamüügi hind. Arengufondi investeeringu eesmärk on finantseerida rahvusvahelise interneti-rõivakaupluse keskkonnas kasutuse käivitamist, edasist rahvusvahelist müügiarendust ja lahenduse täiustamist.

Tehnoloogia Robotmannekeen suudab imiteerida kümneid tuhandeid inimeste kehakujusid. See võimaldab esmakordselt osutada teenust, mille abil jagatakse rõivaste suuruse kohta teavet distantisilt. Selline lahendus ei olnud seni võimalik või seda sai pakkuda ainult IT põhise ruumilise modelleerimisega. Robotmannekeeni patendikaitse taotlused on esitatud riikides, mis katavad peamised turud ning leiutise prioriteedi kuupäev jääb 2007. aastasse.

Robotmannekeen rajaneb ainulaadsel teaduspõhisel tehnoloogial, mille loomisel osalevad Eesti parimad biorobotika spetsialistid. Konsortsiumipartner Human Solutions GmbH kaasabil tehakse antropomeetrilisi uuringuid ning matemaatilist modelleerimist, kasutades Human Solutions GmbH loodud ruumilisi laser-kehaskännereid. Rahvusvaheliselt on avaldatud mitmed uuringutel põhinevad teadustööd.

Kuidas virtuaalne proovikabiin toimib? Roboti abil tehakse tuhandeid fotosid kõigist interneti-rõivapoes müügil olevatest rõivamudelitest, mis on seljas erineva kujuga kehael. Esmakordselt interneti-rõivapoodi külastades sisestab klient enda kehamõõdud. Neid võrreldakse antropomeetriliste andmetega ning seejärel leitakse kliendile sobiv ruumiline kehakuju. Andmebaasist valitakse foto rõivaesemest, mis on kliendi kehamõõtudega roboti seljas. Klient saab vaadata roboti seljas kõiki riideeseme suurusnumbreid ning valida enda jaoks sobivaima.

Arengufondi investeeringu suurus: kahes etapis kokku 4 850 446 krooni.

Kaasinvestorid: Webmedia AS, Aavik ja Partnerid Advokaadibüroo OÜ, Bread and Butter OÜ, Krastendo OÜ, Kamm Ettevõtmiste OÜ, kusjuures 1% osaluse hind oli nii Arengufondile kui ka kaasinvestoritele sama.

United Dogs and Cats OÜ

Äriidee: United Dogs and Cats OÜ on lemmikloomaomanike suhtlusportaalide uniteddogs.com ja unitedcats.com arendaja, kelle ärimudeliks on kaasata agressiivselt reklaamiandjaid ja maksvaid tavakasutajaid eksportturgudelt. Senise kahe tegutsemisaasta jooksul on firma alustanud teenuse pakkumist 14 keeles. Kasutajate arvu poolest on portaalid Itaalias, Hispaanias, Prantsusmaal, Leedus ja Eestis liidripositsioonil. Ettevõtte teenust kasutab hetkeseisuga üle 280 000 loomaarmastaja, kellest rohkem kui 90% on pärit välisriikidest, peamiselt Lääne-Euroopast. Kasutajate arv kasvab keskmiselt üle kümne tuhande võrra kuus. Suhtlusportaalides saavad loomaomanikud luua oma lemmiku virtuaalse profiili, laadida üles fotosid, jagada neid sõpradega, pidada päevikut oma lemmiku tegemistest ja teha palju muud, mida moodne interneti suhtluskanal pakub.

Ettevõtte eesmärk on saada maailma juhtivaks kassi- ja koeraomanike võrgustikuks, misjärel plaanivad investorid müüa oma osaluse tõenäoliselt mõnele suurele meediaagentuurile. Ettevõtmise eestvedaja on mitmekülgse meedia- ja veebiettevõtluse kogemusega Ragnar Sass. Arengufondi investeringu toel finantseeritakse edasist agressiivset rahvusvahelist müügiarendust ja uute teenusvaldkondade käivitamist, millest mõned on unikaalse iseloomuga.

Investeeringu põhjendus: firma viis asutajat on pikaajalise internetimeedia ja IT taustaga ja nende ühine soov on tõestada ennast rahvusvahelises internetiäris. Meeskond alustas projekti 2007. aasta märtsis esmase seemneinvesteeringu saamise järel. Teises voorus investeerisid ettevõttesse internetiäriks spetsialiseerunud Raivo Hein ja Arengufond, kelle rahasüst andis võimaluse teenustepaketti edasi laiendada ja kaasata rahvusvahelise müügimeeskonna. Hetkel töötab United Dogs and Cats OÜs 14 tipp-professionaali, müügimeeskonna ülesehitamine jätkub muu hulgas agentide kaasamisega sihtriikides.

United Dogs and Cats OÜ portaalide Eesti-väline jõuliselt kasvanud kasutajaskond on pannud käibe kiiresti kasvama ka praeguses keerulises majanduskeskkonnas. Peamise osa ettevõtte käibest moodustab reklaamimüük lemmikloomatooteid valmistavatele firmadele, ülejäänud käive saadakse portaalide kasutajatelt tasuliste lisateenuste müügist. Reklaamiandja jaoks on portaalide näol tegemist efektiivse kanaliga, mis aitab jõuda just soovitud sihtrühmani – nt kassitoidu tootja saab veenduda, et tema makstud reklaami näevad vaid kassiomaniikud, mistõttu reklaami tõhusus tõuseb. Samuti on loodud võimalus alustada lihtsamalt ja odavamalt kampaaniaid mitmes riigis korraga. Portaalide tavakasutajatele on pakutavate teenuste ulatus mitmes mõttes väärtuslik. See ulatub sotsiaalsuhtluse sarnasest traditsioonilisest suhtluskanalist kuni konkreetsete, automaatselt genereeritavate nõuanneteni lemmiklooma kasvatamise ja tema tervise eest hoolitsemise kohta. Teenuste edasiarendusena hakkavad veterinaarid jagama personaalseid juhiseid. Sellise lisaväärtuse eest ollakse valmis ka maksma.

Tulevikuplaanid: ettevõtte eesmärk on saada juhtivaks lemmikloomaomanike veebileheks ning pakkuda neile kõike, mida neil oma lemmiklooma jaoks võiks vaja minna – alates suhtlusvõimalusest teiste loomaomanikega ja lõpetades nüüdisaegsete tehnoloogiliste vahenditega, mis aitavad looma eest paremini hoolt kanda. Peamised sihtturud on Itaalia, Hispaania, Tšiili, Leedu, Argentina, Horvaatia, Prantsusmaa, Poola (riigid on järjestatud vastavalt kasutajate arvukusele). United Dogs and Cats OÜ suutis kaasata maksvad kliendid juba mõned kuud pärast projekti käivitamist, ettevõtte jätkab aktiivset ja agressiivset panustamist äriarendusse, millega kaasnevad ka märkimisväärsed investeeringud ja kulutused. Käesolevaks majandusaastaks planeeritakse käibe mitmekordistamist. Koostöös Eesti ja välisriikide loomaarstide, dresseerijate ja veterinaarkliinikutega on plaanis välja töötada uudsed teenused lemmikloomade kontrollitumaks kasvatamiseks ja nende tervise paremaks hoidmiseks. 2013. aastaks on portaalidel üle kolme miljoni rahuloleva kasutaja, kellest osad maksavad ka tasuliste teenuste eest ja kellele reklaamiandjad pakuvad oma täpselt sihitud müügiinfot. Selleks ajaks on United Cats ja Dogs OÜ käive enam kui 10 miljonit eurot.

Arengufondi investeeringu suurus: kolmes etapis kokku 3 750 000 krooni.

Kaasinvestorid: Kakssada Kaksikümend Volti OÜ (mis on internetiäride cvkeskus.ee, kv.ee ja osta.ee käivitaja Raivo Heina investeerimisettevõtte). Samas voorus investeeris ka ettevõtte esialgne investor Ambient Sound Investments OÜ.

Goliath Wind OÜ

Äriidee: ettevõtte eesmärk on välja arendada tuuleturbiini generaatori mudel, mis võimaldaks toota tuuleenergiat senistest generaatoritest madalamate kuludega. See mudel ühendaks kiirekäigulist generaatorit ja vahakasti (reduktorit) kasutava turbiini kerge kaalu ja väikesed veo- ja montaažikulud ning suure diameetriga vahakastita generaatorit kasutava turbiini suure töökindluse ja väikesed töökulud. Generaatori väljatöötamise järel on plaanis alustada selle tootmist Eestis.

Investeeringu põhjendus: tegemist on rahvusvahelist kontaktvõrgustikku koondava tehnoloogiaettevõttega, mis tegeleb kiiresti kasvavas valdkonnas suurt potentsiaalset mõju avaldava arendusega. Tehti varajase faasi investeering, mida kasutatakse peamiselt tootearendustoetuste omafinantseeringu osa katteks.

Ettevõtte käekäik: investeerimisleping sõlmiti 2009. aasta jaanuaris, mille järel asus ettevõtte taotlema aktiivselt arendustoetust EASilt. Rakendusüüringu eelprojekti toetuse positiivne otsus on langetatud ja vastav projekt edukalt ellu viidud. Rakendusüüringu põhiprojekti taotlus on praegu EASis menetluses. Kõnesolev projekt kulgeb suuresti rütmis, mille tingib EASi taotluste ja aruandluse menetlus. Esimene reaalne töö on siiski tehtud – kõik vajalikud komponendid ja materjalid on juba tellitud ning suur osa nendest on ka kohale jõudnud. EAS teeb oma otsuse eeldatavasti septembris, pärast mida saab ettevõtte asuda täiskäigul arendustegevuse kallale.

Hinnang ja tulevikuplaanid: olulisi kõrvalekaldumisi etteantud tegevuskavast ei esine, seega on investorid (sh Arengufond) ettevõttes tehtuga rahul. Novembriks peaks valmima generaatori täismõõtmelises töötav prototüüp, mille detailid valmistatakse Inglismaal ja Hiinas ning mis pannakse kokku Eestis.

Arengufondi investeeringu suurus: kahes etapis kokku 3 937 500 krooni.

Kaasinvestor. PowerDrive OÜ (omanik Mirjam-Mari Marastu)

Imarine Engineering OÜ

Äriidee: investeeringu fookuses oli strateegiline kava arendada ettevõttes välja vajalik projektijuhtimise ja projekteerimise pädevus, mis võimaldaks pakkuda klientidele terviklahendusi, aitaks orienteeruda lihtsakoelistelt ja väikese lisandväärtusega toodetelt (ehituskonstruktsioonid, lihtsam masinaehitus) ümber

suurema lisandväärtusega toodetele vastavates turusegmentides, sealhulgas keskenduda koduturu asemel ekspordile, alustada unikaalsete omatoodete tootmist ja müüki, ning kõige selle tulemusena suurendada märgatavalt ettevõtte käivet ja kasumlikkust. Selle eesmärgi täitmiseks tuleb muu hulgas ehitada uus tehasehoone (finantseerimine kavas koos pankadega) ning uuendada põhjalikult sisseseadet (finantseerimisel on abiks vastav EASi toetus).

Investeeringu põhjendus: Arengufond nägi selles investeeringus võimalust olla teistele potentsiaalsetele investoritele eeskujuks ning nende kaasatõmbajaks Eesti nn vana majanduse ettevõtetes investeerimisel ja nende ümberkorraldamisel. Arengufondi ja kaasinvestorite raha oli mõeldud ettevõtte finantsseisu tugevdamiseks ja lisapädevuse arendamiseks. Tehase ehitust on plaanis finantseerida pankade abil.

Ettevõtte käekäik: investeering vormistati lõplikult 2008. aasta juunis, misjärel algasid pankadega intensiivsed läbirääkimised tehaseehituse finantseerimiseks. Paraku langes samasse ajajärku pankade laenu-tegevuse pidurdumine ja tänaseks ei ole laenulepingut veel sõlmitud. Ilmarine jätkab tootmist vanas amortiseerunud tootmishoones. Vaatamata sellele suudeti vähem kui kuue kuuga muuta ettevõtte müügiorientatsiooni: ettevõtte ekspordib umbes 80% toodangust, on käivitatud esimene omatoodete tooteliin jne. Oluliselt on täiendatud ettevõtte meeskonda ja tehtud ettevalmistusi tehase ehitamiseks ning jätkuvalt otsitakse selle tarbeks välisfinantseerijat. Ettevõtte oli 2008. aasta lõpu seisuga mõõdukas kahjumis, mille põhjustas suurte ümberkorralduste ja seniste turgude kiire languse koosmõju. 2009. aasta esimesel poolel on ettevõtte käive võrreldes masueelse ajaga (2007) küll veidi vähenenud, samas on suudetud vältida suuri koondamisi ning ettevõtte on pakkunud töötajatele pidevalt tööd. 2009. aastal ollakse jooksvalt kasumis.

Hinnang ja tulevikuplaanid: investorite (sh Arengufondi) ootused ettevõtte arengu suhtes on olnud loomulikult suuremad, samas ei olnud võimalik arvestada investeeringuteemaliste läbirääkimiste ajal (2008 kevadel) peatselt saabuva majanduslanguse sügavust. Praegu arvestavad investorid reaalselt olukorda ning selle valguses võib ettevõtte arengule panna rahuldava hinde. Ettevõtte strateegilised plaanid ja sihid ei ole muutunud, küll aga on nende realiseerumine objektiivsetel põhjustel osaliselt edasi lükkunud.

Arengufondi investeeringu suurus: kahe etapina kokku 10 000 000 krooni.

Kaasinvestor: Sibot Invest OÜ (omanikud Guido Kundla, Martin Petjärv ja Ivar Siimar)

Smartpost OÜ

Äriidee: Smartpost on ettevõtte, mille eesmärk on välja töötada iseteeninduslike postipakiterminalide lahendus ja asuda seda turustama. Esimeses etapis pandi Eestis üles vajalik terminalivõrk. Praeguseks on võrk edukalt käivitunud ja edastatavate pakide hulk on 2009. algusest saadik kiiresti kasvanud. Teenuse pakkimisel on peamiseks partneriks Eesti turul tegutsevad kataloogi- ja internetikaupmehed. Alustatud on ka eraisikult eraisikule paki saatmise teenusega, mis on kvaliteetne ja konkurentidest oluliselt odavam hinnaga. Kui Eestis on teenus korralikult käima läinud, nihkub äritegevuse põhifookus tehnoloogia müügile väljapoole Eestit. Esimesed edusammud on tehtud juba ka selles vallas, leitud on terve rida huvitatud partnereid ja kavandamisel on katseprojektid.

Investeeringu põhjendus: tegu on oma valdkonna tulevikutehnoloogiaga. Arengufond pidas põhjendatuks investeerida eesrindlikku ettevõttesse, kellel on tahtmine tungida selle tehnoloogiaga maailmaturule. Investeeringu raha kasutatakse tootearenduseks, Eestis teenuse käivitamiseks ja välisriikides müügi ettevalmistamiseks aastatel 2009-2011.

Ettevõtte käekäik: alates investeeringu tegemisest 2008. aasta juunis on majanduskeskkond muutunud ebasõbralikumaks. Sellest hoolimata on ettevõtte kavandatud tegevuskavast suures plaanis kinni pidanud. Ajakirjanduses pälvis tähelepanu ettevõtte kahjum 2008. aastal, samas on jooksvas kahjumis olemine arendusfaasis ettevõtte puhul täiesti normaalne. Antud juhul on kahjum plaanitud isegi mõnevõrra väiksem. Praeguseks on Smartposti teenusega liitunud suurem osa Eesti turul tegutsevaid kataloogi- ja internetikaupmehi ning töö ülejäänute kaasamise nimel käib aktiivselt.

Hinnang ja tulevikuplaanid: investorite hinnangul on ettevõtte arenenud plaanipäraselt, kuid ilmnenud on mõningad asjaolud, mis olid investeeringu tegemisel prognoositud ning mis ei võimalda ehk väga head tulemust saavutada (näiteks tavatarbijate prognoositust pikema kohanemisaega uue teenusega), kuid mis siiski tingivad prognooside realiseerumisel vaid mõningase viivituse, mitte nende täitmatajäämise.

Arengufondi investeeringu suurus: kahes osas kokku 13 411 371 krooni.

Kaasinvestorid: Smartpost Investments OÜ (omanik Arvo Nõges) ja Sibot Invest OÜ (omanikud Guido Kundla, Martin Petjärv ja Ivar Siimar).

Rahvusvahelise äri inkubaator SeedBooster

Andrus Oks, Eesti Arengufondi investeringute ekspert

SeedBooster on ambitsioonika äriprojekti kiirendi, Arengufondi rahvusvahelise äri inkubaator, mille eesmärk on kaugeleulatuvate äriprojektide rahvusvahelise potentsiaali leidmine ja nende riskikapitaliküpseks arendamine. SeedBooster on ellu kutsunud selleks, et innustada uuenduslike ja maailma vaatavate äriideede esilekerkimist ning kasutada ära paljude varajase etapi Eesti ettevõtete äripotentsiaal.

Miks?

Arengufond puutub kokku huvitavate äriideede ja lahendustega, kuid nende viimine maailma ning riskikapitali jaoks küpseks arendamine vajab nende varajase arengufaasi tõttu kaasa mõtlemist, süsteemset tööd ja vajalikke kontakte välisturgudel.

Kes ja kuidas?

SeedBooster on osa Arengufondi investeringute ettevalmistamise protsessist. See on virtuaalne inkubaator, mis toetab oma asukaid nõu ja jõuga. SeedBoosteris saab ettevõtte olla kuni ühe aasta (või kuni eduka investeringuni), mille jooksul ühendatakse jõud, et projekt investeerimisküpseks muuta. SeedBoosteri võimalikuks kliendiks peame Eestis tegutsevat või tegutseda plaanivat ettevõtet, millel on realistlikku kasvujumet ja mille juhil on tahet anda projekti õnnestumisse kogu oma panus. SeedBoosteris osalemine on ettevõtjale põhipaketi osas tasuta.

SeedBoosterisse sobiva ettevõtte kirjeldus:

- realistlik rahvusvahelise kasvu potentsiaal;
- unikaalne ärimudel, tehnoloogia või muu konkurentsieelis;
- toode või teenus on olulises osas välja arendatud;
- pühendunud ja teotahelise meeskonna olemasolu;
- vajadus rahvusvahelise oskusteabe järele strateegilise juhtimise valdkonnas;
- kapitali kaasamise ja selle ettevalmistuse vajadus.

SeedBooster pakub ettevõtjale:

- valmidust hinnata ettevõtte ärimudelit ja anda nõu äriplaani koostamisel;
- kaasa mõtlemist ettevõtte rahvusvahelistumise strateegia läbimängimisel;
- tuge äriprojekti investeerimisvalmiduse kasvatamisel ja finantside kaasamise planeerimisel;
- nõu põhipersonali (sh välismaise) otsimisel, kaasamisel ja motiveerimisel;
- ärimudeli katsetamise ja tagasiside saamise võimalust Arengufondi rahvusvaheliselt ekspertkomiteelt;
- valikulist võimalust osaleda Arengufondi üritustel, koolitustel, treeningutel ja mõttegruppides;
- personaalset partnerit Arengufondi investeringute meeskonnast (kuni 8 tundi kuus).

Näiteid SeedBoosteri asukatest:

Sportlyzer

Äriidee: Sportlyzer on tervisesportlastele mõeldud spordiveeb, mille kasutusväärtus rajaneb kolmel põhiteenusel:

- sotsiaalne keskkond treeninguinfo vahetamiseks sõprade ja tuttavate vahel;
- intelligentne treeningutarkvara, mis analüüsib kasutaja tausta ja treeninguaktiivsust ning koostab ja muudab saadud info põhjal treeningukava;
- motivatsioonitarkvara, mis mõjutab kasutaja analüüsimisest saadud info põhjal erinevate psühholoogiliste vahendite abil tema sisemist tahet tegeleda järjepidevalt spordiga.

Kasutajate arvu suurendamiseks saab sotsiaalset võrgustikku ja motivatsioonitarkvara tasuta kasutada. Tulu plaanitakse saada intelligentse treeningutarkvara kuutasudest ja reklaamist. Arendusmeeskonda kuuluvad Tõnis Saag (spordimeditsiinikeskuse Vomax juhataja) ja IT firma Nagi arendusmeeskond eesotsas Jüri Kaljundiga.

Sportlyzeri on SeedBoosteris, sest ettevõtte plaanib siseneda agressiivselt rahvusvahelisele turule ja soovib end ette valmistada lisakapitali kaasamiseks.

GrabCAD

Äriidee: eesmärk on pakkuda internetikeskkonda inseneridele, projekteerijatele ning allhanke- ja lõpptootefirmadele. Nimelt kulub inseneridel hinnanguliselt kuni kolmandik tööajast selleks, et projekteerida tooteid või detaile, mida keegi on juba tegelikult teinud, s.t need on olemas joonise kujul. Selliste jooniste kättesaadavaks tegemine teistele annab inseneridele võimaluse tegeleda rohkem unikaalsete toodete ja detailide loomisega. Veebikeskkond hakkab koosnema kolmest osast:

- ruumiliste jooniste veebiraamatukogu;
- ruumiliste jooniste tellimiskeskond;
- hankekeskkond, kus saab ruumiliste jooniste alusel esitada tellimuse detailide valmistamiseks.

GrabCADi arendab Futeq OÜ, mille loojad ja omanikud Hardi Meybaum ja Indrek Narusk on lõpetanud TTÜ tootearenduse eriala. Hardi Meybaum on töötanud insenerina ja juhtinud erinevaid tarkvaraarendusüksusi. Indrek Narusk on olnud insener mitmesugustes masinaehitusfirmades üle seitsme aasta. Sellise keskkonna loomise idee tuli ettevõtte loojatel oma igapäevase töö käigus.

Hetkel on võrguversioonis olemas ruumiliste jooniste tellimiskeskond ja käimas on ruumiliste jooniste veebiraamatukogu arendamine. SeedBoosteris analüüsitakse ettevõtte ärimudelit, et minna rahvusvahelisele turule.

SelfDiagnostics

Äriidee: eesmärk on välja arendada uudne patogeenispetiifiline meditsiinidiagnostika kodune kiirtest. Seni on diagnostikavahendite tehnoloogilised puudused pärssinud võimalust saada varajast, usaldusväärset ja anonüümset infot nakkushaigustesse (näiteks suguhaigustesse) haigestumise kohta. SelfDiagnostics lahendab selle probleemi uudse tehnoloogilise meetodika ja tippteadlaste abiga. Ettevõtja Marko Lehes juhib tiimi, milles osalevad rahvusvahelise koostöö taustaga arendusjuht doktorant Indrek Tulp Tartu Ülikoolist ja professor Ülo Langeli (2009. aasta Eesti teaduspreemia laureaat) neurokeemia teadusrühm Stockholmi Ülikoolist ja Tartu Ülikooli Tehnoloogiainstituudist.

SelfDiagnostics on SeedBoosteris, sest tegeleb probleemiga, mille lahendamine aitaks saavutada väga atraktiivsed ärilised ja ka sotsiaalmajanduslikud eesmärgid kogu maailma mastaabis.

Programeter

Äriidee: meeskond on välja töötanud analüütilise tööriista neile, kes juhivad tarkvaraarendust või ostavad seda välistelt teenusepakkujatelt sisse. Ettevõtte pakutav lahendus võimaldab muuta hajutatud meeskondades toimuva tarkvaraarenduse (koodi kirjutamise) protsessi palju läbipaistvamaks ja lihtsamini kontrollitavaks. Projektijuhtimise seisukohast tähtis informatsioon imporditakse automaatselt erinevatest arenduskeskkondadest kokku ja koondatakse jälgitavateks mõõdikuteks. Kuna tegemist on automatiseeritud lahendusega, on analüütiline tööriist suuteline töötleva väga suuri andmemahutusi ja juhtima suurte tarkvaraarendusgruppide tööd.

Ettevõtte eesmärk on muuta kogu tarkvaraarendustööstust, pakkudes programmeerijate töö tulemushindamiseks uut standardit. Tööstusharu näol on tegemist mastaapse turuga, sest programmeerijate arv maailmas ületab 17 miljonit, kuid sarnases segmendis on turul praegu konkurentsi pakkumas vaid kaks hiljuti alustanud varajases faasis ettevõtet.

Alates 2006. aastast on ettevõtte arendustegevust Eestis vedanud Mark Kofman, kel on varasem kogemus mobiilitarkvaraettevõtte Mobi Solutions OÜ käivitamisest, ja Andrei Litvinenko, kes valdab põhjalikult tarkvara meetrikat ja annab selles valdkonnas loenguid ka Tartu Ülikoolis.

SeedBoosteris tegeleb ettevõtte investeeingu kaasamise protsessi ettevalmistamisega.

Ajujahi äriplaanide konkursi Maailmavallutaja eriauhinna laureaat Digikäru

Arengufond tegi ettepaneku osaleda SeedBoosteri rahvusvahelise äri inkubaatoris Digikäru meeskonnale, kes võitis noorte ettevõtlikkust ja innovatsiooni edendaval Ajujahi äriplaanide konkursil Maailmavallutaja eriauhinna koos 50 000-kroonise stardirahaga. Digikäru äriplaani kohaselt ühendatakse olemasolevad kaupluste infosüsteemid, raadiosagedustuvastuse (RFID) tehnoloogia ja ID-kaart. Selle tulemusena on ostlemiselamus kasutaja jaoks personaalsem ning kaupluste jaoks efektiivsem. Ajujahi konkursile esitati 259 äriplaani. Nendest valiti välja 25 parimat, kelle seast anti eriauhind kõige suurema rahvusvahelise kasvu ambitsiooniga meeskonnale.

Digikäru lükkavad maailma Aivar Roogsoo, Andrus Valma, Aigar Koov ja Margo Nõlvak, keda kõiki ühendab Tartu Ülikooli ettevõtluse ja tehnoloogia juhtimise magistriprogramm. SeedBoosteris peab projekti meeskond arendama oma äriprojekti investeerimisküpsemaks, viimistleva ärimudelit ja leidma alternatiivseid arengustsenaariume toote reaalseks rakendamiseks kasvava konkurentsi tingimustes.

Pehmed tegevused loovad turule tugeva aluse

Indrek Kelder, Eesti Arengufondi investeeringute ekspert

Arengufond arendab riskikapitali- ja investeeringute turgu Eestis, tehes otseseid investeeringuid kasvuvõimekatesse ettevõtetesse ja toetades teiste institutsioonide kaudu turu ja regulatsioonide arengut.

- **Äriinglite võrgustiku loomine.** Koos Eesti Era- ja Riskikapitali Assotsiatsiooniga (EstVCA) suunatakse riskikapitali seemnefaasi investeeringuid äriinglitele, et aktiveerida neid investeerima nii üksi kui ka koos (sündikaadina). Eesmärk on pakkuda neile paremat riskijuhtimist, levitada nende seas üldiselt aktsepteeritud head investeerimistava ning suurendada seeläbi kapitali pakkumist varajases faasis.
- **Ettevõtluskeskkonna edendamine.** Koostöös EstVCA, EASi, Kredexi, pankade ja teiste huvitatud osapooltega (ministeeriumidega) tehakse otsustajatele konkreetseid ettepanekuid, kuidas muuta ettevõtluse tugistruktuuri osapoolte tööd tõhusamaks ning mil viisil panna Eesti õigusaktid ja maksusüsteem alustavaid tehnoloogiamahukaid kasvuettevõtteid toetama.
- **Investeeringute alase oskusteabe levitamine.** Selles vallas teeme koostööd EASiga, osaledes nende infoüritustel oma valdkonna temadega, korraldades esitlusi ja arutelusid maakondlike arenduskeskuste töötajatele, mentorlusprogrammi mentoritele ja mentidele ning EASi kliendihalduritele. Valmimisel on **eestikeelne investeeringute käsiraamat wiki kujul, avalikuks saab see 2009. aasta sügisel**. Koostöös Connect Estonia, Tartu Teaduspargi ja Tehnopoliga on peetud mitmeid investeerimisteenalisi seminare ja arutelusid. Arengufondi investeerimiseksperdid osalevad Connect Estonia Hüppelaua programmi ja Tehnopoly äriplaanide kaitsmisel hindamispaneelis.
- **Teadlikkuse suurendamise tegevuskava.** Tegevuskava sihtrühmaks on nii praegused kui ka võimalikud tulevased ettevõtjad. Tegutsevate ettevõtjate puhul on olulisel kohal laiaulatuslikud ja süsteemsed teavitussüritused ning koolitusprogrammid. Potentsiaalsetele ettevõtjatele suunatud tegevuste osas panustatakse majandusõppe programmidesse. Kaasamõtlevate või täidesaatvate partneritena kaasatakse lisaks EstVCA-le ja EASile ka turul tegutsevaid ärikonsultante ja koolitusfimasid.
- **Investorite ja ettevõtjate kohtumispaiga loomine.** Praegu ei oska suur hulk ettevõtjaid oma arengufaasi põhjal sobivaid investoreid otsida, näiteks pakutakse varajase faasi 100 000-eurost investeeringut hilisema laienemisfaasi investorile. Esimese sammuna pakub Arengufond oma kodulehel nii investorile kui ka investeeringut otsiva ettevõtte kontaktikeskkonda, mida tuleb edasi arendada nii sisuteenuste kui ka tehniliselt automaatsema lahenduse suunas.

Nii investeerimisteadlikkuse suurendamise tegevuskava kui ka investorite ja ettevõtjate kohtumisaega loomise tarvidus on teravalt esile tulnud uuringus, millega analüüsiti tegutsevate ettevõtjate praegusi teadmisi investeeringute kaasamise kohta ja hinnangulist vajadust lisateabe järele.

Teadlikkus investeeringuturust ja riskikapitali pakkumisest: uuringu tulemused

Kuna Arengufondile on seaduse järgi pandud ülesandeks arendada kogu Eesti riskikapitaliturgu, siis sellealase metoodika ja tegevuse väljatöötamiseks tellis Arengufond investeerimisteadlikkuse uuringu. Selle tulemustele tuginedes töötab Arengufond välja pikaajalise tegevuskava kapitali-vajajatele lisateadmiste andmiseks, kapitalituru aktiivsuse suurendamiseks ja turu toimimise korrastamiseks. Eesmärgiks on tagada ettevõtetele ligipääs kasvuks vajalikule kapitalile juba varajases arengufaasis. Uuringu sihtrühmaks valiti **tegutsevad ettevõtjad** erinevatest valdkondadest ja intervjueeritavateks olid ettevõtte **omanikeringi kuuluvad otsustajad**.

Uuringu raames joonistusi ambitsiooni ja ettevõtte kasvupotentsiaali alusel välja ettevõtjate tüübid, kellel kõigil on erinevad vajadused nii kapitali kaasamisel kui ka lisakapitali pakkumise kohta informatsiooni nõudmisel.

Ettevõtjad vajavad kesket kohtumisaega kapitalituru mõistmise ja lisakapitali kasutamise parandamiseks.

Uuring näitas, et info leidmine iseenesest ei ole peamine probleem. Probleemiks on info killustatus – mis teeb vajaliku teabe otsimise aega-nõudvaks. Oluline on luua alustavatele ettevõtjatele ühtne infokeskkond, mis sisaldaks nii investeerijate loetelu kui ka nende kirjeldusi, sealjuures välismaiste investorite kontaktandmeid.

- Uute innovaatiliste ettevõtjate tekkeks ja kasvuks on vajalik otsene suhtluskeskkond, et sõlmida investorite ringis vahetuid kontakte. Kirjeldataud kontaktikeskkond võiks sisaldada ka äri- ja kasvuplaanide esmase tagasiside ja ekspertiisi võimalust, mille põhjal antakse soovitusi ja juhatatakse ettevõtja sobivate investorite juurde.
- Nii elustiili hoiakuga kui ka esimese laine väikeettevõtjad ei ole riskikapitalistide esmases huviorbiidis. Nende ja siseturu edukate ettevõtjate arendamise põhivõime kannavad riiklike tugistruktuuride üksused (EAS, MAKid, PRIA, Kredex jt). Samas tuntakse vajadust selle järele, et meetmete pakett sisalduks infomaterjalides nii originaalkujul kui ka ettevõtjale arusaadavas keelde „tõlgitult“ ehk lihtsa selgitusega, millise vajaduse jaoks milline meede sobib.
- Riskikapitaliinvestorid on peamiselt huvitatud teise ja kolmanda laine ettevõtjatest, kelle siht on välisurg, kiire kasv ja uued lahendused. Kui kasvuettevõtjatel on reaalne huvi investoreid leida ja kapitali kaasata, siis uued, äsja alustanud ettevõtjad vajavad eelkõige oskusteavet ehk enamasti raha.

Teise ja kolmanda laine ettevõtjatele iseloomulikke arvamusi ja hinnanguid

Kas ja millist uut kapitali vajate?

Ettevõtja vastab: „Lisakapitali kaasamine pole välistatud, kuid lähiajal seda ei tee. Võib-olla mõne aasta pärast, kui on näha, et nõudlus toote järele on suur, firma paisub ja kogemusi on ka juba piisavalt. Oma mõistust on ebapiisavalt, kulutaksin ilmselt raha ebamõistlikult. Enne investorite kaasatõmbamist on vaja saavutada kindlus. Aga ka siis on oluline leida investor, kes tunneb antud ala spetsiifikat ja toob võimalusel kaasa ka kontakte või ärisuhteid. Rahast üksi ei piisa. Investori raha määraks tulevikus laienemise kiiruse.“

„Valdavalt peaks riskikapitaliga kaasnema ka mingi know-how, mis on alati hea (teadmiste pagas läheb suuremaks ja laiemaks). Riskikapital on samuti hea selle poolest, et on väga eesmärgipärane tegevus, mis sunnib ka pikka aega põhitegevuse sees olevat ettevõtjat natuke rohkem fokusseerima oma tegevust raha teenimisele. Riskikapital on ka kallim – tootlusootused on hoopis teised kui pangalaenu puhul, kuid ega pangad nii varases faasis ei tahagi laenu anda.“

Kuidas suhtute lisainvestoritesse?

Ettevõtja vastab: „Erainvestor, kellega praegu läbi räägime esimese faasi investeeringuks, on äriingel. Risk investori jaoks suhteliselt suur ja summa suhteliselt väike. Meie jaoks on väärtuseks, et ta on valmis rohkem aega panustama tagasiside andmiseks. Põhimõtteliselt on võimalik, et sama investor jätkab ka hilisemas faasis, kuigi tõenäoliselt tal ei ole piisavas mahus raha.“

Kust saate infot erinevatest finantseerimisvõimalustest

Ettevõtja vastab: „Tegelikult oleks aga veelgi kasulikum selline koht, kuhu ettevõtja saaks oma idee ja vajadusega tulla ning kus teostatakse esmane filtreerimine: kas idee on huvipakkuv ning millistele investoritele võiks see huvi pakkuda. Praegu käib enamus selle valdkonna ärist tuttavate sidemete kaudu. Kui selline vahelüli oleks, võiks see olla leitav igast ettevõtja portaalist, pangast jms infoallikast. Ettevõtjal on oluline pääseda sellesse ringi, kus liiguvad investorid ja asju arutatakse.“

Varsti tulekul: riskikapitali viki

WIKIPEDIA
The Free Encyclopedia

Riskikapitali viki avab erinevaid teemasid, mis on olulised varase faasi ettevõtja ja investori seisukohast, et oleks eestikeelne allikas, kust saada praktikas kontrollitud juhtumite abil tuge ja edasiarendust oma teadmiste. Selle algatasid Arengufondi investeeringute eksperdid ja edaspidi elab see oma elu, olles valla kõigile tööstusharu tegijatele, kes siia oma panuse annavad.

EstVCA

EESTI RISKIKAPITALI
ASSOTSIatsioon

investeeringimine

Riskikapitalistide ootused

Aivar Tooming, Eesti Arengufondi investeringute ekspert

Riskikapitalist otsib varajases faasis neid pärleid, mis võiksid kasvada kiiremini ja rohkem kui elustiili rõhutavad või traditsioonilise majanduse ettevõtted. Et rutem kasvada, peab ettevõtte olema unikaalne, s.t sel peab olema konkurentsieelis kas toote (intellektuaalse omandi kaitse) või ärimudeli toel. Riskikapitalist võrdleb alati sisepandud alginvesteeringu suurus suhtena potentsiaalselt saadavasse tulusse ja võimalikesse riskidesse, mis selle investeeringuga kaasnevad. Enne kui investor otsustab ettevõttesse investeerida, hindab ta ettevõtet. Hindamise mõõdupuuks on tehtava investeeringusumma eest saadava osaluse suurus.

Ettevõtte väärtuse hindamisel vaatab investor ettevõtja senist panust, tuleviku kasumipotentsiaali, raha kaotamise riski, kogu investeerimisvajadust kuni investeeringust väljumiseni (*exit*) ning võimalust oma raha ettevõtte osaluse müümisel tagasi

saada (eelistatult mitmekordselt). On investoreid, kes investeerivad eelkõige meeskonda ja alles seejärel analüüsivad potentsiaalseid äriprojekte. Suurepärase meeskonna käes saab ka keskpärasest projektist hea asja, keskpärane meeskond suudab aga ka hea asja ära rikkuda.

Varajases faasis, kui ettevõtte ei ole veel täismahus tegutsema hakanud, on selle väärtuse hindamine pigem kunst kui teadus. Alati esinevad

nn pehmed tegurid, mida ei ole võimalik finantsmudelisse lisada ja mida saab vaid subjektiivse hinnanguna arvesse võtta (sündmusest lähtuva positiivse või negatiivse mõju tekkimise tõenäosusena). Keskmiselt peab riskikapitaliinvesteering kindlustama vähemalt 30-35-protsendilise aastase tootluse. Tegelikuses on ootused isegi kõrgemad, sest edukate projektide tootlus ja kasum peab katma ka vähemedukate või lausa läbikukkunud projektide kahju. Uut tehnoloogiat arendav või uuel turul tegutsev kasvuettevõtte on varajases faasis paljudele riskidele avatud, seetõttu tabab paratamatult suurt hulka taolistest ettevõtetest läbikukkumine.

Investor tahab olla valmis olukorraks, kui midagi läheb halvasti: kui edu ei tule üldse või tuleb plaanitust aeglasemalt. Väärtus kasvab nii tulude kasvu kui ka riskide vähenemise kaudu - aktiivse tegevuse tagamiseks seatakse äriplaanis meeskonnale saavutamiseks mitmeid vaheeesmärke. Tihti käib ka finantseerimine osamaksete kaudu ja on sõltuvuses vaheeesmärkide saavutamise tasemest. Investor, pakkudes rohkem kui raha, aitab oma kontaktide kaudu värvata kompetentse juhatuse või täiendada ettevõtte meeskonda. Lisaks on vajalik toetav võrgustik aktiivseks rahvusvaheliseks müügitööks ja kasumlikuks väljumiseks.

Investor tahab esmalt võimalikult väikese ajakuluga aru saada, kui tugeva meeskonna ja unikaalse äriideega on tegemist. Seejärel tuleb kogu informatsioon lihtsalt ja arusaadavalt esitada. Meeskond peab tundma oma turgu ja toodet. Kindlasti peab olema valmis vastus küsimusele, kuidas selle äriprojektiga saab raha teenida.

Investor hindab meeskonda, sest selle tugevusest, teadmistest, pühendumisest ja valmisolekust õppida sõltub iga äriprojekti edukas elluviimine.

Kohtumispaik

EstVCA

EESTI RISKIKAPITALI
ASSOTSIATSIOON

26. märtsil 2009 otsustasid Arengufondi eestvedamisel asutamiskoosolekule kogunenud 25 riskikapitaliga seotud ettevõtet ja isikut asutada Eesti Era- ja Riskikapitali Assotsiatsiooni EstVCA. EstVCA peaesmärgiks on jõuliselt arendada Eesti era- ja riskikapitalitööstust ning toetada ambitsioonika ettevõtluse kultuuri Eestis. 2009. a augusti seisuga on EstVCA-l 15 liiget ja 21 toetajaliiget.

1. MTVP juhtivpartner **Allan Martinson** on veendunud:
„Kõigi kapitaliturul tegutsejate ühine huvi on, et Eestis oleks rohkem ja paremaid ettevõtteid, millesse investeerida. Riskikapital toodab edukaid ettevõtteid, mille tooraineks on äriplaanid ja meeskonnad.”
2. **Kristjan Kalda**, Baltcapi partner ja EstVCA juhatuse esimees teab: „Eesti riskikapitalistide koondumine on loogiline samm, et kehtestada ennast arvestatava finantsteenuste valdkonnana ning olla konkurentsivõimeline võrreldes teiste riikide seadusandlusega. Era- ja riskikapitalifirmad on läbi oma investeringute olulised tööandjad firmades, mis keskenduvad kasvule ja innovatsioonile.”

3. Asutamisleping kirjutati alla ja tegus, turuosalisi koondav juhatus sai valitud 15. juunil 2009. a. Eesti Era- ja Riskikapitali Assotsiatsiooni juhatusse kuuluvad **Kristjan Kalda** BaltCapist, **Margus Uudam** Ambient Sound Investmentsist, **Heidi Kakko** Arengufondist, **Hanno Riismaa** Askembla Asset Management'ist, **Kalmer Kikas** Hanseatic Capitalist, **Allan Martinson** MTVPst ja **Peeter Piho** Swedbankist.
4. EstVCA liikmeskonna sekka on oodatud riskikapitalifondid, varahaldusfirmad, investeerimisfondid, äriinglite ühendused, õigusbürood, ettevõtete finantsnõustajad ning kõik arendusasutused, kes on huvitatud Eesti alustavate ja kasvuettevõtete edendamisest.

Ava oma potentsiaal!

<http://www.arengufond.ee/otsininvestorit/>

<http://www.arengufond.ee/tuleninvestoriks/>

Eesti ettevõtted 2018

Istub hästi

Mis: Proovikabiin interneti rõivapoodidele

Miks: Et igaüks julgeks internetist riideid osta - paraja suurusega!

fits.me™

Teel parima tuuleturbiini poole

Mis: Uue põlvkonna tuulegeneraator

Miks: Efektivsem tuulegeneraator + odavam hooldada = soodsam taastuuvenergia

GOLIATH

Tuhkatriinust printsessiks

Mis: Välisturule suunatud inseneritehnoloogiat traditsioonilise masinaehituse baasil

Miks: Teha Eesti masinaehitusele re-start

ILMARINE

Teie tibusid on alati loetud

Mis: Tarkvaralahenduse analüüsi tööriist

Miks: Mõõdetav ja kontrollitav tarkvaraarendusprotsess säästab kulusid

Programeter

Ajudega postiteenus

Mis: Mugav, kiire ja tõhus pakiteenuse tehnoloogia

Miks: Posti- ja internetiäri traditsioone lõhkuv IT-logistiline lahendus

SmartPOST

Koerte ja kasside Facebook

Mis: Suhtlus- ja terviseportaali loomafännidele

Miks: Ühendab ja abistab lemmikloomahoidjaid üle maailma

Unitedcats
Uniteddogs

Teie tibusid on alati loetud

Mis: Tarkvaralahenduse analüüsi tööriist

Miks: Mõõdetav ja kontrollitav tarkvaraarendusprotsess säästab kulusid

Programeter

Enne, kui kibedad viljad on käes

Mis: Kodused kiirtestid nakkuste tuvastamiseks

Miks: Uudne patogeenspetsiifiline testiplatvorm

SelfDiagnostics

Sinustki võib saada tervisesportlane

Mis: Uudne veebikeskkond ja mobiilirakendus: motiveerib, planeerib treeninguid ja ühendab sõpru.

Miks: Tarkvara teeb professionaalsed nõuanded kõigile taskukohase hinnaga kättesaadavaks

Sportlyzer

Insenerikunst kuulub rahvale

Mis: 3D jooniste ülemäärmise veebi- raamatukogu

Miks: Et iga insener ei peaks uuesti jalgratast leiutama

GrabCAD

Teie tibusid on alati loetud

Mis: Tarkvaralahenduse analüüsi tööriist

Miks: Mõõdetav ja kontrollitav tarkvaraarendusprotsess säästab kulusid

Programeter

Teie tibusid on alati loetud

Mis: Tarkvaralahenduse analüüsi tööriist

Miks: Mõõdetav ja kontrollitav tarkvaraarendusprotsess säästab kulusid

Programeter

Eesti Arengufond
Tornimäe 5
10145 Tallinn
T 616 1100
info@arengufond.ee

WWW.ARENGUFOND.EE